

**Masarykova univerzita
Filozofická fakulta**

Katedra historie

Učitelství historie pro střední školy

Bc. Martina Švihálková

Obraz války a okupace v letech 1945 – 1948

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Němec, Ph.D.

2015

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

.....
Podpis autora práce

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Němcovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a konstruktivní kritiku při tvorbě diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnankyním Moravské zemské knihovny v Brně, které mi s velikou trpělivostí a úsměvem na rtech poskytovaly všechny materiály. Nakonec bych chtěla poděkovat svým blízkým za morální podporu při studiu.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Obraz nacistického Německa jako celku	10
2.1	Obraz Německa v poválečné literatuře.....	11
2.1.1	Politická literatura	14
2.1.2	Memoáry	23
2.1.3	Deníky	25
2.1.4	Další	25
2.1.5	Průběžné shrnutí.....	27
2.2	Hitler a osobnosti.....	29
2.2.1	Politická literatura	30
2.2.2	Literatura faktu	33
2.2.3	Memoáry	37
2.2.4	Romány	42
2.2.5	Satira.....	43
2.2.6	Průběžné shrnutí.....	49
2.3	Ohlas norimberského soudu	51
2.3.1	Reportáže.....	53
2.3.2	Literatura faktu	55
2.3.3	Memoáry	59
2.3.4	Fejetony.....	59
2.3.5	Průběžné shrnutí.....	61
3	Interpretace nacistického režimu	63
3.1	Okupace, protektorát a kolaborace	70
3.1.1	Politická literatura	72
3.1.2	Memoáry	76
3.1.3	Romány	78
3.1.4	Deníky	79
3.1.5	Satira.....	79
3.1.6	Literatura faktu	80
3.1.7	Průběžné shrnutí.....	81
3.2	Koncentrační tábory a perzekuce	83
3.2.1	Koncentrační tábory	85

3.2.2	Perzekuce	90
3.2.3	Průběžné shrnutí	93
4	Závěr	95
	Seznam použitých pramenů a literatury	99
	Příloha	107

1 Úvod

Druhá světová válka je historií poměrně nedávnou a mezi námi jsou stále lidé, kteří ji pamatují. Příčinám, průběhu i konci války je věnováno obrovské množství literárních děl, ať již jde o memoáry, románová zpracování, básně, satiry, politickou literaturu nebo více či méně přesná historická líčení. Jaký byl však pohled na zkoumané období v průběhu let?

„Dlouho dominovalo politicky účelové vnímání této problematiky.“¹ V komunistické éře se „rozšířilo přesvědčení, že celé německé dějepisectví – s výjimkou NDR – je protičeské a revanšistické a že se snaží odpudivé rysy nacistické okupace bagatelizovat. Objevují se dokonce názory, že Češi se měli za německého protektorátu vlastně dobře: jíst měli co, národnímu folkloru se vcelku překážky nekladly a na frontu Češi jít nemuseli...“² Deset let po pádu socialistického režimu se Detlef Brandes pokouší upozornit na to, že „v centru pozornosti v současné době zjevně nestojí ani tak odboj a německá okupační politika, ale široké spektrum špiček kolaborace. Přímo bouřlivý rozkvět zaznamenalo bádání o osudu Židů v českých zemích a o koncentračním táboře Terezín“³. Pokusím se ale zjistit, jaký mohl být pohled na rozebíranou problematiku těsně po válečném konfliktu, zda se projevovaly tendence odplaty a nenávisti nebo, i přes veškerá utrpení, které autoři zažili, popisovali proběhlé události s nadhledem. Mým úkolem bude, také mimo jiné, porovnat, zda byla interpretace války jako celku vykládána spíše jako rasová válka o přežití mezi Čechy a Němci nebo jako konflikt o světovládu.

Ve své práci jsem se zaměřila na díla, která reflektují dobu od roku 1939 do roku 1945 a byla vydávána mezi lety 1945 - 1948. Tento časový úsek jsem si vybrala nejen z důvodu, že vzpomínky autorů byly velmi čerstvé, a proto se dalo předpokládat, že by mohly být přesné, ale také kvůli tomu, že to byla doba, kdy publikace ještě nemusely být ovlivněny komunistickým režimem. Zajímala jsem se především o to, jaké měli obyvatelé tohoto území informace o dění kolem sebe – ať již šlo o domácí či zahraniční témata. Primárním impulzem pro napsání diplomové práce bylo, zda první interpretace války po roce 1945 odpovídala současnému výkladu stejné historické etapy. Využila jsem toho, že Národní knihovna má ze zákona povinnost shromažďovat všechna vydaná díla. Tyto publikace byly shromážděny

¹ CORNELIßEN, Christoph, Roman HOLEC a Jiří PEŠEK. *Diktatura - válka - vyhnání: kultury vzpomínání v českém, slovenském a německém prostředí od roku 1945*. Ústí nad Labem: Pro Česko-německou a Slovensko-německou komisi historiků vydává nakl. Albis international, 2007, s. 43

² BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945*. V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 1999, s. 16

³ Tamtéž, s. 486

v bibliografických katalozích⁴, ze kterých jsem vypsala spisy, které korespondovaly s tématy Německa v poválečné literatuře, Hitlera a osobností, které s ním byly v nejužším kontaktu, ohlas norimberského soudu, okupace, protektorátu a kolaborace, zahraničního a domácího odboje a nakonec s tématy koncentračních táborů a perzekuce. Analýza nepracovala s texty v časopisech, novinovými články ani s poezií, protože množství materiálu by pak značně převýšilo rozsah diplomové práce. Navíc šlo o rozbor publikací jako samostatného celku, který se od ostatních textů liší v délce a časovém odstupu. V těchto textech jsem pak nepracovala s náměty náboženství, práva, jazykovědy, matematiky a přírodních věd, užití vědy a díla o tělovýchově, protože se nejevily pro téma relevantní.

Některé publikace byly pouze v konzervačním fondu Národní knihovny, a tedy k nim nebyl přístup, ale i tak jsem shromáždila značné množství děl, které jsem měla možnost analyzovat. Při zpracovávání jsem se snažila o co nejúplnější seznam vydaných knih. Na základě zkoumání byl sestaven soubor 285 spisů, z nichž jsem analyzovala 163 děl, z toho bylo 135 domácí produkce a 28 děl od zahraničních autorů (viz graf č. 1). Naprostou většinu publikací jsem našla v Moravské zemské knihovně. Informace o samotných autorech jsem vyhledala v biografických slovnících. Publikace jsem řadila nejdříve podle žánrů a následně jsem postupovala chronologicky. V kapitole perzekuce a koncentrační tábory jsem nashromáždila značné množství literatury, ale z časových důvodů nebylo možné podrobně prostudovat všechna díla, proto jsem zvolila metodu sondy, kdy z každého zkoumaného roku jsem vybrala 2-3 spisy, které jsem podle názvu a dalších údajů považovala za relevantní. Není však vyloučeno, že v publikacích, která jsem neprostudovala, mohou být informace, které by řadily knihu do jiné kategorie. Při práci v knihovně se také ukázalo, že ne všechny publikace byly dohledatelné v online databázi a daly se najít pouze v takzvaném Lístkovém katalogu. Okolnost, že byly právě tam, svědčí o tom, že byly méně známé v Brně a nikdo si je delší dobu nevypůjčil či mohly být i zapomenuté.

⁴ *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1945 vyjma noviny a časopisy.* Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1946, 424 s.

Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1946 vyjma noviny a časopisy.

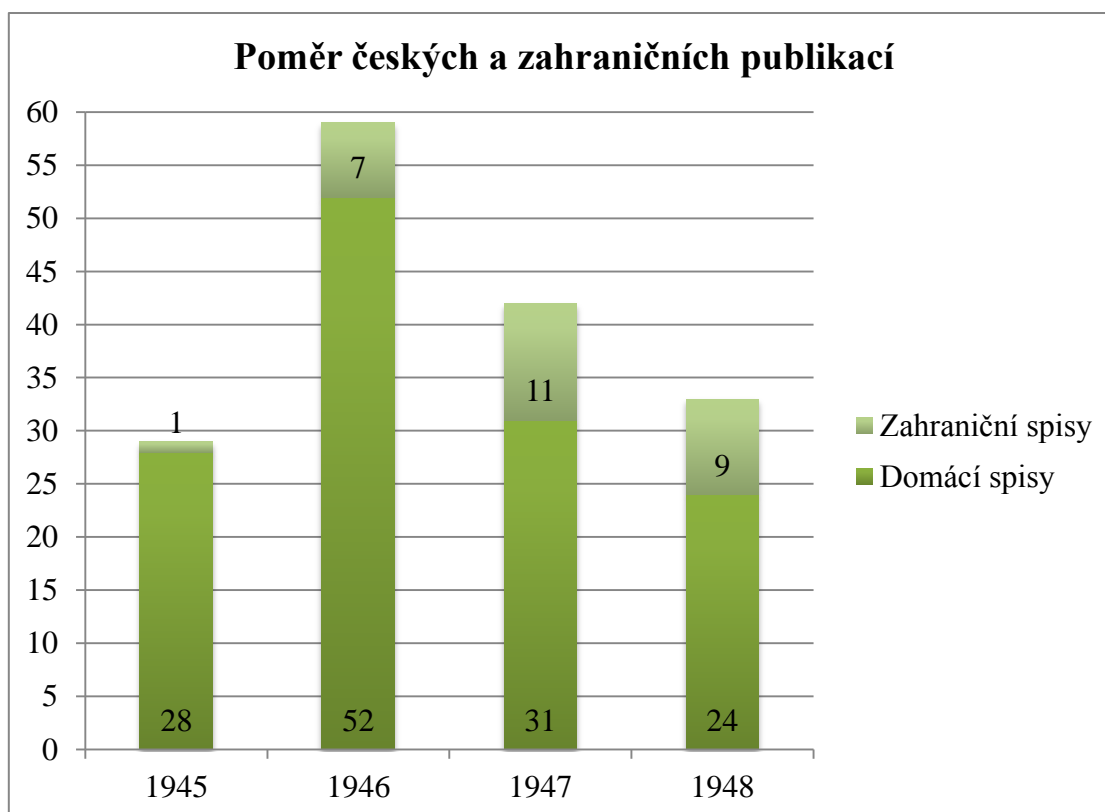
Týdenní sešitové vydání. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1947, 459 s.

Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1947 vyjma noviny a časopisy.

Týdenní sešitové vydání. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1948, 527 s.

Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1948 vyjma noviny a časopisy.

Týdenní sešitové vydání. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1949, 750 s.

Graf č. 1

Ke svému bádání jsem zvolila diskurzivní metodu, to znamená - nezkoumala jsem pravdivost textů, ale výrazy, které byly používány a celkový obraz, který byl těmito texty produkován. Diskurzem rozumím „specificky vymezenou formu řeči či přesněji řečeno způsob jazykové promluvy, přičemž důraz bývá kladen na jejím konkrétním užití“⁵. Je to také „určitý druh praxe, kterému je zvláště v pokročilejší formě diskurzivní analýzy přisuzován produktivní charakter – mluvit (ale i psát) znamená spolu-utvářet realitu“⁶. Nejprve jsem si položila určité typy otázek a snažila se na ně získat odpovědi ve zkoumané literatuře. Přirozeně jsem vycházela ze současné interpretace nacismu a války, a očekávala jsem, že celkový obraz bude spíše podobný. Dalo se však očekávat, že tehdejší interpretace budou vzhledem k nedávnému prožití citově zabarvenější než dnes. Otázkou je, zda se zde projeví politická příslušnost, vzdělání autorů či osobní prožitky války, okupace nebo perzekuce.

První otázka, kterou jsem textům položila, se týkala vnímání neboli obrazu Německa, německého režimu a německého národa. Druhou kladenou otázkou je osobnost Hitlera, jak byl a jak se proměňoval jeho obraz v poválečné literatuře, stejně jako obraz jeho

⁵ STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě*. Praha: Scriptorium, 2014, s. 75

⁶ Tamtéž, s. 76

spolupracovníků. Snažila jsem se nalézt škálu výrazů, kterými byl v literatuře německý lid a jeho Vůdce označován. Předpokládala jsem, že autoři komunistického smýšlení budou ve svých výrazech expresivnější, protože komunistická ideologie byla v přímém protikladu ideologii nacistické. Myslím si také, že se bude jednat pouze o výrazy, které byly spíše negativního rázu. Třetí otázkou bylo, zda se promítly informace získané z norimberského procesu do vnímání československého obyvatelstva a tím se změnilo jejich uvědomění ohledně plánů německé říše s nimi samotnými. Domnívám se, že po publikování průběhů a výsledků tohoto soudního procesu by se měly objevit diskuze na téma germanizace, vyhlazení a vystěhování slovanského obyvatelstva. Tomuto komplexu otázek se věnuje první větší část diplomové práce.

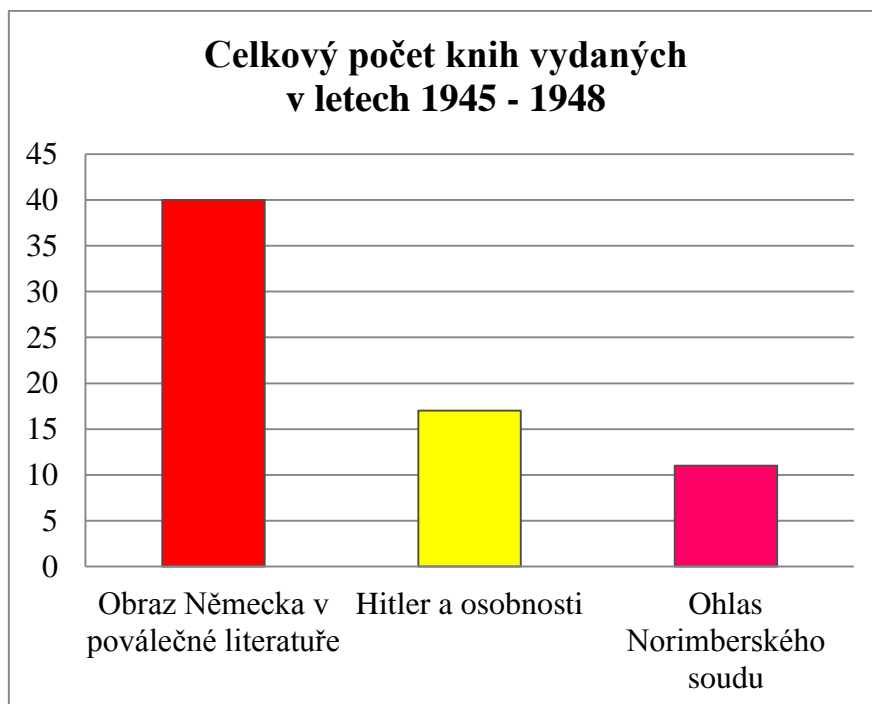
V druhé části se objevují témata okupace, protektorátu a kolaborace, kde jsem si položila otázku, co nebo koho považují autoři za zdroj utrpení. Očekávám, že bude německá říše zastupována tajnou policií a lidé budou přisuzovat prožité strasti spíše jí než vysokým státníkům, kteří gestapo řídili a rozkazy dávali především oni. Také se domnívám, že těsně po ukončení války se v publikacích objeví mimo jiné téma kolaborace a budou alespoň morálně odsouzeni dnes známí kolaboranti, jako například Emanuel Moravec. V dalších kapitolách se zaměřím na publikace s náměty domácího a zahraničního odboje. Zde budou zařazeny i knihy s popisem vyhlazení Lidic, Ležáků a dalších vesnic, na které se v průběhu let zapomnělo. Pokusím se také zjistit, zda dnešní interpretace česko-německých vztahů jako vzájemného dějinného působení souhlasí s interpretací v poválečných letech. Z knihy *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století* víme, že „v roce 1992 byli občané České republiky shodně a dosti pevně přesvědčeni o tom, že v integrované Evropě budoucnosti se česko-německé vztahy konečně zrovnoprávní a podmiňovali to souhlasně tím, že si přestaneme vyčítat staré křivdy a budeme spolupracovat.“⁷

V poslední kapitole se budu zabývat literaturou pojednávající o zážitcích z koncentračních a vyhlazovacích táborů, ale také zabývající se perzekucí československého obyvatelstva, které jí bylo vystaveno. V celém tomto souboru mě bude také zajímat, jak byl nacistický režim interpretován. Zda byl vykládán skrze utrpení pouze českého národa, celého slovanství nebo přes antisemitismus? Myslím si, že v literatuře popisující život v protektorátu se bude objevovat více utrpení pouze českého národa a naopak, v dílech o perzekuci budou převažovat vzpomínky, které se soustředí více na řešení židovské otázky.

⁷ BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, s. 260

2 Obraz nacistického Německa jako celku

V první polovině diplomové práce (kapitola 1 až 3) jsem se zaměřila na literární zpracování událostí, které převážně probíhaly na německém území, ale měly velký dopad i na území okupovaná. Šlo o obraz německého obyvatelstva a samotného Německa, dále šlo o poukázání na osobnost Hitlera a dalších představitelů nacistického Německa a nakonec jsem se zaměřila na informace, které byly poskytnuty při průběhu norimberského procesu a zda mohly ovlivnit československé obyvatelstvo v povědomí o jejich vlastním osudu. Z dané problematiky se mi podařilo nalézt 69 knih, jak můžeme vidět na grafu č. 2. Nejvíce textů je zaměřeno na již zmiňovaný obraz Německa. Jejich počet je 41. O samotném Hitlerovi a osobnostech v jeho nejužším okruhu bylo napsáno 17 publikací a nejméně bylo věnováno norimberskému procesu, kde je celkový počet pouze 11 knih. V textu jsem se zaměřila na vyhledávání označení, kterým autoři nazývali nejenom německé obyvatelstvo, ale i samotného Hitlera a členy jeho vlády. Dále jsem se snažila vyměřit škálu od nejmírnějších po nejhrubší výrazy. Zajímaly mě i rozdíly v názorech na tuto problematiku, které se objevovaly v literatuře komunisticky zaměřených autorů a autorů z demokratických zemí.

Graf č. 2

2.1 Obraz Německa v poválečné literatuře

V této kapitole budu sledovat literaturu, která se zabývala Německem jako zemí a jejími obyvateli. Zmíním zde desetidílný dokumentární cyklus od Emila Vachka popisující celou nedávnou historii druhé světové války. Prvním dílem je: *Hitlerovo tažení proti Československu*. Dále se autor zabývá mnichovskou dohodou, bleskovými válkami, bitvou o Anglii a soubor končí generální ofenzívou. Celá kolekce má 1950 stran, jedná se tedy o velice rozsáhlé dílo. Podobnými publikacemi jsou i knihy od Hanse Bernda Giseviuse, které se zaměřují především na Německo. Předmluvu napsal Bohuslav Ečer, který je známý stíháním válečných zločinců. *Až k hořkému konci* je název pro období let 1933 až 1944 a zahrnuje mimo jiné požár říšského sněmu a mnichovskou dohodu. Autor také píše knihu *Cesta do pekel* – je to však stejná kniha jako *Až k hořkému konci*, s velmi podobnými, místy naprosto totožnými pasážemi, protože toto dílo přeložil jiný překladatel než dílo předchozí, ale *Cestu do pekel* uvádím ve zkoumané literatuře také. Mezi vybranými knihami je i *Konec sudetského německví* od Karla Kreibicha, která ale byla bohužel nalezena pouze v Národní knihovně v konzervačním fondu, do kterého jsem neměla přístup. Kniha však byla vydána Komunistickou stranou Československou a dá se tedy předpokládat, že by mohla obsahovat další velice zajímavé názory ohledně německého obyvatelstva v Československu, především pak v pohraničí.

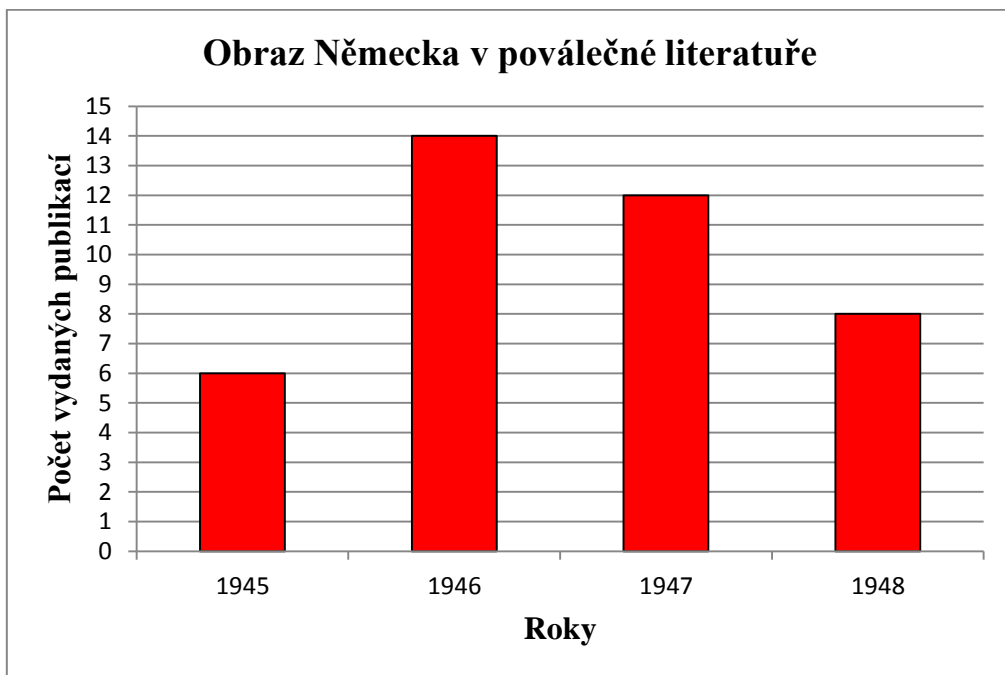
V této kapitole se objevuje literatura faktu. Ta je rozdělena do podkapitoly memoáry, mezi ně patří například kniha: *Co nebude v dějepise* od Bedřicha Golombka, kde popisuje svůj život v protektorátu, a do podkapitoly deníky. Objevuje se zde i jeden cestopis od Stephena Spendera: *V hlavní roli Evropa*. Autor cestuje Německem po válce a snaží se zkoumat život a smýšlení německých intelektuálů. Spisovatel však dále sděluje, že si často příběhy, které dílo obsahuje, vymýšlí. Dalším zastoupeným žánrem je i politická literatura. Ta je zastoupena dílem Helmutha Plessnera, který v roce 1946 vydává publikaci s názvem: *Co bude s Německem?*. Do Československa se ale kniha dostává až v roce 1947. Je to úvaha na téma, zda mocnosti po rozdělení Německa zvládnou takové břímě a zda to nepovede k další válce mezi Západem a Východem. Úvahy o schopnostech představitelů spojeneckých armád a států, které byly zapojeny v boji proti Německu, mají mnoho zajímavých myšlenek, nicméně nezahrnují ani tak nacistickou propagandu, či zvlášť Němců v rámci války, jako spíše úvahy o budoucnosti. Z tohoto důvodu se knihou již dále nezabývám. V poslední podkapitole jsou zahrnuta díla, která se více než na Německo zaměřují na chování spojenců na dobytých územích. Celá tato problematika je popsána z hlediska sovětských autorů, kteří daleko více

řeší obraz Sovětského svazu, než nacistického Německa. Tato podkapitola je označena jako *Další* a je zařazena na závěr první kapitoly.

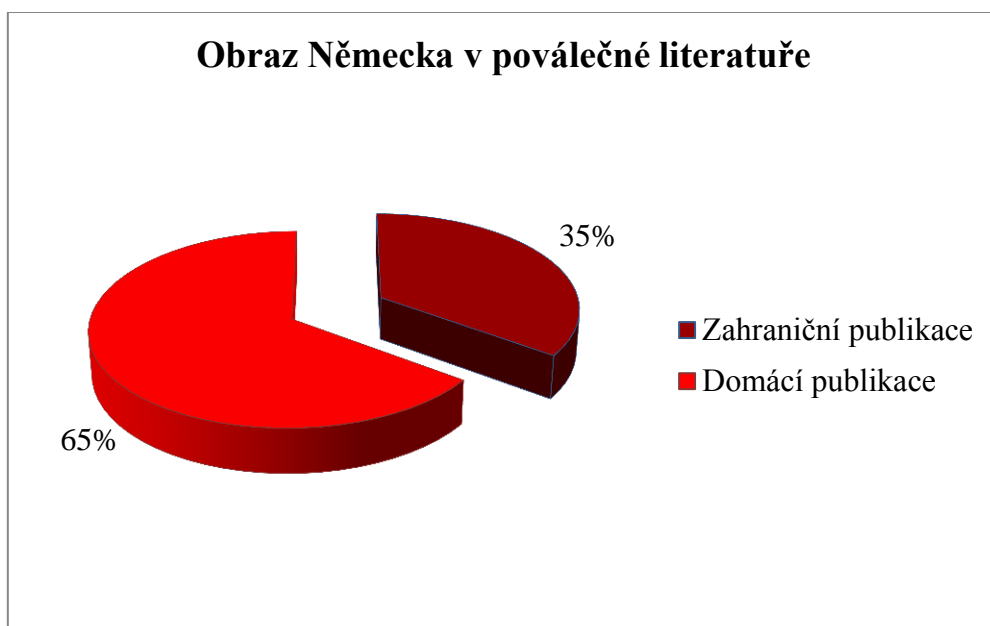
Všechny žánry jsou následně děleny chronologicky. Politická literatura obsahuje všechny úvahy o uskupení Evropy a roli Německa v ní. Zmíním zde knihu od F. W. Foerstera, německého filozofa, který napsal již v roce 1937 dílo s názvem: *Evropa a německá otázka*, kde rozebírá pravděpodobnost zabránění Československa. Do Čech se však tato kniha dostává až v roce 1948 ve svém třetím přepracovaném vydání, kde jsou již některé kapitoly vyškrtuty. Ráda bych také poznamenala knihu od Bohuslava Ečera *Právo v boji s nacismem* – kde je rozebrána hlavní úloha Sovětského svazu v procesech s válečnými zločinci. V této kapitole diplomové práce je také hodně autorů inklinujících k Sovětskému svazu, jsou zde tedy i díla, která nejsou jen zaostřená pouze na Německo, ale také na Anglii, Francii a Spojené státy americké jako například *Kdo brání demokratizaci a demilitarizaci Německa?* nebo *Padělatelé dějin*. V těchto spisech je Německo přesunuto na druhou kolej a autoři těchto článků verbálně útočí na své spojence z druhé světové války. Proto zmíněné dvě knihy popisují na závěr, pouze jako doplnění, aby nastudovaná literatura, týkající se, byť jen okrajově Německa, byla kompletní.

Knihy byly vydávány ve všech zkoumaných letech 1945 – 1948 (viz graf č. 3). Čtenář může vidět, že nejčastěji byly knihy vydávány v letech 1946 a 1947. V roce 1945 bylo vydáno celkem 6 knih, kde se můžeme setkat s náboženskými představami nápravy světa a především německého obyvatelstva. Dále je tady i několik sovětských spisovatelů, vyjadřujících se nejen k antisemitismu, ale i k propagaci Sovětského svazu. V následujících dvou letech 1946 a 1947 je počet knih čtrnáct a dvanáct. Můžeme také vidět, že počet knih po roce 1946 neustále klesal. Jsou zde zastoupeny již zmiňované publikace od Emila Vachka. Většina knih z těchto let jsou pojednání a úvaha, proč nastala druhá světová válka, a jak to bude vypadat po ní. Jedinou knihou, která popisuje, proč Německo zabralo naše země, je od Zdeňka Kalisty: *Co nám lhali o našich dějinách*. V této publikaci je popisován historický původ českých zemí a jejich obyvatel z pohledu Třetí říše. V posledním zkoumaném roce 1948 je vytištěno 8 knih. Co se týká domácích a zahraničních spisů, vystihuje je graf č. 4. Vidíme, že převažují česká díla v počtu 26 ku 14 zahraničním. Mezi přeloženými spisy můžu zmínit Giseviuse, Spendera či Sokolovského – je zde tedy zastoupena jak německá, tak i anglická či sovětská tvorba. Mezi nimi je i *Hospodářské odzbrojení Německa* od Sergeje Michajlova. Kniha popisuje výrobu Německa po válce, a je to spíše statistická příručka.

Celkem bylo vydáno 40 děl, zaměřujících se na Německo a jeho obyvatelstvo. V této kapitole se zaměřím na výrazy, které byly spojovány s Německem a německým obyvatelstvem za druhé světové války. Pokud bychom se chtěli dozvědět něco o spisovatelích, kteří pravděpodobně podnítli Adolfa Hitlera k napsání Mein Kampf, můžeme si vzít knihu s názvem *Německé spiknutí* od Paula Winklera.

Graf č. 3

Graf č. 4

2.1.1 Politická literatura

V roce 1945 do Knihovničky aktualit přispěl Václav Kopecký, komunistický novinář a politik, s článkem: *Antisemitismus poslední zbraní nacismu*. Václav Kopecký nebyl však jen komunistický novinář a politik, ale též bezmezný obdivovatel Stalina a Sovětského svazu. Zůstal obhájcem sovětského diktátora i po jeho smrti a odsouzení kultu osobnosti. Vzhledem k tomu, že v poválečných vládách zastával vysoké funkce – ministr informací a ministr kultury, mohl svými díly značně ovlivnit veřejné mínění. Autor v této knize mluví především o hitlerismu: „*V antisemitismu vidí německý hitlerismus jednu z posledních možností, jak rozkladně působit na tábor vítězících odpůrců... a jak v podobě antisemitismu zanechávat setbu, o níž německý hitlerismus myslí, že by z ní mohlo vzejít něco spásného. Byly to vše pokusy hitlerovských agentů o zkalení vod v táboře spojenců.*“⁸ „*Antisemitismus znamená zaprodávat duši a podávat prst krvavému hitlerismu. A znamená to také býti tichým společníkem onoho rasistického barbarství.*“⁹

O antisemitismu pak Kopecký dále tvrdí a využívá pro nás důležité výrazy: „*Antisemitismus – jako sklon k rasové předpojatosti vůči lidem židovského původu – jest značně vžitým a udržovaným pozůstatkem předsudků, zbytkem barbarských instinktů spící bestie.*“¹⁰ „*A jen němečtí barbaři, jen hitlerovští imperialisté mohli z antisemitismu učinit prostředek dobytvačné politiky.*“¹¹ I když se celou dobu autor zastával židů, na závěr vysvětluje: „*Podobně jest v sociálním smyslu jasno, že potírati antisemitismus neznamená bráti v ochranu židovské velkokapitalistické vydřiduchy, spekulanty, výdělkáře a různé čachráře. Těm platí náš nejrozhodnější odpor a boj, avšak ne proto, že jsou židy, nýbrž právě proto, že jsou vydřiduchy, spekulanty a čachráři. Potírati antisemitismus neznamená také např. zajišťovat židovským velkoboahácům à la Petschek, Weinmann, Rotschild, Gutman atd. návrat do osvobozené republiky, aby se tu mohli ujat snad svých dřívějších majetků a pokračovat ve vysávání. Nikoliv! Židovští velkoboaháči, kteří dovedli utíkat ze země, kteří dovedli svůj majetek opouštět, předávat jej dobrovolně Němcům. Takovíto velkoboaháči-panikáři se nikdo do republiky vrátit nesmějí! A jejich dřívější majetek jim vrácen nebude.*“¹² V citovaném článku je vidět, jak se intenzivně snaží vysvětlit, že ti, kteří opustili svoji zemi ze strachu před fašisty, jsou vlastně vinni spoluprací s Němci. Jejich majetek byl pochopitelně zabaven, ale

⁸ KOPECKÝ, Václav. *Antisemitismus poslední zbraní nacismu*. Praha: Svoboda, 1945, s. 5

⁹ Tamtéž, s. 6

¹⁰ Tamtéž, s. 6

¹¹ Tamtéž, s. 7

¹² Tamtéž, s. 14

Kopecký tuto skutečnost interpretuje jako dobrovolné odevzdání. A ten se samozřejmě vrátit nemůže. Dojdeme tak vlastně k paradoxu, že s Němci nespolupracovali pouze ti, kteří zůstali, a tedy byli odvedeni a zavražděni. Majetek by se tak vlastně vracel jen minimu navrátilších se židů.

Dá se tedy říci, že i toto vyjadřování je typ antisemitismu, který se vyskytoval také v Rusku již za cara Mikuláše I. a pokračoval do let i po druhé světové válce, protože právě židé měli více majetku a byli perzekuováni právě kvůli němu. Autor dále pokračuje: „*U každého občana židovského původu se bude stejně přísně vyšetřovat, jak se choval v minulosti, jaký byl jeho poměr k německému nacionalismu. Stejně jako se bude přísně vyšetřovat, jak naložil se svým majetkem, jaké transakce prováděl eventuálně ve spojení s Němci atd.*“¹³

Další propagační knihou, která se zabývá Německem a byla napsána ve stejném roce, je *Ďábel mluví německy* od Ivana Herbena. Spisovatel také napsal dílo s názvem: *Žalujeme v Norimberku. Reportáž o nacistických zločinech proti Československu*, kterou se budu zabývat v dalších kapitolách. Herben pracoval jako novinář v Lidových novinách, později pracoval v ilegálním časopise V boj. V letech 1940 - 1945 byl vězněn v koncentračním táboře Sachsenhausen-Oranienburg. Po únorovém převratu odešel do exilu do USA.¹⁴ Ve spisu *Ďábel mluví německy* se dozvídáme, že „*teroristické činy německých vlkodlaků proti československému obyvatelstvu nutí český národ, aby znovu a znovu revidoval svůj poměr k Němcům*“.¹⁵

Autor také tvrdí, že každý Němec je nacista: „*Snad se bude někomu zdát, že není správné mluvit o Němcích, když by se mělo mluvit pouze o nacistech. Omyl! Kdo žil skoro šest let v nedobrovolném exilu v Německu a měl možnost, aby nahlédl přes ostnatý drát koncentráku, co se v Německu děje, jak se tam žije a myslí, ten jistě chápe, že není rozdíl mezi němectvím a nacismem. Hitler nevytvořil nacismus, ale nacismus se všemi svými surovostmi a krutostmi byl v německém národě dávno před Hitlerem. Chytrost Hitlerova byla v tom, že svým politickým učením odvázal od řetězu všechny temné pudy nelidskosti, které v německém člověku dávno byly. Není Němců dobrých, jsou jen špatní a ještě horší.*“¹⁶

Stejné myšlenky jsou i v díle *Lidice budou žít – Památník mučedníků a pomník vítězství* z roku 1947, které jsem zařadila do kapitoly *Domáci odboj*, avšak zde se nám hodí pro

¹³ KOPECKÝ, Václav. Antisemitismus poslední zbraní nacismu. Praha: Svoboda, 1945, s. 15

¹⁴ TOMEŠ, J. a kol. Český biografický slovník XX. století. A- J. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1999, s. 448

¹⁵ HERBEN, Ivan. Ďábel mluví německy. Praha: Ivan Herben - soukromý tisk, 1945, s. 5

¹⁶ Tamtéž, s. 6

názory, které řekl prezident Edvard Beneš: „*Lidice a jejich osud jsou nejvýraznějším rysem německé nacistické kultury a německého nacistického systému z doby druhé světové války. Říkám německého systému – přidávaje k tomu slovo nacistický – poněvadž nemohu od celého toho nekulturního, barbarského zjevu lidického vraždění v červnu roku 1942 německý národ jako celek odloučit. Činím německý národ jako celek nacism a za všechny jeho zločiny odpovědným.*“¹⁷ Je zde tedy vidět, že prezident Beneš měl podobné názory jako Ivan Herben, který také obviňoval celý německý národ. Spisovatele však poznamenal pobyt v koncentračním táboře a měl právo nést nenávist vůči všemu německému, zatímco Edvard Beneš mohl cítit nenávist pouze kvůli tomu, že byl utlačován jeho vlastní národ, sám hrůzy koncentračních táborů nezažil.

Ivan Herben se vyjadřuje také o Himmlerovi jako o největším katovi světových dějin a sám autor české otce nabádá, aby své děti vychovali k nenávisti vůči německé „*lžikultuře a nelidskosti*“¹⁸.

Lidé, kteří prošli koncentračními tábory se všemi jejich negativními vlivy, měli samozřejmě právo napsat knihu o jejich osudu. Nicméně je třeba mít na zřeteli, že názory Herbena jsou poněkud zkratkovité, a že celé Německo nebylo vnímáno jako koncentrační tábor. V koncentračním táboře bylo také spousta lidí, kteří měli jiné politické smýšlení, než byla oficiální doktrína. Je třeba spíše zauvažovat, zda se autor mohl v táboře setkat s německými komunisty, kteří v koncentračních táborech skončili jako první, či s německými židy, jichž bylo v lágrech také hodně. Z tohoto pohledu je opravdu zvláštní, že odsuzoval všechny Němce bez rozdílu. A kromě těchto politicky aktivních německých občanů zde bylo ještě spousta lidí, kteří sice nebyli odvezeni do pracovních táborů, ale vědělo se o nich, že jsou podezřelí. Co všechno však vězni v táborech mohli vědět a co si možná nechtěli připustit? Pro ně mohli být představitelé německého národa dozorcí, vojáci, příslušníci SS a fašistickou propagandou zmanipulovaní obyvatelé nejbližšího okolí táborů, které vězni viděli cestou do práce.

Další autor, Jan Brabec, pracoval v reklamním klubu československém a jeho projev z roku 1945 byl vydán pod názvem: *Bůh, ďábel, reklama a nacismus*. Hned na první stránce se dovídáme: „*Jakým dojmem působil na vás nacismus? Byla mu již dána všelijaká jména, žádné však jej nevystihuje snad tak dobře, jako prostě: špína. Nacismus byl hlavně velkou*

¹⁷ Lidice budou žít! Památník mučedníků a pomník vítězství. Praha: Společnost pro obnovu Lidic, 1947, s. 9

¹⁸ HERBEN, Ivan. Ďábel mluví německy. Praha: Ivan Herben - soukromý tisk, 1945, s. 7

špínou mravní.“¹⁹ Autor si na pomoc k rozebrání Hitlera a nacismu bere bibli, která mu má pomoci zjistit, co je dobro a co zlo. Je zde i podobný výrok, který jsme zaznamenali u Ivana Herbena: „Hitler jenom zalil sémě, které bylo již v duši většiny německého národa zaseto.“²⁰ Zajímavostí je, že spisovatel vidí dobro v reklamě. Pouze reklama přinese lepší pravdu a lepší i širší poznání, protože nová reklama chce jít cestou dobra, cestou boží²¹.

Opět jde o jednostranné nazírání na danou problematiku podobně jako u Herbena. Ale ne všichni Němci byli nacisté. Náboženské cítění bylo v Německu zpočátku značně podporováno. Na uniformách měli vojáci nápis „Gott mit uns – Bůh s námi“, což byl také typ reklamy, který měl zastřít skutečnost o tom, jak se Němci stavěli ke křesťanství.

Velice zajímavým dílem z roku 1946 jsou *Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii* od Pavla Reimana, československého komunistického politika²². Důležitým poznatkem je také to, že jsou to osnovy ke školení funkcionářů KSČ. Autor tvrdí, že „ideologie a politika rasové nenávisti je jedním z faktorů rozpadu hitlerovského lupičského bloku“²³. Je zde citován také Karl Marx, který obviňuje Prusko za ideologii budoucího Německa: „Nikdy světové dějiny nezplodily něco tak ničemného.“²⁴ Když je popisována fašistická ideologie, mluví se o ní jako o nákaze, která se šířila i v řadách dělnictva²⁵. A vysvětlení, proč vůbec byla tato ideologie proti slovanským národům, je následující: „Hned za židy přišly slovanské národy, což je pochopitelné, neboť to bylo právě území slovanských národů, po kterém němečtí imperialisté nejvíc toužili. Nenávist vůči Slovanům mají v Německou hluboké historické kořeny. K tomu ovšem přistoupily aktuální zájmy německých fašistických banditů“²⁶, do kterých patřil Hitler a jeho „kumpáni“.²⁷

Ve stejném roce se podobným tématem zabývá i Arnošt Kolman, marxistický filozof. Ve své knize *Ideologie německého fašismu* píše: „Fašističtí loupežníci pohlaváři již dávno pochopili nevyhnutelnost porážky Německa, a proto započali s přípravami, zasévajíce jedovatá dračí semena nacismu. Rozumí se, že všechny ideologické kořeny fašismu musí být vyrvány nejen

¹⁹ BRABEC, Jan. Bůh, ďábel, reklama a nacismus. Praha: Reklamní klub československý, 1945, s. 7

²⁰ Tamtéž, s. 15

²¹ Tamtéž, s. 19

²² KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století. NK. LIBRI [online]. © Libri 2001-2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=11&name=Reiman+Pavel>

²³ REIMAN, Pavel. Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii. Plzeň: Volnost, 1946, s. 6

²⁴ Tamtéž, s. 14

²⁵ Tamtéž, s. 18

²⁶ Tamtéž, s. 24

²⁷ Tamtéž, s. 24

v Německu, ale i v zemích jeho někdejších nohsledů.²⁸ Samotná nacistická strana je zde vyličená jako „strana drancujících lupičů, pozbyvší lidské podoby a klesnuvších na úroveň dravé zvěře. Pravá, ničím nezastřená dravčí tvář hitlerismu zírá na nás ze všeho“.²⁹ „Její vrcholky, počínaje policejním špiclem Hitlerem, nabrali ze spodiny společnosti.“³⁰ Politické smýšlení autora článku je zřejmé – nekritický obdiv k Sovětskému svazu a jeho politice. Sovětský svaz vystupuje jako ochránce menšin či vlastních obyvatel. Realita byla zcela jiná, ale ta nebyla známa, propaganda byla velmi dobře organizována a informace, kde bylo pravdivě podáno, co se v SSSR děje, byly pečlivě filtrovány nebo ukazovány jako pomsta těch, kteří nechtějí pracovat v komunismu: „Hlavní změna ve světové situaci pak tkví v existenci socialistického státu – Sovětského svazu, tvrze demokracie, míru a práv malých národů. Proto namísto jedné státní formy v Německu, musela přijít druhá jeho forma – odkrytá teroristická diktatura.“³¹ Jako velkokapitalisty jsou označováni Hitler, Göring, Goebbels, Ribbentrop a jiní z „fašistické loupežnické bandy“.³² Kolman také vysvětluje, proč Němci nepoužili biologické zbraně: „...spojené národy by odpověděly úplným vyhlazením německých lotrů“³³. Hitlerovo přání bylo „zavésti všude teroristickou diktaturu zločinné kliky darmožroutů nad pracujícími masami“.³⁴ Při ničení kultury jiného národa „všude namísto jmen velikých lidí stavěli svá vlastní banditská jména. Zohavivše zlodějskou hantýrkou svůj vlastní německý jazyk. Vše, co dávali namísto národní kultury, byla goebbelsovská propaganda, namířená proti svobodným národům a rozšiřující podlé, lidožroutské, hitlerovské názory“.³⁵ Je zajímavé porovnat větu „všude namísto jmen velikých lidí stavěli svá vlastní banditská jména“ s kultem osobnosti Stalina v Sovětském Rusku, kde se dělo v podstatě totéž. Tak jako většina podobných textů, i tento je odrazem doby – nikdo vlastně nevěděl, co se v SSSR ve 30. a 40. letech dělo. Navenek to byla země, kde vše probíhá radostně a pro blaho lidstva.

Další prostudovanou knihou je kniha: *O Němcích* od Ilji Grigorijeviče Erenburga, sovětského spisovatele, původem z židovské rodiny. Byl aktivním v hnutí proti fašismu a jeho jméno se dalo najít na stránkách několika deníků.³⁶ „A když Rudá armáda pochodovala na Berlín,

²⁸ KOLMAN, Arnošt. Ideologie německého fašismu. Praha: Svoboda, 1946, s. 6

²⁹ Tamtéž, s. 6

³⁰ Tamtéž, s. 15

³¹ Tamtéž, s. 14

³² Tamtéž, s. 16

³³ Tamtéž, s. 28

³⁴ Tamtéž, s. 30

³⁵ Tamtéž, s. 32

³⁶ HRALA, Milan. Slovník spisovatelů. 1. vyd. Praha: Odeon, 1977, s. 364

*každý voják slyšel Erenburgův hlas a pospíchal do brlohu fašistického zvířete.*³⁷ Autor opravdu nešetří slovy, která vrhá na nacistické Německo: „*Starý vlk vytáhl masku beránka, ale stěží ji natáhne na zkrvavenou tlamu*“ nebo „*Zloděj se dobývá do domu, aby ukradl kožich nebo pytel mouky*“.³⁸ Zarážející ovšem je, jak se autor vyjadřuje o vraždění židů: „*Němci píší ve svých letácích, že bojují jenom proti Židům. Koho chtějí oklamat? Všichni u nás vědí, že na každého, Němci umučeného Žida, připadá padesát Němci umučených Rusů.*“³⁹

Spisovatel také píše: „*Mnoho je způsobů, jak začít třetí světovou válku. Avšak je jen jeden způsob jak jí zabránit – vytrhnout jedovaté zuby zmiji, zneškodnit zemi lupičů – Německo.*“⁴⁰ Je zde citován i Keiler Zeitung, válečný pozorovatel: „*Je zajímavé, kdy Rusové ustanou ve své ofenzivě, neboť každá ofenziva se jednou zastaví.*“ A Erenburg na to odpovídá: „*Můžeme tomu kretěnovi odpovědět na otázku, která jej zajímá. Naše ofenziva se skončí téhož dne, kdy zdechne Německo.*“⁴¹ Při procházení zničenými městy autor komentuje: „*Ti jarmareční šaškové předstírají, že jsou nevinní.*“⁴² Dalšími slovy v tomto textu jsou: katani, žháři, šaškové,⁴³ zlosyni, licoměrníci a slepci⁴⁴.

Dílo *Nietzsche a Německo* sepsané Rudolfem Vápeníkem je pojednáním o Nietzschevi a vysvětlení jeho osobnosti a jeho názorů, které převzalo Německo. Autor tvrdí, že se Nietzsche snažil překonat svou osobnost, a že se snažil kompenzovat pocit méněcennosti, ale naopak i pocit nadřazenosti, vůli k moci.⁴⁵ Dále je řečeno, že Nietzsche, ačkoli byl Němcem, Němce nenávidí, protože ztratili ducha.⁴⁶ Celkem bylo vydáno 2000 výtisků a kniha neměla dalších vydání.

Nadčlověk a nadnárod: Kapitoly jen časové? je další zkoumanou publikací od autora Rajmunda Habřiny. Autor uvažuje nad vznikem nacismu a zbožštění Hitlera, i když sami nacisté byli ateisté. Vidíme také rozbor Nietzscheho nadčlověka a německého sadismu, který tkví v ochořelé sexualitě.⁴⁷ Nacismus je pak popisován jako nebezpečná choroba

³⁷ ERENBURG, Ilja Georgijevič. O Němcích. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 8

³⁸ Tamtéž, s. 9

³⁹ Tamtéž, s. 11

⁴⁰ Tamtéž, s. 24

⁴¹ Tamtéž, s. 35

⁴² Tamtéž, s. 36

⁴³ Tamtéž, s. 41

⁴⁴ Tamtéž, s. 49

⁴⁵ VÁPENÍK, Rudolf. Nietzsche a Německo. Praha: Jos. R. Vilímek, 1946, s. 14

⁴⁶ Tamtéž, s. 19

⁴⁷ HABŘINA, Rajmund. Nadčlověk a nadnárod. Kapitoly jen časové? Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, s.

a patologický případ⁴⁸ a Hitler, Goebbels a Himmler jako „*neukojitelný apokalyptický pes, nepředstavitelný dravec, z jehož obludně gigantických spárů šla gestapem a SS po Evropě a po táborech neustálá hrůza.*“⁴⁹

Rozšiřování fašistické ideologie bylo velice jednoduché. Mnoho lidí velmi lehce podlešlo myšlenkám, že německý lid je nadřazen ostatním národům. Vždyť někomu vládnout je velmi lákavé. Navíc pokud by tato idea byla spojena se zisky území a národního bohatství i kulturního dědictví okolních zemí, tím lépe. Není divu, že se němečtí občané byli ochotni dočasně vzdát určitého pohodlí a za tyto myšlenky bojovat. A aby nedocházelo k vystřízlivění z růžového snu získání moci třeba dílčími neúspěchy, o to se již postarali Hitlerovi spolupracovníci, především Goebbels. Svou krutostí i metodou cukru a biče hnali německý lid do akcí, které by jindy a jinde nebyly myslitelné.

Konec Německa od hraběte Folkeho Bernadotta je o filantropickém vyjednávání v Německu na jaře roku 1945. Autor působil ve službách Švédského Červeného kříže za posledních měsíců druhé světové války.⁵⁰ Kniha byla přeložena do češtiny Jiřinou Vrtišovou. Je to vyprávění z cest, které hrabě absolvoval, včetně návštěvy Berlína těsně před jeho pádem. Červený kříž byla organizace, kterou si ani nacisté netroufli zakázat či zničit. Je však pravda, že jeho pracovníci měli v Německu obtížnější práci než v jiných zemích. Zážitky z Berlína v posledních měsících války jsou velmi sugestivně vylíčené, nicméně nepřinášejí žádný nový pohled na nacistickou ideologii nebo na aktivity německých vojsk v Evropě na území jiných států.

Jedinou knihou, která se zabývá sudetskými Němci, obsahuje o nich čtyřjazyčné pojednání (čeština, angličtina, ruština a francouzština) a je poslední v roce 1946, nese název: *Co s nimi? Dokumentární svědectví nacistické propagandy o velezrádné činnosti pohraničních Němců v Československu*. Autorkou je Libuše Hanušová, zatím jediná žena, která se zabývala problematikou sudetských Němců vůči Československu. Kniha je doprovázena fotografiemi, pořízenými během okupace německých vojsk v protektorátě a trefnými komentáři spisovatelky. „*Hitler se stal samovládcem nad osudem českého národa a vedle jeho*

⁴⁸ HABŘINA, Rajmund. Nadčlověk a nadnárod. Kapitoly jen časové? Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, s. 64

⁴⁹ Tamtéž, s. 73

⁵⁰ BERNADOTTE, Folke. Konec Německa. Mé filantropické vyjednávání v Německu na jaře roku 1945 a jeho politické následky. Praha: Melantrich, 1946, s. 7

obludných nacistických katů v uniformách se poníženež krčili domácí přísluhovači ve fraku.⁵¹ „Hnusné stíny vlkodlaků se ještě plíží při zemi a v podzemí. Pominuté zvíře proti člověku.“⁵² „Henlein pěstoval v Hitlerových službách v československém pohraničí dorost pro řady Hitlerových pochopů, paličů, lupičů a sadistických vrahů.“⁵³ Dalšími výrazy nalezenými v této publikaci jsou: „teroristé, zločinci, loupežníci, lebkobijci“⁵⁴. Také zatím jako jediné dílo ukazuje na snímcích hrůzy vyhlazovacích táborů. První vydání bylo v nákladu 5 000 výtisků a i přes velice sugestivní ilustraci obálky (viz obrázek č. 1), se druhé vydání již neobjevilo. Období českých dějin, kdy Henleinovi přívrženci nadšeně souhlasili s Hitlerovými myšlenkami, je velmi dramatické. Pro mnoho českých občanů to znamenalo odchod z domova, ztrátu veškerého majetku, někteří ani řádění zfanatizovaných oddílů nepřežili. Tristní bylo, že nejvíce se těchto myšlenek chytala mládež. K určitému vystřízlivění těchto jedinců došlo až tehdy, kdy byli zařazeni do pravidelné armády. Ale i tak to nebylo u všech, u některých se myšlenka nadřazenosti v podstatě zabydlela na celý život. Tito lidé pak samozřejmě porážku a vše co z ní vyplývalo, nesli nejtěživěji.

Obrázek č. 1

Profesor Emanuel Chalupný vydal v roce 1947: *Němci hrozí. Německý problém a bezpečnost světa* v roce 1947. Zde profesor sociologie vysvětluje, proč Němci začali druhou světovou válku: „Původci míru Versaillského nedbali skutečnosti, že v národě německém zavládl hněv

⁵¹ HANUŠOVÁ, Libuše. Co s nimi? Dokumentární svědectví nacistické propagandy o velezrádné činnosti pohraničních Němců v Československu. Praha: Rebcovo nakladatelství, 1946, s. 11

⁵² Tamtéž, s. 12

⁵³ Tamtéž, s. 66

⁵⁴ Tamtéž, s. 115

*nad porážkou a touha po pomstě za ni, že v národě tom nadále působily filozofické, sociologické, morální a četné jiné doktríny, bezmezně stupňující nadutost a sobectví nacionální, hanobící národy jiné, velebící militarism a jiné elementy starého prušáctví a tak dále – zkrátka, že vrahům byla vyrvána vražedná zbraň, ale ponecháno vražedné smýšlení.*⁵⁵

O Hitlerových příznivcích mluví autor jako o kastě⁵⁶. V dalších částech je rozebírána německá povaha jako důsledek války a že „Hitlerism je myšlenkově naprosto chudý“⁵⁷.

První a jediné vydání: *Co nám lhali o našich dějinách*, mělo 2000 výtisků a bylo vydáno taktéž v roce 1947. Dílo pochází od docenta Zdeňka Kalisty působícího na Karlově univerzitě a je shrnutí názorů o českých dějinách a jejich zkreslování nacistickou propagandou. Z německé historie si sami Němci udělali „děvku takové hanby“, jakou vědecké bádání nepoznalo⁵⁸. Při snaze obsadit naše území, říkal „bez odporu německý historiograf ve službách loupežných plánů německých“⁵⁹, že je to stejně území Německa, protože zde žili germánské kmeny Markomanů a Kvádů.

Další knihou je: *Úklady proti míru. Přípravy Německa na třetí světovou válku* od autorů Sayerse a Kahna. Spisovatelé citují nalezené dokumenty z první světové války a snaží se dokázat, že podle těchto dokumentů byla vedena i válka druhá, a že se Němci pokoušejí vyvolat válku třetí. „Teroristická složka podzemí nacistické armády bude podle Pravdy složena z vybraných fašistických hrdlořezů z jednotek SS.“⁶⁰ Pravda je sovětský deník, který toto prohlášení vydal 26. února 1945. V jenom této jediné knize jsem zatím našla úryvky z dopisů obyčejných německých občanů. Je zde vidět naprostá lhostejnost k jiným rasám a k jejich zacházením: „Nenapsala jsem Ti, že jsem obdržela 100 marek, které’s poslal. Dala jsem je všechny Tvé matce, aby si mohla koupit válečné zajatce, teď už nejsou drazí.“ „Nedávno přibyli sem do Pufenhausenu Rusové. Budeme mít zajímavý život: slovník v jedné ruce a revolver ve druhé.“ „Ve středu jsme tu pochovali zase dva Rusy. Už pět jich leží na našem hřbitově a umírají. A proč by měly žít, všichni by měli být pobiti...“⁶¹ V knize se také několikrát objevuje slovo „teroristé“. Z dopisů je zřejmé, že i v řadách běžných německých lidí se našlo hodně sympatizantů s Hitlerovými myšlenkami o nadřazenosti německé rasy.

⁵⁵ CHALUPNÝ, Emanuel, Němci hrozí. Německý problém a bezpečnost světa. Praha: nákladem vlastním, 1947, s. 6

⁵⁶ Tamtéž, s. 10

⁵⁷ Tamtéž, s. 35

⁵⁸ KALISTA, Zdeňek. Co nám lhali o našich dějinách. Třebechovice pod Orebem: Antonín Dědourek, 1947, s. 6

⁵⁹ Tamtéž, s. 8

⁶⁰ SAYERS, Michael a KAHN, Albert. Úklady proti míru. Přípravy Německa na třetí světovou válku. Brno: Tiskové podniky Rovnost, 1947, s. 10

⁶¹ Tamtéž, s. 94

Proto pro ně nebyli zajatci v podstatě lidé – šlo o “zboží”, které si člověk mohl koupit a zacházet s ním dle libosti. Samozřejmostí byla tvrdá práce a minimum stravy. Podmínky nebyly sice tak zoufalé jako v koncentračních táborech, ale ani u takzvaně normálních civilistů nemohl příslušník podřadné rasy najít pochopení.

Pokud se podívám na představy německého národa ohledně života po válce, nikdo si jistě nepředstavoval, že bude na straně poražených. Snad jediné se dala připustit myšlenka, že se poměry vrátí před rok 1938 a v tichosti se připraví další tažení, které by německé úspěchy znovu obnovilo. Vzhledem k tomu, že zbraně se neustále vyvíjely, dalo se předpokládat, že by německá armáda dokončila zhotovení raketových systémů a ty použila v dalších bojích.

Dalším autorem je Emil Utitz, profesor několika univerzit, psycholog a filozof, který se narodil v židovské rodině a v roce 1942 byl deportován do Terezína. V roce 1948 sepsal publikaci *Německo mezi včerejškem a zítřkem* a vypráví o cestě do poválečného Německa, kde vyzvídá na občanech, jak se cítí po prohrané válce. Spisovatel se vyjadřuje velice objektivně. Nenalezneme zde žádné výrazy, které by použil proti Německu ve smyslu, jak je vidíme v jiných publikacích. Pokud však někdo přežil nacistické vyhlazovací tábory, měl jistě plné právo odsoudit celý národ. Navzdory tomu je z tohoto díla vidět, že autor je díky svému vzdělání i zkušenostem vzdálen myšlenkám na pomstu. Vyrostl v německy mluvící rodině, vystudoval v Německu, kde posléze i působil. Podle něj je Německo zemí, ke které patří, přestože ho její ideologie málem připravila o život. Autor se ve svém díle také snaží postihnout podstatu života v Německu po prohrané válce, kdy nemluví jen s politiky, ale i s obyčejnými lidmi.

2.1.2 Memoáry

Do Knihovničky aktualit v roce 1945 přispěl podplukovník Trojanovskij, válečný dopisovatel „Rudé hvězdy“ svým tématem: *Poslední dnové Berlína. Zápisky ze štábu maršála Žukova*. Podplukovník vypravuje, jak maršál Žukov dostal rozkaz od Stalina, vést útok na Berlín. Chvála a obdiv Sovětskému svazu a jeho generálům, maršálům a plukovníkům zde nebere konce. Téměř v každé větě je vidět oslavování všech, kteří se účastnili ofenzivy směrem na Berlín. „*Operační oddělení bedlivě a horlivě sledovalo přeskupení vojsk... Neúnavný a vždy*

*čilý kapitán Bezymenskij sestavil desítky informací.*⁶² Při rozkazu zaznělo od maršála Žukova: „*Vpřed soudruzi! Na Berlín! K vítězství nad prokletým nepřitelem!*“⁶³

Tento materiál svědčí o tom, jak byli novináři či váleční dopisovatelé komunistickým režimem výrazně kontrolováni a usměrňováni. Jednak cenzura by nepřipustila publikování jiných než výslovně oslavných spisů a jednak představitelé SSSR nemohli do budoucna připustit, aby se někde objevily informace, které by sice byly historicky správné, ale ukazovaly by na zcela jinou politiku Sovětského svazu, než jaká byla veřejnosti prezentována. O tom svědčí také to, že oslavováni byli pouze vojáci, kteří dobyli Berlín.

Od gardového podplukovníka Velička je znám podobný spis z roku 1946 s názvem *Poražený Berlín*. Při popisu útoku na Berlín se dovídáme, že: „*Útok otřásl německým hlavním městem. Rozlíceně tlouklo jeho černé, zvířecké srdce.*“⁶⁴ Po popisu každého dne do poražení Berlína nás autor ještě seznamuje s bitvou o Královec. V knize nemusí být popsán nacismus přímo jako zlovolná ideologie. Ale při popisu bojů se jistě autor nevyhne hodnocení Němců jako národa. Nicméně pokud se spíše drží vojenské terminologie, řeší taktiku a strategii jednotlivých částí bojů o Berlín, lze ho považovat za spíše objektivního člověka, který neřeší otázku národa, ale bitvu.

V roce 1947 je vydán spis od Hanse B. Giseviuse. Autor byl v roce 1933 přidělen do nově vytvořené tajné státní policie – gestapa. Poté za svou nespolehlivost byl odvolán a přeložen do ministerstva vnitra, kde i tam byl podezřelým a později byl umístěn na venkov.⁶⁵ Hans Gisevius je také známý tím, že svědčil proti Göringovi a dalším obžalovaným u norimberského soudu. Publikace je přeložena do českého jazyka s předmlouvou Bohuslava Ečera, o kterém se zmíním později. Zde Ečer rozebírá knihu Giseviuse a snaží se přijít na to, „*jak se stalo, že tento banditský stát měl úspěchy nejen doma, ale i za hranicemi, že mu bylo v Mnichově přímo umožněno dokončit své poslední přípravy k tygřímu skoku na hrdlo jedenácti mírumilovných evropských národů*“⁶⁶. Sám Gisevius pak přirovnává nejen gestapo, ale i celé Německo k loupežnické peleši, v německém jazyce jako „*Raüberhöhle*“⁶⁷. Autor

⁶² TROJANOVSKIJ, P. Poslední dnové Berlína. Zápisky ze štábu maršála Žukova. Napsal válečný dopisovatel "Rudé hvězdy"... Praha: Svoboda, 1945, s. 8

⁶³ Tamtéž, s. 11

⁶⁴ VELIČKO, V. Poražený Berlín. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, s. 5

⁶⁵ GISEVIUS, H. B. Až k hořkému konci. Díl I. Od požáru říšského sněmu k Fritschově krizi. Praha: Dělnické nakladatelství, 1947, s. IV

⁶⁶ Tamtéž, s. V

⁶⁷ Tamtéž, s. VI

však nevypráví historii, kterou každý zná, ale svůj vlastní příběh, který prokládá dokumenty, se kterými se v průběhu svých funkcí setkával.

Gisevia zmiňuje další autor, Edvard Cenek, který napsal dílo: *Vyzvědačka B 7. Osudy jedné německé vyzvědačky*. Zde spisovatel tvrdí, že Německo je stále hrozbou: „*Vždyť vlk za hnědou oponou číhá a rád by znovu napodobil skoky, které už vyzkoušel...*“⁶⁸ Příběh začíná povídáním o mladé baronce Marii Alžbětě, která se stala vyzvědačkou s přezdívkou B 7. Později byla odhalena za kolaboraci s Anglií a Francií a popravena. Jména jsou smyšlená, aby nedošlo k odhalení určitých osobností, a celá kniha působí spíš dojmem velice čtivého románu.

2.1.3 Deníky

Popisovanou knihou je soubor čtyř povídek a citátů v uceleném názvu *Pestré knihy*. Celkově vyšlo 3000 výtisků tohoto druhého svazku. Ze čtyř příspěvků nás zajímá jeden od Zdeňka Šolleho, který nese jméno: *Poutník v Třetí říši*. Autor vystudoval Filozofickou fakultu Karlovy univerzity a stal se historikem a archivářem⁶⁹. Dílo je souhrnem zápisků z let 1943 až 1944, kdy byl autor poslán na nucené práce do Německa. Publikace je tedy přepsaným deníkem, který si vedl. Ve spisu se čtenář může dozvědět, že za války žil „*český národ skromně, tiše a trpně*“⁷⁰, a že Německo je zvrácenou společností⁷¹. V Oranienburku Šolle při popisování jednoho z hlídačů přemýšlí, „*jak asi vypadá žena, která vědomě spojila svůj život se životem vraha*“⁷². Vzpomínky na sebe nenavazují a jsou spíše popisem všech věcí, které autor na svých cestách po Německu viděl a zažil.

2.1.4 Další

Maršál Sovětského svazu Sokolovskij do Knihovny aktualit světových rozhledů, což je podobný název jako Knihovnička aktualit, ale nesouvisí s ní, v roce 1947 přispěl svými názory na to, kdo brání demilitarizaci a demokratizaci Německa. Projev byl přednesen na zasedání kontrolní rady v Berlíně 21. listopadu 1947. Zde maršál Sokolovskij obviňuje spojence, že cíleně zabraňují demilitarizaci pásem vlastněných Spojenými státy, Velkou Británií a Francií, a že jejich pásmo, tedy Sovětského svazu, je již téměř demilitarizováno.

⁶⁸ CENEK, Edvard. *Vyzvědačka B 7. Osudy jedné německé vyzvědačky*. Praha: Škubal a Machajdík, 1948, s. 11

⁶⁹ Zdeněk Šolle. LECYKLOPAEDIA. *Databáze knih* [online]. (c) 2008 - 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/zdenek-solle-25106>

⁷⁰ ŠOLLE, Zdeněk. *Poutník v třetí říši*. Třebechovice pod Orebem: Ant. Dědourek, 1947, s. 7

⁷¹ Tamtéž, s. 10

⁷² Tamtéž, s. 15

„Všechna tato fakta ukazují, že americké a anglické okupační úřady maří likvidaci vojenských úřadů ve svých okupačních pásmech. Vzniká otázka, za jakým účelem brzdí americké a britské vojenské úřady demilitarizaci britského a amerického okupačního pásma Německa?“⁷³ Tady můžeme vidět ukázkovou propagandu Sovětského svazu, protože vědí, že obyčejný člověk si podávané informace nemůže ověřit u jiných zdrojů. A maršál pokračuje dále, přičemž vzpomíná na Goebbelsovu propagandu: „Tisk, který je vydáván německy pod kontrolou amerických a britských úřadů, snaží se přesvědčit Němce o nutnosti nové války a o výhodách atomové zbraně (*Die Neue Zeitung, der Tagesspiegel, Telegraph a jiné*). Otiskování článků a projevů nepřátelských Sovětskému svazu se stalo systematickým zaměstnáním těchto německých listů goebbelsovského směru, které nyní mají vzácné ochránce. Je však známo, že zločinná propaganda války, zvláště je-li prováděna pod hesly: *Tažení proti komunismu, kterou, jak známo, inspiruje americká vojenská správa, nedochází podpory u německého lidu.*“⁷⁴

Proslov je v podstatě štvavým dokumentem, který má za úkol zdůraznit přístup Sovětského svazu v kontrastu ke spojeneckým armádám na dobytých územích. Protože Německo bylo rozděleno mezi vítězné mocnosti, bylo obtížné určit, co a kde přesně v rámci demilitarizace probíhá a z toho důvodu se daly použít jakékoliv argumenty bez možnosti ověření skutečnosti. Již z tohoto projevu je vidět, v jaké rovině přistupovali představitelé Sovětského svazu k informování veřejnosti a jaký měli vztah k ostatním politickým subjektům na straně vítězů.

Dalším příspěvkem do Knihovny aktualit je článek s názvem *Padělatelé dějin* od Sovětské informační kanceláře z roku 1948. Zde jsou Spojené státy americké ve spolupráci s anglickým a francouzským ministerstvem obviněny za zveřejňování dokumentů, které poškozují Sovětský svaz a ukazují ho v době, kdy měl spolupracovat s nacistickým Německem. „*Americká, anglická a francouzská vláda přistoupily k jednostrannému uveřejnění německých dokumentů, nezastavující se před paděláním dějin, pokoušejíce se pomluvit Sovětský svaz, který nesl na svých bedrech hlavní tíži boje proti hitlerovské agresi.*“⁷⁵ Proto Sovětská vláda vydává také dokumenty, které ukořistila při dobytí Německa a začíná takto: „*Američtí padělatelé a jejich anglofrancouzští přísluhovači... Kdo neví, že hitlerovský režim vytvořily*

⁷³ SOKOLOVSKIJ, Vasilij. Kdo brání demilitarizaci a demokratizaci Německa? Praha: redakce Světových rozhledů, 1947, s. 5

⁷⁴ Tamtéž, s. 8

⁷⁵ Padělatelé dějin. Historický dokumentární přehled. Praha: Sovětská informační kancelář, 1948, s. 4

*německé monopolní kruhy s plným souhlasem vládnoucího tábora Anglie, Francie a USA?*⁷⁶ Už zde je vidět naprosto cílená propaganda Sovětského svazu, který je vždy (podle sám sebe) dobrý a je mu vždy ukřivděno ze strany USA, Anglie a Francie. Jako jediný se postavil proti fašismu, protože roku 1933 byl podepsán v Římě Pakt o dohodě a spolupráci čtyř velmocí – Velké Británie, Německa, Francie a Itálie. Znamenalo to spiknutí anglické a francouzské vlády s německým a italským fašismem⁷⁷. Při pohledu dnešních posuzovatelů historických událostí vyznívá snaha sovětských představitelů informovat veřejnost o padělání dějin západními mocnostmi jako záměrné matení veřejnosti a pokus o takovou propagandu, která v podstatě předchází dalším možným odhalením. Pokud by totiž někdo uveřejnil další dokumenty - např. o jednání Stalina s Ribbentropem apod., měla již být veřejnost naladěna na strunu: představitelé ostatních zemí lžou a snaží se pomlouvat Sovětský svaz a jeho lid. Je zřejmé, že tehdejšími reprezentantům SSSR se hodila pouze role dokonalých osvoboditelů bez jakýchkoliv postranních záměrů.

2.1.5 Průběžné shrnutí

Ze zkoumaných textů je patrné, že sovětští spisovatelé, či autoři, kteří sice byli československé národnosti, ale k Sovětskému svazu vyjadřovali určitou náklonost, se razantněji vyjadřovali o Německu a německém obyvatelstvu, než spisovatelé, u nichž nebyla zjištěna politická příslušnost. Výstižná ukázka těchto projevů je viděna v dílech Arnošta Kolmana a Ilji Grigorijeviče Erenburga. Ve své knize *Ideologie německého fašismu* Kolman píše: „*Fašističtí loupežníci pohlaváři již dávno pochopili nevyhnutelnost porážky Německa*“ je to „*strana drancujících lupičů, pozbyvší lidské podoby a klesnuvších na úroveň dravé zvěře*.“⁷⁸ A ani Erenburg Němce nešetří: „*Starý vlk vytáhl masku beránka, ale stěží ji natáhne na zkrvavenou tlamu*“.⁷⁹ Dále Němce popisuje jako „*jarmarečné šašky, kteří předstírají, že jsou nevinní*.“⁸⁰ Dalšími použitými slovy jsou: „*katani, žháři, šaškové*“,⁸¹ „*zlosyni, licoměrníci a slepci*“⁸². Dalo by se tedy říci, že Němci byli lidé zesměšňovaní, považovaní za někoho, kdo má ty nejhorší lidské vlastnosti. Ti, co jsou vyloučeni ze světa dobrých lidí, lidé mimo dobro a zlo, popřípadě na jeho samém okraji.

⁷⁶ Padělatel dějin. Historický dokumentární přehled. Praha: Sovětská informační kancelář, 1948, s. 5

⁷⁷ Tamtéž, s. 7

⁷⁸ KOLMAN, Arnošt. Ideologie německého fašismu. Praha: Svoboda, 1946, s. 6

⁷⁹ ERENBURG, Ilja Georgijevič. O Němcích. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 9

⁸⁰ Tamtéž, s. 36

⁸¹ Tamtéž, s. 41

⁸² Tamtéž, s. 49

Českoslovenští spisovatelé, kteří nebyli ovlivněni komunistickou ideologií, jsou ve svém vyjadřování mnohem mírnější, například Jan Brabec popisuje nacismus za „*mravní špínu*“⁸³. Objevují se zde převážně výrazy poukazující na činnost nacistického Německa: „*hitlerovský lupičský blok*“⁸⁴ a „*teroristé*“⁸⁵.

Pozastavím se ale u otázky židovského obyvatelstva. Velice vyhraněné názory mají také autoři sovětského smýšlení, například Václav Kopecký nebo již zmiňovaný Ilja Erenburg. První autor tvrdí, že není zaujatý proti židům kvůli národnosti, ale kvůli majetku a vůbec se nezmiňuje o vyhlazovacích koncentračních táborech, protože židé „*dovedli svůj majetek opouštět a předávat jej dobrovolně Němcům*“⁸⁶, a proto nemají právo se vracet domů. Druhý zase umenšuje problém masového vyvražďování židů, protože podle něj více trpělo ruské obyvatelstvo: „*Němci píší ve svých letácích, že bojují jenom proti Židům. Koho chtějí oklamat? Všichni u nás vědí, že na každého, Němci umučeného Žida, připadá padesát Němci umučených Rusů.*“⁸⁷

Obě díla byla vydána v letech 1945 a 1946 a již tehdy se o koncentračních táborech a mučících technikách nacistů vědělo. Také se vědělo, jak se dozvíme z poslední kapitoly, že židovské obyvatelstvo bylo úmyslně deportováno do vyhlazovacích táborů a bylo prvním nepřítelem Třetí říše. U těchto spisovatelů je tedy vidět, že v jejich očích byl prvotní zájem o Rusko a nepřikládali žádnou váhu jiné utlačované národnosti. S takovými názory se u československého obyvatelstva, které je minimálně angažované v komunistické ideologii, vůbec nesetkáváme.

⁸³ BRABEC, Jan. Bůh, ďábel, reklama a nacismus. Praha: Reklamní klub československý, 1945, s. 7

⁸⁴ REIMAN, Pavel. Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii. Plzeň: Volnost, 1946, s. 6

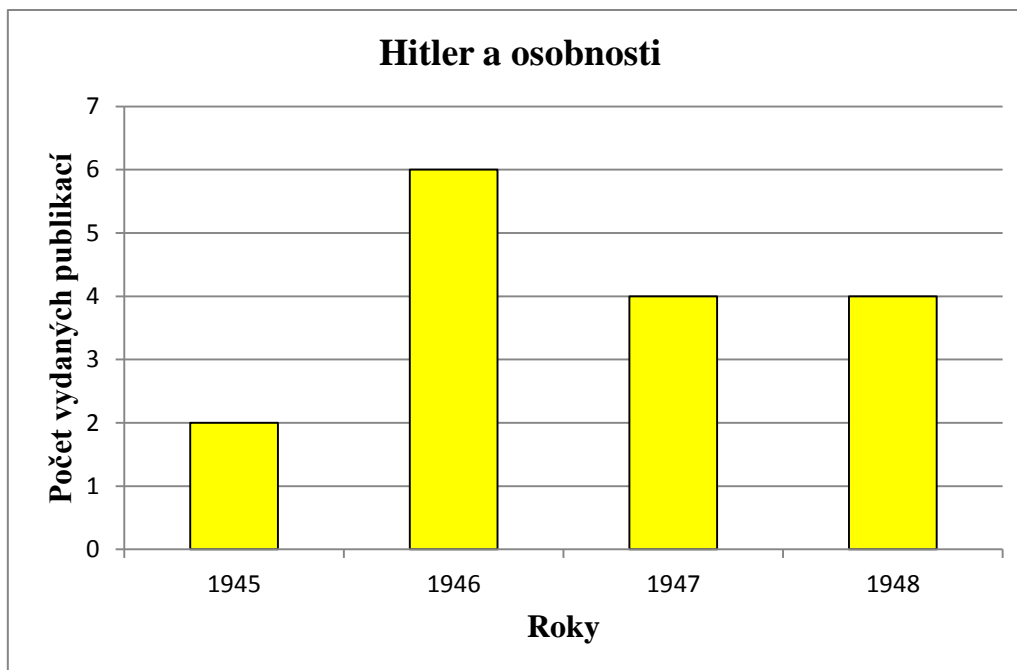
⁸⁵ HANUŠOVÁ, Libuše. Co s nimi? Dokumentární svědectví nacistické propagandy o velezrádné činnosti pohraničních Němců v Československu. Praha: Rebcovo nakladatelství, 1946, s. 115

⁸⁶ KOPECKÝ, Václav. Antisemitismus poslední zbraní nacismu. Praha: Svoboda, 1945, s. 14

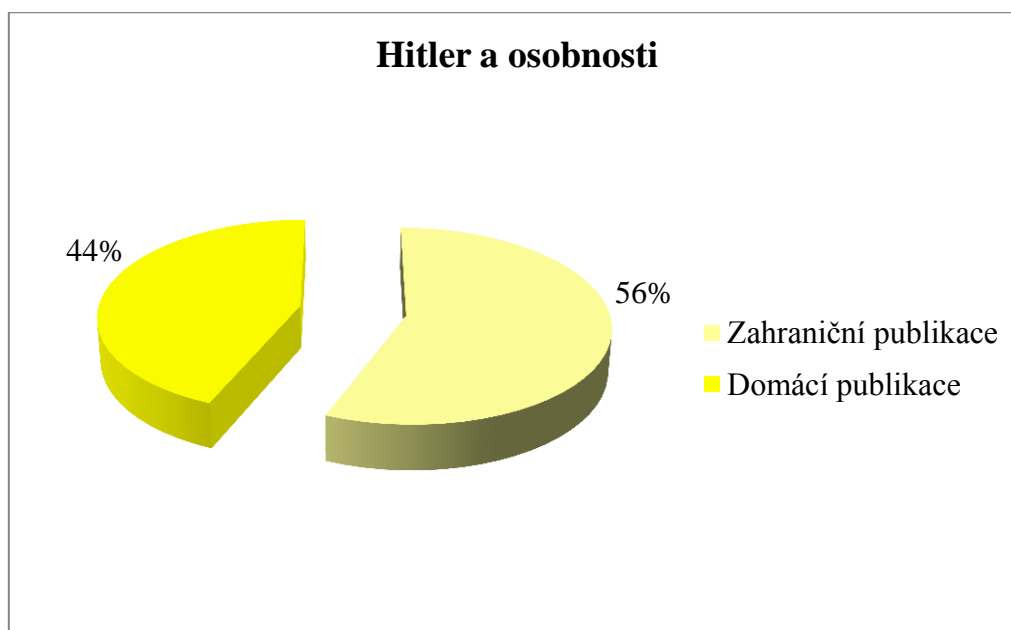
⁸⁷ ERENBURG, Ilja Georgijevič. O Němcích. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 11

2.2 Hitler a osobnosti

Publikace o Hitlerovi a osobnostech, které se vyskytovaly kolem něj, byly vydávány ve všech zkoumaných letech 1945, 1946, 1947 a 1948 (viz graf č. 5). Celkem bylo vydáno s touto tematikou 16 knih. V roce 1945 jsou pouze dvě knihy, z nichž jedna je karikaturou sovětských karikaturistů. Avšak v roce 1946 počet knih rapidně stoupl na šest a již se objevují spisy satirické v podání A. J. Urbana s názvem *O Hitlerovi, Honzovi a SS-loupežnících. Hitler v říši pohádek* a také další karikatury od Borise Jefimova. V letech 1947 a 1948 se počet ustálil na čtyři. Jsou zde knihy, které se zaměřují pouze na dokumenty vydané v letech protektorátu, a snaží se co nejlépe a pravdivě vypovědět události této doby, což je dílo od zahraničního spisovatele Trevora-Ropera s názvem: *Poslední dny Hitlerovy*. Knihou, která shrnuje jednu desetinu všech dokumentů nasbíraných v zabraném Německu, jsou *Hitlerovy plány na dobytí Evropy*. Citace jsou z již zmiňovaných dokumentů, a proto je dílo zahrnuto ve spisech vydaných v letech 1945 – 1948 s tematikou hitlerovského Německa. Počet zahraničních knih, které byly přeloženy, je devět a počet knih, vydaných v Československu, je sedm. Procentuálně je počet zahraničních a českých knih vyjádřen grafem č. 6. Pouze v této kapitole je převaha knih zahraničních. Podkapitoly jsou opět rozděleny podle žánrů, které se zde vyskytují. Jsou to kromě satiry i žánry jako memoáry, romány, politická literatura a literatura faktu. Čtenář si může povšimnout, že v předchozí kapitole byla nejvíce zastoupena politická literatura, nyní je to však jen malá část. Každá podkapitola také bude začínat osobností Hitlera, jemuž je tato kapitola věnována především, poté budou publikace řazeny chronologicky. Také se budu zaměřovat na hledání všech výrazů, které jsou s ním spojené.

Graf č. 5

Graf č. 6

2.2.1 Politická literatura

Ačkoli tato kniha byla vydána až v roce 1948, zaměřuji se především na osobnost Hitlera, proto zde zmiňuji důležitý spis *Hitler v nás*, jehož autorem je Max Picard. Původem Švýcar, studoval medicínu a stal se doktorem. Nakonec se vzdal své profese a stal se spisovatelem.⁸⁸

⁸⁸ PICARD, Max. *Hitler v nás*. Praha: Universum, 1948, 210 s.

Knihy má ukázat, že rasismus není osamocený jev a sídlí v každém z nás kvůli degeneraci a deformaci člověka. Picard již na začátku díla popisuje člověka, že přijímá věci, které nemají žádné vnitřní souvislosti, což podle něj znamená, že i v jeho nitru je zmatek a nemá žádné vnitřní souvislosti.⁸⁹ Hitlera pak popisuje jako „nic“ a říká, že „*Hitler byl výměšek démonického světa a řádem pravého, skutečného světa byl by sám sebou smeten.*“⁹⁰ A protože člověk neměl žádnou vnitřní souvislost, tak hledal něco, co by mu ji dalo. V tomto případě se objevil Hitler. Nacisté sami jsou podle autora „*bez paměti, bez vnitřní kontinuity, bez souvislosti. A takoví jsou dnes také téměř všichni Evropané a Američané.*“⁹¹ Při vysvětlování, co je to zlo, autor ukazuje Himmlera jako příklad: „*Je nápadné, že mnozí nacističtí vrahové vůbec nemají podobu vrahů. Na příklad Himmler vypadá jako pedantský poštovní úředník, rozhodně však nikoliv jako nejobludnější zločinec a vrah, jakého kdy svět znal, zlo tu bylo tak strašlivé, že se už vůbec nevešlo do lidské podoby.*“⁹² Zde se ale musíme zeptat, zda víme jak zlo nebo zlý člověk vypadá. Může vůbec někdo určit, jak se zlo tváří navenek v podobě člověka? Vždyť mnoho dnešních mafiánských bossů vypadá jako úředníci, či dokonce třídní premianti, a nikdo by do nich neřekl, že právě oni páchají podobné zlo. Dnes už není zlo v podobě pirátů, které poznáte na první pohled, takže jak autor může říct, že ví, jak vypadá nejobludnější zločinec a vrah. Zevní pohled v žádném případě nekorresponduje se stavem mysli, s pocity a představami o sobě a okolním světě. Právě proto mohli největší zločinci vypadat jako zcela obyčejní lidé, ale jejich vnitřní já bylo fanaticky zaměřené jen na konkrétní ideologii.

Autor se však neustále v knize vrací k Hitlerovi a kdykoli ho zmíní, zmíní ho v souvislosti s ničím. „*Člověk se proto musí znovu a znovu divit, že Hitler mohl vůbec platit za vůdce, Vždyť měl obličej nikoliv jako člověk, který vede, ale jako člověk, jenž musí být veden. Měl obličej, který byl tak totální nic, jako všechno bylo na Hitlerovi totální.*“⁹³

Je zde rozebrán znak nacistického Německa, tedy hákový kříž. Autor však tvrdí, že hákový kříž je opakem slova symbol⁹⁴. „*Hitlerovský hakenkrajc je zaměřen centrifugálně, odstředivě, nemá nic za sebou, ale právě proto chce mít vše před sebou, žene se kupředu, do vnějšího světa. Neukazuje na žádnou minulost, vždyť v tomto nacistickém světě schází přece člověk,*

⁸⁹ PICARD, Max. Hitler v nás. Praha: Universum, 1948, s. 11

⁹⁰ Tamtéž, s. 15

⁹¹ Tamtéž, s. 27

⁹² Tamtéž, s. 46

⁹³ Tamtéž, s. 53

⁹⁴ Tamtéž, s. 93

*který by vůbec mohl mít minulost, vzpomínku! Je to rozkaz, komando, je to zcementělý křik führerův.*⁹⁵

V celé knize je Hitler neustále zobrazován, jako někdo, kdo není ničeho schopen, je nic a umí jenom ničit. „*Hitler není vůbec schopen vidět stát, poznávat stát, zřídit stát, je schopen jenom něco roztrhat. Právě to je v něm satanské. Každý jeho pohyb je ničivý pohyb, pohyb destrukce.*“⁹⁶ Nakonec Picard tvrdí, že ani národní socialismus nepatří do dějin: „*Dějiny jsou nacismem přerušeny. To, co nemá k ničemu vztahu, nemůže být nikdy částí dějin, naopak, nesouvztažnost trhá dějiny. Mohou být nanejvýš troskami dějin.*“⁹⁷ Autor završuje dílo nápravou Němce jako člověka. „*Němec musí proto znovu získat vnitřní kontinuitu. To se může stát jen skrze křesťanství.*“⁹⁸ Max Picard byl tedy velice nábožensky založen a žádné jiné napravení neuznává.

O osobnosti K. H. Franka se dovídáme z literatury, nesoucí název: *Český národ soudí K. H. Franka*, vydané v roce 1947. Toto vydání mělo 5500 výtisků. Na přebalu je zmíněno, že „*jde o proces, jakému nebylo v našich dějinách podobného, neboť tentokrát po prvé byla vykonána československá spravedlnost nad německou vinou a německými zločiny. Znamená to, že soud nad Frankem, ztělesňujícím plně všechno to sudetoněmecké zrádčovství i všechnu nacistickou brutalitu, je současně i spravedlivým zúčtováním s Němci z Československa.*“⁹⁹ O prostředí, ve kterém byli nacističtí vůdcové, se Prokop Drtina, ministr spravedlnosti, vyjadřuje jako o „*zbahnělém*“¹⁰⁰. Pokud se však podíváme na období, kdy byl K. H. Frank dopaden, dozvíme se, že Frank mluvil o Třetí říši ve spojení s vůdcovským státem, který byl shnilý a zločinecký, hlavně tím, že se přeměnil na diktaturu¹⁰¹. Ačkoliv Frank pro většinu Čechů symbolizoval nacistickou diktaturu, stále pracoval pouze v teoretické oblasti. Daleko horší než on mohli být ti, kteří jeho pokyny či nařízení realizovali s o hodně větší krutostí a často si jeho pokyny vykládali po svém. V názvech jednotlivých kapitol je možné vyčíst např.: „*Hitler, Henlein a Frank odhazují konečně své pokrytecké masky*“¹⁰² nebo „*Frankova krutovláda v českých zemích ještě mohutní*“¹⁰³. Výrazy jako krutovláda, běsnění, barbarský režim či hrůzovláda, se objevují často a to pouze ve spojení s Karlem Hermannem Frankem. Při sdělování faktů

⁹⁵ PICARD, Max. Hitler v nás. Praha: Universum, 1948, s. 93

⁹⁶ Tamtéž, s. 147

⁹⁷ Tamtéž, s. 157

⁹⁸ Tamtéž, s. 203

⁹⁹ Český národ soudí K. H. Franka. Praha: ministerstvo informací, 1947. 242 s.

¹⁰⁰ Tamtéž, přebal

¹⁰¹ Tamtéž, s. 14

¹⁰² Tamtéž, s. 42

¹⁰³ Tamtéž, s. 63

o Mnichovu, autor přirovnává Hitlera a jeho dvůr ke smečce¹⁰⁴. V samotném textu pak žádná další podobná slova nenajdeme. Jde o fakta, která byla načtena z dokumentů a výpovědi K. H. Franka, a která nemají účel degradovat německý národ a K. H. Franka. Pokud se podíváme na opačnou stranu a prozkoumáme výrazy týkající se českého obyvatelstva, dočteme se, že jsme byli přirovnáváni k otrokům a porobeným, které Němci využívali pro svoje potřeby. Filmy u soudu s Frankem jsou uzavřeny touto větou: „*hrůza a nic než hrůza vane z těchto strašných dokladů nacistické zběsilosti a zvrhlosti*“¹⁰⁵.

2.2.2 Literatura faktu

Zahraniční knihou autora A. Karlgrena z roku 1945 je *Henlein – Hitler a československá tragédie*. Překlad poskytl Dr. Jaroslav Fahoun. Autor zachycuje léta před mnichovskou dohodou, vytvoření Sudet a strany SdP, která hrála nemalou roli v dějinách první republiky. Kniha je doplněna fotografiemi Konrada Henleina a Hitlera, ale také zachycuje dobu před a po mnichovské dohodě. Spisovatel začíná „*obhajobou Čechů, kteří získali germanofobii, kvůli rakouské administrativě, která držela Čechy ve svých spárech*“¹⁰⁶. Československo je pak jako takové, po první světové válce, označeno Německem za nepřátelský stát, který včlenil násilím Němce do svého území¹⁰⁷. Karlgen ale také popisuje nacistické Německo a jeho tisk: „*Německý tisk udával tón, jeho sloupce denně, bez přestání, šířily jed, nic nezůstalo bez posměchu, bez podezření, bez zošklivení. Marně by se tam hledala jakákoli známka uznání pro jakoukoli službu, kterou Čechové prokázali kultuře, hospodářskému životu, sportu nebo jinému oboru lidské činnosti.*“¹⁰⁸ Autor také cituje z německých novinových článků a hned vyvrací jejich argumenty: „*Žalobu lze vyjádřiti takto: „Hle, jaká nespravedlnost. Otevřelo se mnohem více škol českých než německých.“ Ten, kdo by poslouchal tento žvást, mohl by se jím nechat napáliti.*“¹⁰⁹ V knize je velice dobře vidět, že spisovatel se velice zastává Československa a v celém spise popírá veškerou ideologii a názory Třetí říše.

O osobnostech a Hitlerově dvoře se zmiňuje autor Trevor-Roper. Stal se důstojníkem zpravodajské služby s úkolem objasnění posledních týdnů Hitlerova života. První vydání

¹⁰⁴ Český národ soudí K. H. Franka. Praha: ministerstvo informací, 1947, s. 46

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 113

¹⁰⁶ KARLGREN, Anton. Henlein - Hitler a československá tragédie. Praha: Samcovo knihkupectví, 1945, s. 5

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 7

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 21

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 39

mělo náklad 10.000 výtisků.¹¹⁰ Kniha je dokumentem o Hitlerově dvoře, o porážce i smrti. Autor nevyvozuje žádné důsledky pro takové jednání, pouze popisuje, čeho všeho byli nacisté schopni a proč toho byli schopni. Líčí každou důležitou postavu v okolí Hitlera, jejich rodiny a funkce, které zastávali, dokonce i jejich chování. Autor se také nesnaží spekulovat, co se stalo s těmi, kteří zmizeli beze stopy. Je to tedy pouze soubor dokumentů, které autor vyhledal, a ze kterých čerpal v této knize.

Dalším autorem, který se zabývá přední osobností u Hitlerova dvora, je Pavel Eisner. Narodil se v rodině židovského Němce. Později studoval slavistiku, romanistiku a germanistiku.¹¹¹ Dílo napsané Alfredem Rosenbergem – *Mythus XX. století* Eisner popisuje velice neutrálně, uvádí a zároveň vyvrací názory Rosenberga, jež jsou uvedeny v tomto spisu. Na závěr se však spisovatel nechá unést a při přirovnání Rosenberga a všech Němců k Faustovi, píše toto: „*A proto bijte Fausty. Ve jménu všeho, co dýchá ve stínu lípy – bijte Fausty! Kdekoli se projeví i jen náznakovým slůvkem hesla, ideologie programu – nehlobejte, nemudrujte, nedebatujte, nediskutujte, nepolemisujte – bijte dynamickou bytost! Kdykoli jen hlesne o nějakém novém ztělesnění bolestné nordické touhy po dálkách – učiňte, aby se zalkla... Ve jménu všech mučedníků, jejichž popel ti Faustové naházeli do latrin koncentráků, ve jménu životů dosud nenarozených... Bijte, zabijte chlípnost panování!*“¹¹²

Kniha byla zazděna společně s hlavní knihou *Mein Kampf* „do základů slavnostní norimberské sjezdové síně“.¹¹³ Při objasnění životopisu a celé osobnosti Alfreda Rosenberga, autor přibližuje také povahu Hitlera. „*Adolf Hitler byl maniak a již proto tvor vrtkavý... Hitler je kroužící mlhovina šílenství...*“¹¹⁴ Zajímavostí je, že Rosenberg byl Rus a k tomu ještě brunet, a přesto se dostal až takhle vysoko do Hitlerova okruhu. Bylo to díky stejným názorům, které přednesl Rosenberg Hitlerovi. „*24. ledna 1934 jej Vůdce pověřil dohledem na veškeré duchové a názorové školení a výchovu národně socialistického hnutí.*“¹¹⁵ V letech 1941 až 1945 byl říšským ministrem pro východní území, která obsadili. Podílel se také na masových deportacích židů do táborů a také zdůvodňoval, proč nacisté vyhlazovali.¹¹⁶

¹¹⁰ Trevor-Roper, H. R. (Hugh Redwald), 1914-: Poslední dny Adolfa Hitlera. Antikvariát ISIS [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.antikvariát-isis.cz/detail/detaily8000/trevor-roper-posledni-dny-adolfa-hitlera-1947-107300.html>

¹¹¹ ČERNÝ, Jiří a Jan HOLEŠ. Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky. 1. vyd. Praha: Libri, 2008, s. 149

¹¹² EISNER, Pavel. *Mythus XX. století*. Alfred Rosenberg a jeho dílo. Praha: Jos. R. Vilímeček, 1947, s. 69

¹¹³ Tamtéž, s. 9

¹¹⁴ Tamtéž, s. 10

¹¹⁵ Tamtéž, s. 20

¹¹⁶ Poprava nacistických válečných zločinců v Norimberku. SVRŠEK, Jiří. *Natura* [online]. 2004 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://natura.baf.cz/natura/2004/12/20041205.html>

V druhé části díla se již autor zabývá knihou Mýtus 20. století, sepsanou Alfredem Rosenbergem. Zde Rosenberg popisuje význam rasy a hanlivě označuje český národ jako Tschechei v překladu Čecháčko.¹¹⁷ Knihu nakonec Eisner shrnuje takto: „*Jme si zajedno, že to je kniha patologická. Je chorobná svým národním modlářstvím, svým zbožněním rasy, svým velikášským siláctvím, jež není nic jiného než kompensace nitrné vratkosti a nejistoty. Kniha hysterická a hysterisující. Je mimo možnost každého logického, neřku-li myslitelského rozboru už pro svou eskamotáž terminologickou, která napořád zaměňuje, střídá, ztotožňuje pojmy a termíny nordický – germánský – německý. Kniha s klinicky příznačnou neschopností vidět fakta, třídit fakta, hodnotit fakta. Nesolidnost už nadobro bezděčná. Pseudologia phantastica, která vůbec ani už neví, že lže a jak lže.*“¹¹⁸ „*Ubohá kniha ideologického vraha*“¹¹⁹

Autor Rosenberga přirovnává ke schizofrenikovi, z důvodu toho, že napsal knihu Mythus 20. století. „*Pravý schizofrenik bude napořád dokazovat psychiatrovi, že on, psychiatr, je blázen a náleží za mříže.*“¹²⁰

Rok 1948 přináší několik knih, ve kterých je aktérem sám Hitler. Je to i kniha: *Hitlerova válka proti Československu* od Rudolfa Beckmanna, který pracoval v československé komisi pro stíhání válečných zločinců. Dílo je rozděleno do několika kapitol, přičemž každá z nich je započata citátem známé osobnosti například Beneše, Gottwalda nebo generála Ruděnka. „*Mluví o cti, a je to podlost; mluví o národní hrdosti a je to hnusné pangermánské barbarské znásilňování slabších národů; mluví o pravdě a je to grandiosní systém soustavného lhářství... Dr. Edvard Beneš.*“¹²¹ Jsou zde velice stručně popsány všechny plány na zabránění celé Evropy, ale zato výstižně. Autor ve své práci především cituje dokumenty, objevené po porážení Německa a jeho názory se v knize nevyskytují. Více se touto knihou budu zabývat v druhé části diplomové práce.

Další publikace *Muži kolem Hitlera* se těší veliké oblibě, na rozdíl od jejich předchůdkyň, neboť její poslední vydání je z roku 2010. Ostatní knihy byly vydávány maximálně ještě dva až tři roky poté, co se objevily v knihkupectvích, popřípadě bylo vytištěno pouze první

¹¹⁷ EISNER, Pavel. Mythus XX. století. Alfred Rosenberg a jeho dílo. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947, s. 36

¹¹⁸ Tamtéž, s. 52

¹¹⁹ Tamtéž, s. 59

¹²⁰ Tamtéž, s. 58

¹²¹ BECKMANN, Rudolf. Hitlerova válka proti Československu ve světle mezinárodního práva. Praha: Orbis, 1948, s. 11

vydání. Autor Douglas M. Kelley byl zaměstnán jako psychiatr v norimberském vězení¹²², proto se nám tento spis hodí i do příští kapitoly, ovšem zařadila jsem ho sem, protože nás zde zajímají především osobnosti kolem Hitlera, a to, jak byly popisovány spisovatelem. Ačkoli autor podává především lékařské hodnocení 22 vězňů, můžeme vidět i fascinaci či pohrdání některými aktéry. Hned v prvních řádcích mluví o Hessovi jako o šílenci¹²³, později jako o hlupákovi¹²⁴. O ostatních obžalovaných jako o arcizločincích¹²⁵. V následující kapitole je popsáno, proč bylo vše, co pohanští barbaři¹²⁶ dělali, pro ně samozřejmé. Musíme ale dodat, že sami nacisté se nazývali barbari: „*Nová Evropa bude kontinentem, který bude vrácen barbarství... A tentokrát nebudou klást základy nové Evropy kněží nebo diplomaté, nýbrž piráti osudu... Nyní konečně můžeme otevřeně přiznat, že Bible pro nás pozbyla jakéhokoliv smyslu. Jankow Janeff ze štábu Alfreda Rosenberga.*“¹²⁷ Je tedy sporné, zda slovo barbar, můžeme zdůrazňovat jako slovo, které používali naši spojenci vůči německému národu.

Dalším vyšetřovaným byl Alfred Rosenberg, jenž je popisován jako „*poměrně tupý a hrozně zmatený muž*“.¹²⁸ U Göringa autor píše: „*Někteří v něm vidí machiavellského zlotřilce, zatím co druzí ho popisují jako tlustého, neškodného eunucha.*“¹²⁹ Samotnému spisovateli pak Göring přišel jako „*bystrý, statečný, neúnavný, chápavý a neobyčejně výkonný*“¹³⁰ s úžasným elánem a pracovní výkonností společně s bystrou inteligencí¹³¹. Autor se nechal trochu unést a stejně tak to bylo i u Karla Dönitze: „*Byl bystré intelligence, jasně nadprůměrné, a k tomu měl skvělé schopnosti konstruktivní, imaginativní a tvořivé.*“¹³² K tomu bych chtěla napsat, že není možné, aby tito jmenovaní váleční zločinci byli primitivní a bez inteligence. Pokud se v rámci státu dostali do nejvyšších politických funkcí, museli proto mít i jiné předpoklady než pouze fanatický obdiv k Hitlerovi a jeho ideologii. Ernest Kaltenbrunner je vnímán jako „*obrovské individuum, bojácný muž – velký, toporný, houževnatě vypadající vrah, který byl v hloubi srdce ustrašeným zbabělcem*“¹³³.

¹²² KELLEY, M. Douglas. Muži kolem Hitlera. Praha: Aventinum, 1948, s. 9

¹²³ Tamtéž, s. 9

¹²⁴ Tamtéž, s. 31

¹²⁵ Tamtéž, s. 10

¹²⁶ Tamtéž, s. 13

¹²⁷ Tamtéž, s. 16

¹²⁸ Tamtéž, s. 46

¹²⁹ Tamtéž, s. 57

¹³⁰ Tamtéž, s. 57

¹³¹ Tamtéž, s. 69

¹³² Tamtéž, s. 126

¹³³ Tamtéž, s. 129

Předposlední kapitola je věnována Adolfu Hitlerovi, jehož autor nazývá „*pozoruhodnou osobností*“¹³⁴. Další popis je zcela lékařský, bez známek emocí: „*Hitler byl abnormální a duševně chorý člověk.*“¹³⁵

2.2.3 Memoáry

Velice zajímavým dílem je *Pravda o Heydrichovi* napsaná profesorem na dívčím gymnáziu Josefem Ogounem. Publikaci jsem zařadila do kapitoly domácí odboj, protože je v ní popisováno především ukrývání parašutistů Gabčíka a Kubiše. Avšak v této kapitole ji uvádím proto, že jako jediný zmiňuje postavu Reinharda Heydricha a nazývá ho „*dosud největším upírem české krve*“¹³⁶, což je pro naše zkoumání velice zajímavé.

Knihou z roku 1945, zařazenou do kapitoly *Perzekuce a koncentrační tábory*, je publikace s názvem *Mauthausen* od Antonína Hrubana, který si tímto koncentračním táborem sám prošel. Publikace mě však zaujala doslovem v typografickém řešení K. Pavlíka, znázorňujícím Hitlerovu hlavu, která má připomínat veškeré utrpení z doby druhé světové války. Přepisuji zde text, který je obsažen v obrázku č. 2, pro jeho lepší čitelnost: „*Ptáš se čtenáři, proč byla k této knížce zvolena jako doprovod tato část, tak uspořádaná, aby tvořila siluetu právě tohoto muže. Ano, právě tohoto muže, jenž je předmětem nenávisti a proklínání milionů lidských bytostí. Kdyby každá ta kletba, vyslovená a vyslovovaná těmi miliony mučených a vražděných, vážila jediný miligram a byla snesena na jeho hlavu, byl by se pod tíží tohoto břemene dávno musel do země propadnouti. Ale poněvadž to byl Němec a stejnými Němci obklopen, přecházel to s cynickou, jenom Němcům vlastní zpupností, a vše to vyhlašoval za národní čest, národní zásluhy a národní povinnost. Svým katanům dával pak sankci k tomu hnusnému řemeslu, když veřejně prohlašoval: My neušetříme krve ani vlastního národa, proč měli bychom šetřiti krve národů jiných? Nebylo by ani správné dáti sem kříž jakožto doprovodné znamení zde popsanych lidských muk, třebaže kříž byl doposud vždy a všude znamením lidského utrpení a žalu i muk. Zde jest na místě toliko obraz onoho člověka, který byl přímou příčinou tohoto strašného krveprolití. Necht' proto jeho silueta dominuje řádkům, oplývajícím krví a mukami nevinných. A tato knížka popisuje život vězňů pouze jediného tábora a toliko ve zkratce. Kolik takových mučireň bylo rozseto po celém Německu a kolik příslušníků jiných národů již napsalo svůj Mauthausen. A to stále ještě nebude*

¹³⁴ KELLEY, M. Douglas. Muži kolem Hitlera. Praha: Aventinum, 1948, s. 185

¹³⁵ Tamtéž, s. 213

¹³⁶ OGOUN, Josef. Pravda o Heydrichovi. Památce hrdinů, kteří odstranili Heydricha: Moravana Jana Kubiše, Slováků Josefa Gabčíka, Čecha Jana Zelenky. Kroměříž: nákladem vlastním, 1945, s. 7

*vzpomenuto všech těch děsných muk, jichž přímou příčinou byl nositel zde naznačené siluety. Kolik strašných obžalob by bylo se dostalo ještě na papír, kdyby mohli mluvit oni všichni v koncentračních táborech umučení? Neronovy živé pochodně, nad nimiž se starověk pobouřením a hnusem otřásal, jsou nepatrnou epizodou v porovnání s tím, co dokázalo Německo pod vedením Hitlerovým. A vůdce německého národa o tomto všem věděl a toto nelidské řádění schvaloval, že prý jsou to malichernosti, o nichž není ani potřeba se šířit, a každý už prý to má vědět, že koncentrační tábory nejsou pensionáty neb ozdravovny. Je tedy samozřejmé, že za to vše, co se v nacionálně socialistickém Německu od roku 1933 dělo, za všechna ta zvěrstva odpovídá i celý německý národ. Neboť Hitlerův mandát k tomu vyšel z německých voleb r. 1933, kdy 96 procent všeho voličstva hlasovalo pro Hitlera. Příslušníkům našeho národa budiž pak tato knížka s podobou tohoto muže věčnou výstrahou a poučením, kam vždy dojdeme, vymizí-li mezi námi jednota, svornost, snášlivost a dostatek národní uvědomělosti. To buďtež naše majáky, to buďtež naše nejvyšší mety. To necht' si pamatují starší čtenáři této knížky a poukazem na protřepáná a zde vyličená utrpení ovlivňují tvorbu charakteru těch mladých pokolení.*¹³⁷

Opět čtenář může vidět, že autor nedává vinu jen Hitlerovi a jeho okruhu, ale také celému německému národu, který podle něj, věděl vše o koncentračních táborech a i přesto nic neudělal, právě naopak, ještě jejich Vůdce podporoval. Opět je pomíjen fakt, že i v Mauthausenu byla část německých vězňů.

¹³⁷ HRUBAN, Antonín. Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně). Prostějov: Vydavatelství, 1945, s. 57

Pláň se, žtenáři,
proč byla k této knížce
zvolena jako doprovod tato
část, tak uspořádána, aby tvořila
siluetu právě tohoto muže. Ano, prá-
vě tohoto muže, jenž je předmětem ne-
navisti a proklínání milionů lidských bytostí.
Kdyby každá ta kletba, vyslovená a vyslovova-
ná těmi miliony mučených a vražděných, vážila je-
diný miligram a byla snesena na jeho hlavu, byl by se
pod tíží tohoto břemene dávno musel do země propad-
nouti. Ale poněvadž to byl Němec a stejnými Němci obklo-
pen, přecházel to s cynickou, jenom Němcům vlastní zpup-
ností, a vše to vyhlašoval za národní čest, národní zásluhu,
a národní povinnost. Svým katanům dával pak sankci k tomu
hnusnému řemeslu, když veřejně prohlašoval: My neušetří-
me krve ani vlastního národa, proč měli bychom šetřili krve
národů jiných? Nebylo by ani správné dáti sem kříž jakožto
doprovodné znamení zde popsaných lidských muk, třebaže
kříž byl doposud vždy a všude znamením lidského utrpení
a žalu i muk. Zde jest na místě toliko obraz onoho člově-
ka, který byl přímou příčinou tohoto strašného krveprolití.
Nechť proto jeho silueta dominuje řádkům, oplývajícím krví
a mukami neviných. A tato knížka popisuje život vězňů pouze
jediného tábora a toliko ve zkratce. Kolik takových mučičren bylo
rozseto po celém Německu a kolik příslušníků jiných národů již
napsalo svůj Mauthausen. A to stále ještě nebude vzpomenu-
to všech těch děsných muk, jichž přímou příčinou byl nositel
zde naznačené siluety. Kolik strašných obžalob by bylo se-
dostalo ještě na papír, kdyby mohli mluvit oni všichni v kon-
centračních táborech umučení? Nerovný živé pochodně,
nad nimiž se starověk pobouřením a hnusem otřásal,
jsou nepatrnou epizodou v porovnání s tím, co
dokázalo Německo pod vedením Hitlerovým.
Avšak německého národa o tomto všem vě-
děl a toto nelidské řádění schvaloval, že prý
jsou to malichernosti, o nichž není ani po-
třeba se šřit, a každý už prý to má vědět,
že koncentrační tábory nejsou pensionáty
nebo ozdravovny. Je tedy samozřejmé, že za
to vše, co se v nacionálně socialistickém Ně-
mecku od roku 1933 dělo, za všechna ta zvěr-
stva odpovídá celý německý národ. Neboť Hit-
lerův mandát k tomu vyšel z německých voleb
r. 1933, kdy 96 procent všeho voličstva hlasovalo
pro Hitlera. Příslušníkům našeho národa budíž pak
tato knížka s podobou tohoto muže věčnou výstrahou a
poučením, kam vždy dojdeme, vymizí-li mezi námi jedno-
ta, svornost, snášlivost a dostatek národní uvědomělosti. To
buďtež naše majáky, to buďtež naše nejvyšší mety. To nechtě si pa-
matují starší žtenáři této knížky a poukazem na protřpěná a zdevy-
ličená utrpení ovlivňují tvorbu charakteru těch mladých pokolení.

Obrázek č. 2

Mluvil jsem s Hitlerem je kniha vydaná Hermannem Rauschningem, „nejvyšším představitelům svobodného města Gdanskú. Je to zeň soukromých rozmluv, které měl autor s Hitlerem v nejdůvěrnějším kruhu nejvyšších nacionálně socialistické strany v letech 1932 – 1934, tedy před uchopením moci a těsně poté“.¹³⁸ Kniha poprvé vyšla na počátku roku 1940 ve Švýcarsku a byla přeložena do českého jazyka, u nás se objevuje v roce 1946.

Již na prvních stránkách se dovídáme o zvrhlosti nacistické nauky¹³⁹, podle které můžeme věřit autentičnosti rozprav s Hitlerem. Autorovi sám Hitler připadá v prostředí Obersalzbergu

¹³⁸ RAUSCHNING, Hermann. *Mluvil jsem s Hitlerem*. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 5

¹³⁹ Tamtéž, s. 6

jako bezvýznamný maloměšťák¹⁴⁰. Jedna kapitola má název, který vystihuje Hitlera, jako osobnost. Jmenuje se Antikrist. Je to v době, kdy je již Hitler říšským kancléřem a ve svém sídle vykládá plány s křesťanstvím: „*Fašismus ať si s pánembohem uzavře s církví smír. Udělám to také. Proč ne? To mi nezabrání, abych z kořene nevyvrátil křesťanství v Německu se všemi jeho kořínky i vlákny. Německá církev, německé křesťanství je blud. Jsme buďto křesťany nebo Němci. Obojí být nemůžeme.*“¹⁴¹ U Göringa se dovídáme, že „*amorálnost je již součástí jeho vrozené povahy*“¹⁴². Když se pak spisovatel věnuje části o židech, popisuje Němce jako všemohoucí násilnické pány¹⁴³.

Ve výčtu zkoumaných děl je kniha, která byla vydána po sepsání výpovědi odsouzeného Karla Hermanna Franka a byla vydána v roce 1946. Jedná se o rozhovor mezi zadrženým německým důstojníkem a Bohuslavem Ečerem, tehdejším generálem justiční služby. Kniha *Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci* popisuje Frankův celý život a jeho politickou kariéru. Frank je zde jako obraz člověka, který nemá žádné empatie. Vše, na co se ho generál ptá, vysvětluje velice obecně a téměř bez emocí. Sděluje pouze fakta. Někdy se vymlouvá, jako většina odsouzených v pozdějším Norimberském procesu, že plnil rozkazy Hitlera: „*Odpovědnost za všechny tyto události, zastřelení, zatýkání, odvezení studentů atd., má kromě Hitlera a Himmlera též říšský protektor a také já, zvláště proto, že studenti byli zastřeleni bez soudního řízení, ačkoli proti Hitlerova rozkazu se nemohlo prakticky nic podnikat.*“¹⁴⁴ Jindy zase mění výpovědi na základě předložených dokumentů. Spis končí slovy, které patřily, dalo by se říci, obdivu zahraniční politiky vedené Edvardem Benešem a kritikou vlády Třetí říše, kde říká, že: „*nacionálně socialistická vláda nebrala československou zahraniční vládu vážně, myslíc, že se jí může posmívati jako loutkové vládě a zneužívala velké politické úspěchy dr. E. Beneše v celém světě. Lépe vedená politika československé zahraniční vlády, směřující k dosažení národní svobody a samostatnosti, posilovala rok od roku vůli českého národa k životu a k odporu a konečně nad říšskou politikou zvítězila.*“¹⁴⁵ Dílo můžeme zkoumat především po morální rovině. Z jeho výpovědí je patrné, že se pokouší zvrátit vidinu budoucího rozsudku, který nad ním vynesl mimořádný lidový soud v Praze, a který pro něj nebyl dobrý.

¹⁴⁰ RAUSCHNING, Hermann. Mluvil jsem s Hitlerem. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 27

¹⁴¹ Tamtéž, s. 62

¹⁴² Tamtéž, s. 93

¹⁴³ Tamtéž, s. 254

¹⁴⁴ Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci. Praha: Cíl, 1946, s. 62

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 183

Bohuslav Ečer se nevěnoval jen stíhání nacistických zločinců, ale také Norimberskému procesu, o kterém se zmíním v následující kapitole. Bohuslav Ečer byl český právník a od roku 1910 byl členem sociálně demokratické strany. V dubnu 1939 musel uprchnout s celou rodinou přes několik států do Anglie. Od roku 1944 byl československým delegátem v Komisi Spojených národů pro vyšetřování válečných zločinů. Od roku 1945 stíhal válečné zločince. V roce 1948 byl však odstraněn ze svých funkcí kvůli politickým důvodům.¹⁴⁶

Kniha s názvem *Jak jsem je stíhal*, je rozdělená na dvě velké kapitoly. V první části s názvem *Jsem stíhán*, autor popisuje svůj život a snahu vystupovat proti Německu již v době první světové války. Kniha je ve stylu vyprávění, ale je zde i přesný popis postupujícího Německa v Evropě. Druhá kapitola nese název: *Stíhám*. Je zmiňován hon na přední německé funkcionáře, dopadení K. H. Franka i slovenských státníků. Je v ní i proces v Charkově, kde autor zmiňuje, že je to „proces, první toho druhu vůbec, který ukázal hloubku německé propasti, do níž národ spadl. Ti tři Němci nebyli sami. Na lavici obžalovaných seděli, i když zatím nebyli formálně obžalováni a postaveni před soud. Hitler a jeho gang, zvaný německá vláda, německé vrchní velení, celá dlouhá řada generálů, esesáků, důstojníků, atd.“¹⁴⁷ Hitler je pak nazýván jako arcizločinec: „V procesu byla výslechem obžalovaných a svědků zjištěna osobní a trestní odpovědnost Hitlera a ostatních německých arcizločinců.“¹⁴⁸ O Němcích, kteří započali okupovat československé území, se dovídáme toto: „Hranice jsou bezpochyby uzavřeny a po silnicích se do republiky ženou hnědé kobylky.“¹⁴⁹ Generál Ečer nakonec popisuje výslech Ribbentropa a jiných obžalovaných, kteří byli souzeni v Norimberském procesu. Po poražení Polska generál sděluje: „Zatím se na východě skončila válka s Polskem bleskovým vítězstvím po zuby vyzbrojeného gangstera. Krvežíznivý křížák se díval s rozevřenými kusadly na další oběť.“¹⁵⁰

Zdánlivě vtipně vyhlížejícím dílem je spis s názvem: *Jak se Himmler, Hess a Henlein na Vsetíně nenaobědvali. Historie vsetínského hoteliéra Emila Březáčka a jeho vzpomínky na Dachau*. Zde však Emil Březáček popisuje strasti, které musel vytrpět, kvůli tomu, že neobsloužil Himmlera a dalších 5 SS-manů. Na Špilberku popisuje týrání všiváků, 18-

¹⁴⁶ TOMEŠ, J. a kol. Český biografický slovník XX. století. A- J. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1999, s. 286

¹⁴⁷ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 157

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 159

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 32

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 54

20letých SS-manů¹⁵¹ a pozdější přejezd do Dachau, kde musel dny stát o hladu a bez hnutí. Publikace je velice krátká, má pouze 15 stran.

2.2.4 Romány

Jinak pojatou knihou je: *Desatero přikázání. Deset kratších románů o Hitlerově válce proti mravnímu zákonu*. Autory jsou Thomas Mann, od kterého si můžeme například přečíst známý Kouzelný vrch, Rebecca Westová, americká novinářka, jenž byla oddaná feminismu a liberalismu, Franz Werfel, syn zámožného pražského rukavičkáře, John Erskine, Bruno Frank, který byl také židovské národnosti. Za zmínku stojí i další autorka tohoto díla, Sigrid Undsetová, nositelka Nobelovy ceny za literaturu v roce 1928. Všechny spisovatele pojí odcestování do Spojených států amerických a kamarádství s Thomasem Mannem. Spis je rozdělen na deset kapitol, z nichž každá má nadpis jako jedno boží přikázání. Kniha je přeložena Pavlem Eisnerem, který napsal mimo jiné i *Mythus XX. století*. Vydáno bylo 18 000 výtisků. Zde můžeme vidět na jedné straně morální zásady křesťanství a na druhé straně amorálnost nacistického Německa. Všech deset povídek je psáno beletristicky, v první je převyprávění Mojžíše a vyvedení jeho lidu z Egypta, další kapitoly se pak již zaměřují na Třetí říši a jí podrobené národy. Také jsem našla hledané výrazy, které zmíním později. Kniha však zaujala především morálním zákonem. Několik z desatero přikázání je v příbězích překrucováno ve prospěch propagandy nacismu jako například toto: „*Cti otce svého i matku svou – v uších německých hochů a děvčat měla ta slova zvuk čehosi slabomyslného, idiotského, ba zrádného. Přikázáním dneška bylo: Cti Vůdce svého i stát svůj a obětuj jim své rodiče. Špehuj je, neboť jsou podezřelí, hlídej je, ohrožuj je. Udej je – to je nejen dovoleno, je to tvá povinnost. Vydej je do zajetí, biči žalářníka nebo katu. Sloužíš-li straně a státu, nemůžeš se dopustit křivdy na svém otci a své matce.*“¹⁵². Popřípadě byly přikázání využívány k zločinům. Jeden z takovýchto případů je příběh o dvou mužích a ženě, kterou oba milovali. Jeden, Jindřich se jmenoval, si tuto ženu, Elišku, vzal, a ten druhý, Karel, ze závnosti se přidal k jednotkám SA. Oba byly křesťané a místní kněz je učil, aby ctili přikázání - Pomni na den sobotní, abys jej světil. Karel využil toho, že Jindřich, který byl často pryč z města, se vracel vždy na jednu sobotu v roce, a ten den si ho pozval k sobě domů, kde ho za vykonstruované zrádčovství zastřelil.

¹⁵¹ BŘEZÁČEK, Emil. Jak se Himmler, Hess a Henlein na Vsetíně nenaobědvali. Historie vsetínského hoteliera Emila Březáčka a jeho vzpomínky na Dachau. Vsetín: Průlom, 1946, s. 4

¹⁵² Desatero přikázání. Deset kratších románů o Hitlerově válce proti mravnímu zákonu. Praha: Vydavatelstvo Družstevní práce, 1947, s. 198

Další z deseti příběhů má název Nezabiješ, a je o muži jménem Kunhardt, který díky svému bohatému otci šel studovat do Lipska univerzitu. Zde se skamarádil s klukem židovského původu. Oba dva se stali profesory, zastávající pravidlo, že vědomě člověk nezabije jiného člověka. Začátek druhé světové války, ale židovského profesora vyhnal a Kunhardt se nedobrovolně přidal k jednotkám SS. Nakonec byl poslán do koncentračního tábora jako velitel. Prikazoval smrt zastřelením, ale nikdy nikoho nezabil. Povídka končí u zdi smrti, kdy je ke stěně přiveden jeho profesor, který ho učil na univerzitě a Kunhardt ho musí osobně zastřelit.

Co se týká hledaných výrazů ve čtené publikaci, našla jsem je v dalších povídkách: „*David byl žid a já jsem poskvrněna... Když se oba muži dali do smíchu, rozhovořila se vzrušeněji, neboť viděla zas nejhřmotnějšího z těch čtyř Němců, jak kopá do jejího muže, až David spadl do prachu cesty. „Ne, ne, jen se nesmějte, bylo by vás škoda, kdyby vás ti d'áblové zničili.“*“¹⁵³ „*Prostě deset chlapců takových a makových, o kterých se jim zdálo, že nedělají dobrotu. Ta zvířata přečtla nahlas, co provedli, ale byly to samé povšechné řeči.*“¹⁵⁴ Dále se o Němcích dovídáme, „*že jsou Němci sprostí lupiči*“¹⁵⁵ nebo satani: „*Spínaje dlaně, skončil prelát: Pomodlíme se za židy, po ostatních stránkách musíme však mít stále na mysli, že všechna vrchnost pochází od Boha. I když Pán dosadí jako vrchnost satanáše?*“¹⁵⁶ Kniha se však neorientuje pouze na Němce, ale také zmiňuje znak Třetí říše: „*Aladar Fuerst, pořád ještě na kolenou, klidně vzal svastiku. Zprvu to rabín držel nerozhodně v rukou, ten hrubý zpuchřelý kříž s hrobu neznámého nebožtíka.*“¹⁵⁷

2.2.5 Satira

Zábavnější formou jsou pojata následující dvě díla. První i druhý spis¹⁵⁸ jsou karikatury, zesměšňující Hitlera, německé státníky i celý německý národ. První dílo s karikaturami nakreslil Boris Jefimov, ve spolupráci s karikaturisty Kuprijanovem, Krylovem a Sokolovem již v roce 1945. Je to druhé vydání knihy: *Hitler v sovětské karikatuře*. V úvodní části je zmíněno, že „*tato kniha dosáhla u nás zatím primát, co se týče výše nákladu i rozprodeje. Skutečnost, že za deset dní bylo rozebráno celé první vydání této knihy, svědčí více nežli*

¹⁵³ Desatero přikázání. Deset kratších románů o Hitlerově válce proti mravnímu zákonu. Praha: Vydavatelstvo Družstevní práce, 1947, s. 83

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 87

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 104

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 127

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 139

¹⁵⁸ Díla nesou názvy: Hitler v sovětské karikatuře, úspěšné druhé vydání. Druhá kniha se jmenuje Hitler a jeho smečka a jejím autorem je Boris Jefimov, známý ruský karikaturista zabývající se 1. a 2. světovou válkou.

cokoliv jiného o tom, že antifašistický duch našeho národa bdí, a že lid se ztotožňuje s optimistickým postojem sovětských umělců k této fašistické ničemnosti“¹⁵⁹. Zde jsou obrázky i text v rovnováze. Z textu se dovídáme, že karikatury byly vystaveny již v nejteplejším měsíci v roce 1945 v Topičově salonu¹⁶⁰. Vydavatel sebraných novinových článků, E. Famíra, popisuje umělecké dílo a jeho krásu a odůvodňuje tak, proč je tato výstava první masově navštěvovanou výstavou u nás. „Umělecké výrazové prostředky se věnují většinou tematice bez větších kompozičních a grafických nároků. Ale vedená čára vystihuje přesně to, co vystihnouti chce. Portrét vůdce! Kretén Hitler tu žije všechnu tu hrůzu, kterou po Evropě rozseval, ve svém obličejí. Kdybychom se chtěli hlouběji podívat na psychologii tohoto zvráceného individua...“¹⁶¹ “Pod tímto zorným úhlem se jim führer Adolf jeví jako psychopat. Sovětská karikatura chytla tuto německou krysu do pasti své kresby.“¹⁶² (viz obrázek č. 3) Na tomto obrázku můžeme vidět Hitlera, jak v ruce drží Itálii v kleštích, ale sám je již natolik vychrtlý hlady, že se pokusí dobýt Rusko, které ho lapí do své pasti, na které je hvězda značící symbol Sovětského svazu.

Obrázek č. 3

¹⁵⁹ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 5

¹⁶⁰ Později se dovídáme, že nejteplejším měsícem v roce 1945 byl měsíc červenec.

¹⁶¹ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 16

¹⁶² Tamtéž, s. 18

Zajímavé je i přirovnání Hitlera k Napoleonovi: „*Německý Napoleon dvacátého století se pod perem sovětské karikatury scvrkává na neblahou anekdotu.*“¹⁶³ Jelikož je kniha složena z článků v novinách Mladá fronta, Svět práce, Rudé právo, Právo lidu, Lidová demokracie, Svobodné Československo, Svobodné noviny, je zde Hitler několikrát značen jako pseudovůdce, kretén a špinavý živočich¹⁶⁴, zparchantělý psychologický zjev, zvrhlý maniak, zcestný zločinec, zbabělý ukrutník¹⁶⁵ nebo jako ubožák, malý človíček, lidská zrůda, hnusná štěnice¹⁶⁶ a nesmíme ani zapomenout na tluchubu z mnichovské pivnice, drobného človíčka, posetý vidinami, oběť okolí, z něhož vyrostl jako prašivá houba, nakonec jako odporná zrůda, člověk-krysa¹⁶⁷. Náš výčet slovních spojení na účet Adolfa Hitlera ovšem nekončí, můžeme pokračovat surovým omezencem, trpícím velikášstvím¹⁶⁸ či králem mezinárodních zločinců. „*Protiklad jeho odporné tváře a velkohubých hesel goebbelsovské propagandy působí opravdu groteskně. S ním se ovšem vezou i katovi pacholci.*“¹⁶⁹ (viz obrázek č. 4, 5) Na obrázku č. 3 můžeme vidět Goebbelse, který musí být držen nacistickým důstojníkem, což by se nám mohlo jevit, že sám nebyl schopen rozhodování, a vše za něj řešili ostatní. Naproti tomu Göring na obrázku č. 4 je zobrazen jako tlusté prase, které si cpe kapsy zlatem získaným z válečných kořistí.

Zatímco protektorát je zmíněn jako „*otrocký tábor*“¹⁷⁰ Hitler a jeho dvůr je označen jako „*soubor nacistických stvůr*“ nebo „*křivá huba nacistického Německa*“¹⁷¹. Jedna kapitola nese název: „*Tužkou proti prašivíně hnědého moru*“¹⁷² a popisuje diktaturu v Německu jako nestvůrný hitlerismus¹⁷³ či „*nacistický mor, šířený kryсами z hakenkreuzlerských doupat*“¹⁷⁴ Dalšími slovními spojeními, které se zde objevují, jsou zlotřilí pochopové, a pokud bychom se zaměřili jen na Hitlera, dozvíme se, že to byl „*jen idiot, vrah, zvíře, zbabělec, krysa, ubožák, prašivec*“¹⁷⁵.

¹⁶³ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 30

¹⁶⁴ Tamtéž, s. 32

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 34

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 36

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 38

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 38

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 40

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 42

¹⁷¹ Tamtéž, s. 42

¹⁷² Tamtéž, s. 48

¹⁷³ Tamtéž, s. 48

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 50

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 52

Obrázek č. 4

Obrázek č. 5

Druhé dílo v následujícím roce nakreslil také Boris Jefimov, tentokrát sám, kde „*je fašismus často znázorňován jako hnusné zvíře, naplněné krvelačnou nenávisť, ale též směšné svou zbabělou drzostí a zruďnou prolhaností, tak typickou pro ty, kteří klesli na úroveň zvířete*“¹⁷⁶. Převládají sice obrázky nad textem, což by se dalo předpokládat, ale i z nich je právě patrné, jak vnímali Rusové své nepřátele. Jak můžeme vidět na obrázku č. 6, Göring je velice až extrémně tlustý a hrabivý, vyznamenaný všemi možnými metály, které byly za války vymyšleny, Goebbels je zase extrémně malý a připomíná cvičenou opičku, jež sedí Hitlerovi na rameni, Himmler je ukázán jako vrah, ovšem ne s plechovkou Cyklonu B, ale stále ještě s provazy z oprátek, je tedy možné, že se ještě nevědělo, kdo nařizoval hromadné vyvražďování židů v koncentračních táborech. Ley zde vypadá jako opilec, protože byl známý svou závislostí na alkoholu a Rosenberg má na hlavě vikingskou helmu, protože sám pochází z Estonska a ne z německé říše. U tohoto obrázku byl následující popisek: Berlínská zločinecká banda – Göring, Hess, Hitler, Goebbels, Himmler, Ribbentrop, Ley, Rosenberg.

¹⁷⁶ JEFIMOV, Boris. Hitler a jeho smečka. Karikatury. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, 88 s.

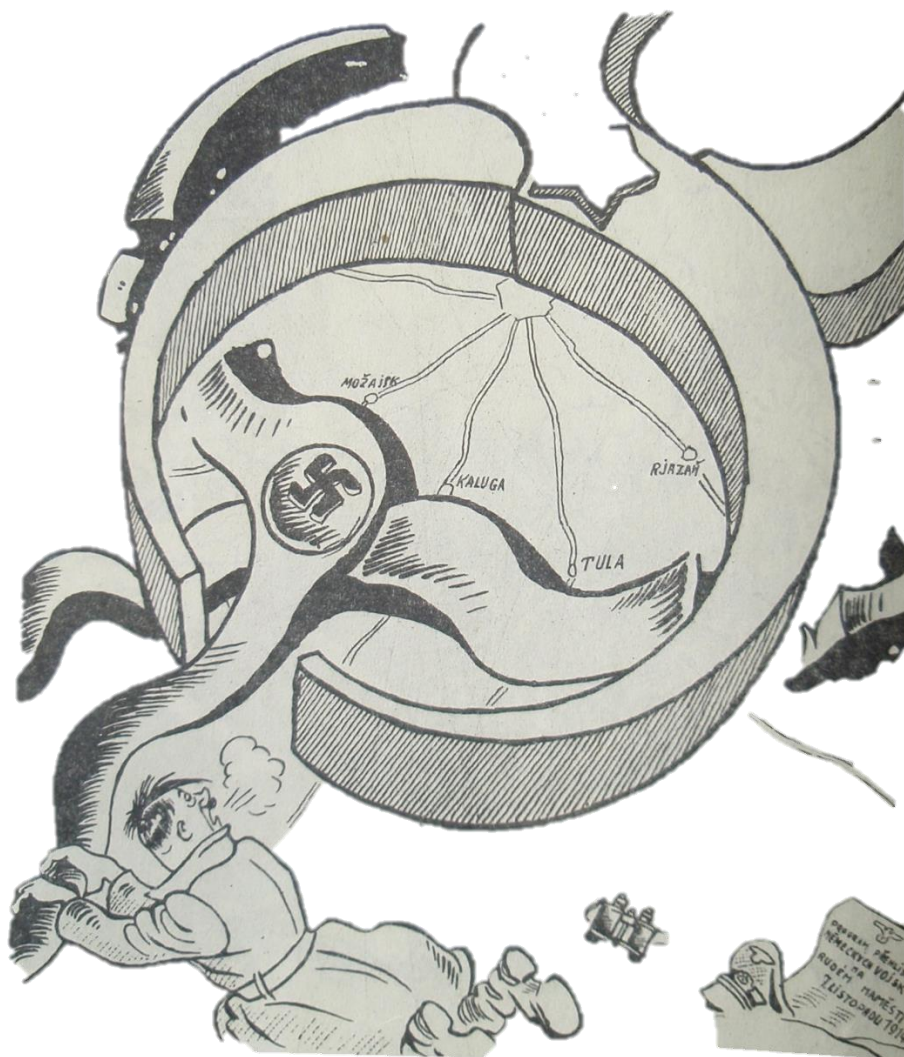
Obrázek č. 6

Kniha je rozdělena do několika kapitol. V první jsou ukázány podobizny státních příslušníků, v druhé, pak jejich ideologie. Zde jsou Italové přirovnáváni k „*Hitlerovým pochopům*“¹⁷⁷ a samotní Němci k „*Hitlerovským sarančatům*“¹⁷⁸ Dalšími kapitolami jsou zabrání částí Evropy, blesková válka proti SSSR a následná prohra. Závěrečnou kapitolou jsou Vyhlídky do budoucnosti, kde je zobrazena „*Veliká gerMANIE*“¹⁷⁹ a vítězství Sovětského svazu s komentářem: *Čí kleště jsou pevnější?* (viz obrázek č. 7). Na obrázku také můžeme vidět, jak se Hitler snaží Sovětský svaz porazit, a jak při tom „*funí*“, ale jeho kleště jsou slabé. Na kleštích z Ruska můžeme opět vidět znak SSSR – hvězdu. Tato kniha byla 1. vydáním s 5000 výtisky.

¹⁷⁷ JEFIMOV, Boris. Hitler a jeho smečka. Karikatury. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, s. 9

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 25

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 73

Obrázek č. 7

Satirickou knihou z roku 1946, která také popisuje Hitlera a předáky Třetí říše je již zmiňované dílo od A. J. Urbana, který hodně cestoval po světě. Od roku 1923 pracoval pro Lidové noviny a Svět v obrazech.¹⁸⁰ Díla autor napsal o stejném obsahu celkem dvě. Obě knihy popisují tu samou událost a to dobytí celého světa Adolfem Hitlerem a touhu po novém nepříteli, kterého našli v Pohádkové říši. Tu obsadí a zavedou tam vše, co propagovali v Evropě za druhé světové války. Díky hloupému Honzovi, ale Němci nakonec odtáhnou do pekla, kde hledají nového nepřítele. Tím je Pohádková říše zachráněna. První kniha je beletrií, zatímco druhá zmiňovaná kniha je veselohrou o třech dějstvích.

Po přečtení obou knih je veselohra humornější a dalo by se říci i morbidnější. Autor nepoužívá negativně vyhlížejících slov vůči Hitlerovi, ale postavy, které v textu figurují, jsou

¹⁸⁰ Antonín Jaroslav Urban. ŠEVCŮJ, Ladislav. *Databáze knih* [online]. (c) 2008 - 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/antonin-jaroslav-urban-12929>

přirovnávány ke známým postavám z pohádek. Například když Emanuel Moravec popisuje pohádkovou říši, tak zmíní, že tam žije i baron Prášil, který lže, jako když tiskne, přičemž Goebbels mu odpoví: „*Nu ovšem, baron Prášil, můj dobrý známý.*“¹⁸¹ Moravec je v textu také popisován jako lokaj Hitlera a je pořád brán jako méněcenná rasa, protože je Čech. Princezně je pak vyhrožováno, že když si nevezme prince, aby vznikla aspoň jediná čistá árijská rasa, bude poslána do koncentračního tábora, protože má hvězdu na čele a mohla by být prohlášena za židovku. Také se zde objevuje i ministr blahobytu, jehož jméno je Bieda. Nakonec jsou jednotky SS přirovnány k loupežníkům v pohádce o zvířátkách a loupežnících v propagandistickém časopise: „*Nějaký osel se prý chtěl stát městským hudebníkem a po cestě sebral mysliveckého psa, kočku a kohouta, kteří se vydali se stejným úmyslem. Večer přišli do lesa, kde chtěli přenocovat, ale kohout spatřil v dálce světélko a tak se rozhodli, že se tam pustí. Přišli k domu a uviděli loupežníky. Proto se osel postavil na zadní, pes mu vyskočil na záda, kočka vylezla psovi na krk a kohout vyletěl a usedl kočce na hlavu. Na dané znamení začali všichni zpívat. Loupežníci se polekali a utekli. Tady teď docházíme k hlavnímu bodu naší úvahy. Ono se to snadno řekne „loupežníci“ s takovým pohrdavým přízvukem, ale uvažujte proboha! Vždyť ti tak zvaní loupežníci mohli být příslušníky zbraní SS – nebo Gestapa. Zachraňovali Evropu, zachraňovali svět – přinesli si zaslouženou kořist*“¹⁸² Kniha je plná takovýchto paradoxů a pro nás dnes již úsměvných historek, ale i přesto již neměla více vydání ani v pozdějších letech, a proto je možné, že nebyla vhodná kvůli vzpomínkám lidí, kteří tuto dobu zažili. Celkový náklad byl 3 000 výtisků a kniha byla vydána již v únoru 1946.

2.2.6 Průběžné shrnutí

Tak jako v předchozí kapitole, pokusila jsem se vypátrat, jak byl Vůdce a jeho klika nejrůzněji popisováni. Obraz samotného Hitlera se v průběhu let 1945 – 1948 vůbec nezměnil, byly nalezeny pouze výrazy, které byly vůči němu nepřátelské. Opět můžeme vidět, že sovětská autoři nešetřili výrazovými prostředky na téma Německo a byli velice originální. Nejvíce můžeme vidět z karikatur, kde byl Hitler popisován, jako: „*Kretén Hitler*“¹⁸³. Dále je pojmenován jako „*pseudovůdce, kretén a špinavý živočich*“¹⁸⁴, „*zparchantělý psychologický*

¹⁸¹ URBAN, A. Jaroslav. O Hitlerovi, Honzovi a SS-loupežnících. Hitler v říši pohádek. Praha: A. Neubert, 1946, s. 10

¹⁸² Tamtéž, s. 73

¹⁸³ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 16

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 32

zjev, zvrhlý maniak, zcestný zločinec, zbabělý ukrutník¹⁸⁵ nebo jako „ubožák, malý človíček, lidská zrůda, hnusná štěnice“¹⁸⁶ a dále jako „tlučhuba z mnichovské pivnice, drobný človíček, poseť vidinami, oběť okolí, z něhož vyrostl jako prašivá houba, a nakonec jako odporná zrůda, člověk-krysa“¹⁸⁷. Osobitým byl také Pavel Eisner, který ve své knize říká, že „Adolf Hitler byl maniak a již proto tvor vrtkavý... Hitler je kroužící mlhovina šílenství...“¹⁸⁸

Z mírněji se vyjadřujících autorů, bych mohla poznamenat Bohuslava Ečera, kde se zmiňuje o „Hitlerovi a jeho gangu“¹⁸⁹ jako o „ostatních německých arcizločincích.“¹⁹⁰ Popřípadě německý národ přirovnává k „hnědým kobyilkám“¹⁹¹. Dále se zde objevují „zvířata“¹⁹² a „sprostí lupiči“¹⁹³.

Výjimkou z tohoto jednostranného pohledu je dílo *Muži kolem Hitlera* od Douglase M. Kelleyho, který byl zaměstnán jako psychiatr v norimberském vězení¹⁹⁴. Ten jako jediný, ze všech spisovatelů v této i předchozí kapitole, vyzdvihuje vlastnosti německých důstojníků. Zmíním Göringa, který byl podle něj „bystrý, statečný, neúnavný, chápavý a neobyčejně výkonný“¹⁹⁵ s úžasným elánem a pracovní výkonností společně s bystrou inteligencí¹⁹⁶ a Karla Dönitze, který „byl bystré intelligence, jasně nadprůměrné, a k tomu měl skvělé schopnosti konstruktivní, imaginativní a tvořivé“¹⁹⁷. Můžeme se jen domnívat, zda Kelley opravdu našel mezi nimi zalíbení, nebo jen objektivně posoudil, že na těchto místech, na kterých po celou dobu Třetí říše byli Göring a Dönitz, mohli být jen velice inteligentní lidé s velmi dobrými organizačními schopnostmi.

¹⁸⁵ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 34

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 36

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 38

¹⁸⁸ EISNER, Pavel. *Mythus XX. století. Alfred Rosenberg a jeho dílo*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947, s. 10

¹⁸⁹ EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 157

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 159

¹⁹¹ Tamtéž, s. 32

¹⁹² Desatero přikázání. Deset kratších románů o Hitlerově válce proti mravnímu zákonu. Praha: Vydavatelstvo Družstevní práce, 1947, s. 87

¹⁹³ Tamtéž, s. 104

¹⁹⁴ KELLEY, M. Douglas. *Muži kolem Hitlera*. Praha: Aventinum, 1948, s. 9

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 57

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 69

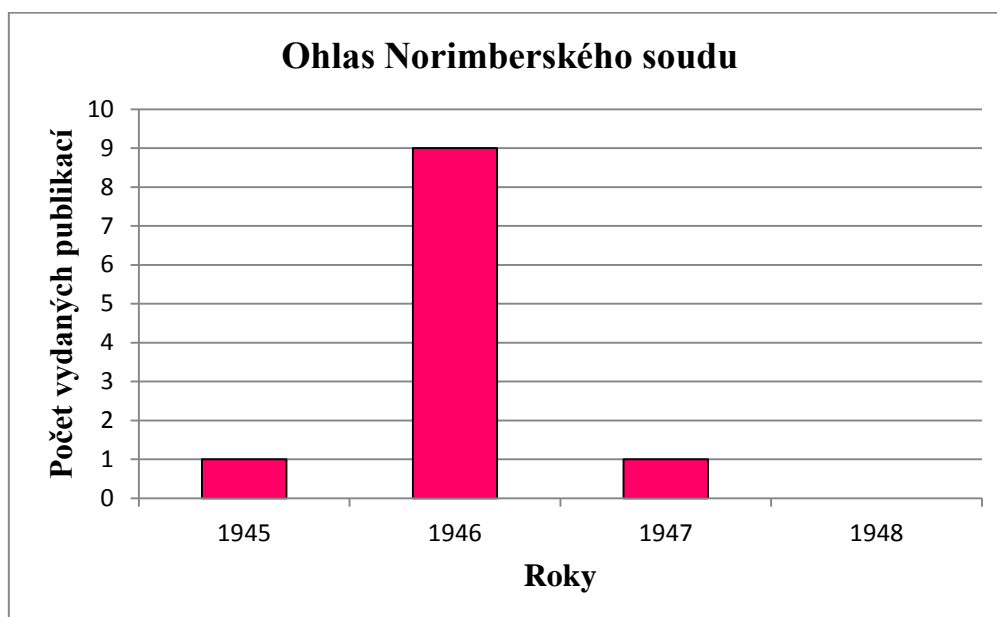
¹⁹⁷ Tamtéž, s. 126

2.3 Ohlas norimberského soudu

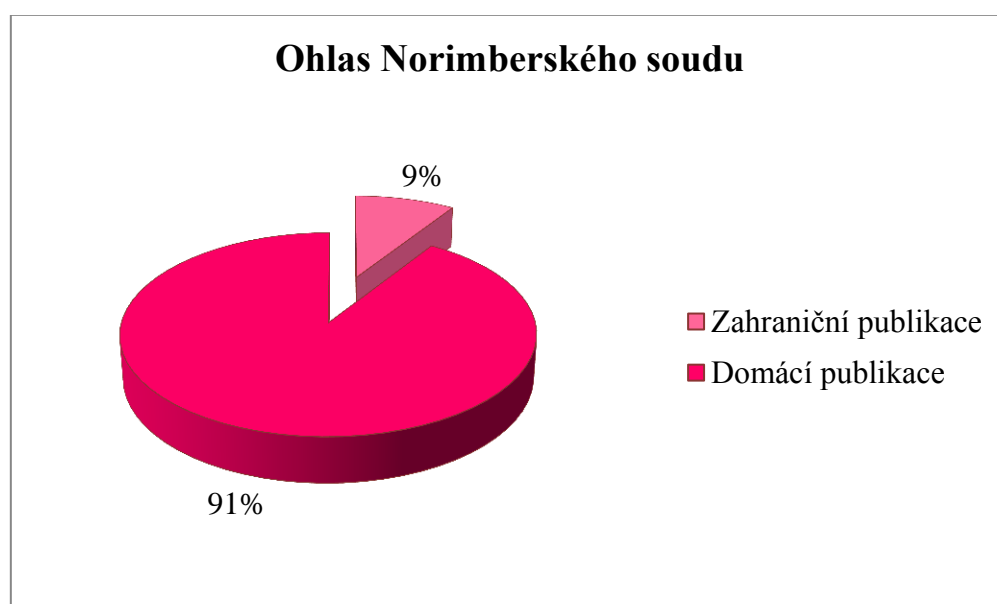
Norimberský proces probíhal od 20. listopadu 1945 do 1. října 1946. Mělo být souzeno 24 hlavních představitelů nacistického Německa, někteří z nich však spáchali sebevraždu ještě před procesem. Kromě knih bylo natočeno i několik filmů s tímto tématem a díky natáčení záznamu z procesu v letech 1945 a 1946 jsou některé z nich velice věrohodné. Pokud se podívám blíže na spisy ohledně norimberského procesu s předními válečnými zločinci, zjistím, že se tomuto tématu autoři nejvíce věnovali v roce 1946, tedy v době konání tohoto soudu (viz graf č. 7). V roce 1945 a 1947 je toto téma zastoupeno pouze dvěma knihami a to jednou v každém roce. V roce 1946 je zde celkem 9 knih. Co se týká roku 1948, nebyla zastoupena ani jedna publikace tohoto tématu. Celkový počet je tedy 11 děl. Z těchto jedenácti spisů, je pouze jedna kniha zahraniční a tedy přeložena do českého jazyka. Je to spis generála Romana Andrejeviče Ruděnka, o kterém se zmíním později. Procentně je poměr českých a zahraničních spisů vyjádřen grafem č. 8. Některé knihy jsou přímo ze zpravodajství, zřízeného vedle soudní místnosti v Norimberku. Jedná se tedy o reportáže. Často jsou to zprávy, které byly posílány přes vojenské informační středisko do Československa a vydávány v novinách. Autoři pak všechny své spisy vydali knižně. Pouze spisovatel Bohuslav Ečer se Norimberským procesem zabývá i v roce 1947, kdy sepisuje dílo s názvem *Poučení norimberského soudu pro Slováky*. Pokud bych se chtěla zaměřit na velmi důležité dokumenty z tohoto soudu, můžu využít dvou spisů. Prvním je: *Československo a norimberský proces. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu* vydaný v Praze Ministerstvem informací v roce 1946. Je to soubor dokumentů, které poskládal hlavní vyšetřovatel Bohuslav Ečer. Uvedené informace zahrnují ucelenou obžalobu nacistických předních osobností a tato kniha je oficiální zprávou při norimberském procesu. Tyto dokumenty pomáhají v obžalobě proti Německu. Publikace obsahuje Československou zprávu o systematickém ničení české kultury, hospodářství a demokratických institucí.

Druhým, neméně důležitým je: *Kniha o přepadení Československa ve světle dokumentů předložených mezinárodnímu vojenskému soudu v Norimberku*, taktéž vydaným v Praze, tentokrát ale Ministerstvem vnitra v roce 1946. Tyto knihy sdružují přeložené kopie nejdůležitějších důkazů použitých v soudní síni Norimberku. O první z publikací se můžeme dočíst v knize: *Český národ soudí K. H. Franka*, kde je na ni otištěná recenze. V textu jsou oběti svobodomilovné národy, zatímco na druhé straně je vyzdvihována nacistická

zákeřnost¹⁹⁸. Tyto díla budou zahrnuta do literatury faktu. Dalším žánrem jsou i memoáry, zastoupené jen jedním dílem. Posledním žánrem v této kapitole jsou fejetony sepsané Janem Drdou. Ve všech těchto podkapitolách jsou knihy seřazeny chronologicky.

Graf č. 7

Graf č. 8

¹⁹⁸ Český národ soudí K. H. Franka. Praha: ministerstvo informací, 1947, 242 s.

2.3.1 Reportáže

O autorovi Rostislavu Kocourkovi není mnoho známo. Vše, co o něm víme, je popsáno na přebalu knihy, kterou sepsal v roce 1946, a která nese název: *Svět žaluje v Norimberku. „Nadporučík dr. Kocourek, který se jako zahraniční dopisovatel zúčastnil norimberského procesu od samého začátku, shrnul a zpracoval jeho jádro, obžalobu čtyř velmocí, v jednotné, ucelené dílo, opírající se o protokoly a originální dokumenty, všímající si však také různých detailů kolem vlastního řízení, charakteristiky soudců i obžalovaných.“*¹⁹⁹ Autor knihu rozdělil na 15 týdnů, po jejichž dobu proces sledoval. Kniha neobsahuje téměř žádné autorovi názory, nepohlíží negativně na odsouzené, pouze popisuje děj a postavy tak, jak odpovídaly skutečnosti. Autor se také v části své knihy věnuje dokumentům, které se přímo týkaly Československé republiky a tak nastiňuje čtenářům pohled na to, co plánovalo Německo s československým obyvatelstvem. Tím se však budu zabývat až v druhé části diplomové práce.

Dalším autorem je Ivan Suk vlastním jménem Josef Suchánek. Stal se členem Devětsilu a živil se jako novinář. V době války byl redaktorem Českého slova. V roce 1948 byl propuštěn a již nebyl zaměstnán. Autor v knize vyjadřuje subjektivní i objektivní popis Německa.²⁰⁰

V publikaci popisuje svoji cestu do Norimberku, vše co vidí, jsou pouze trosky. Kniha je také provázena mnoha fotkami vyfocenými z cesty Ivana Suka, takže si můžeme udělat představu. Spisovatel líčí úplně vše. Již z počátku je vidět postoj amerického strážce, který je pouští přes určené hranice Německa: „*Do Norimberku?! Šťastnou cestu! A ať je tam pověsí!*“²⁰¹ Kromě zobrazení norimberského procesu, se můžeme dočíst i o okolním prostředí, které již nepřipomíná známý Norimberk za Třetí říše. „*Zastavili jsme se před velikou tabulí, na které jistě visívali vůdcovy plamenné výzvy k německému národu. Marně hledáme nějaký hákový kříž, namalovaný tu zlomyslnými kluky nebo nějakými vlkodlaky. Hákový kříž jako by tady nikdy nebyl existoval.*“²⁰² Spíše nás ale zaujme autorovo pojmenování německých obyvatel jako vlkodlaků. V knize se bohužel čtenář nedočte, proč spisovatel použil zrovna toto přirovnání. Tento výraz mohl však čtenář vidět i u jiných autorů například u spisovatele

¹⁹⁹ KOCOUREK, Rostislav. Svět žaluje v Norimberku. Praha: Fr. Borový, 1946, 391 s.

²⁰⁰ FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 4/I. S-T.* Praha: Academia, 2008, s. 414

²⁰¹ SUK, Ivan. Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 6

²⁰² Tamtéž, s. 29

Herbena: „*teroristické činy německých vlkodlaků*“.²⁰³ Nebo od autorky publikace: *Co s nimi?*
Libuše Hanušové: „*Hnusné stíny vlkodlaků se ještě plíží při zemi a v podzemí.*“²⁰⁴

V další části spisu je vystižena jednací síň norimberského soudu a je zde sdělováno, kde se nachází nacističtí zločinci, kteří získávají přezdívku vandalové. „*Avšak napravo mezi jedenácti silnými chlapíky bílého řemení a bílých přileb spatříme dvacet těch, kteří tu zastupují největší vandaly v dějinách tohoto světa.*“²⁰⁵

V soudní síni, do které má reportér přístup, sedí i Hermann Göring, kterého autor popisuje jako „*klacek hulvátského chování.*“²⁰⁶ Ani Joachim von Ribbentrop, ministr zahraničních věcí, není ušetřen kritikou redaktora: „*když ho tu vidíte sedět v občanském, trochu ošoupaném oděvu, spadl všechen klamný nacistický nimbus, aby se objevil typ podvodníka, prozrazujícího podprůměrnou inteligenci.*“²⁰⁷ Alfred Rosenberg je zde zmíněn, že pohubl, a proto vypadá židovsky²⁰⁸. V obžalovací lavici sedí i Streicher „*vydavatel stoky, která se nazývala „Der Stürmer*““²⁰⁹. Při vyjmenovávání dalších obžalovaných, dochází autor ke dvěma admirálům – první z nich je Erich Raeder, o kterém Suk tvrdí, že „*tento pán jakživ nebyl na vlajkové lodi a taky sotva ví, jak asi vypadá doopravdy. Ten pán jako by se za admirála jen vydával, a zatím je to jen cestující druhé třídy, který si ulovil mořskou nemoc a pokládá za nevhodné prozradit to tady před tolika lidmi. Tento pán, bledý mořskou nemocí, má ovšem souseda, kterému se formátem svého pirátství nemůže snad ani rovnat. Karl Dönitz je taky admirál.*“²¹⁰

Spisovatel se ovšem rozohnil u posledního budoucího odsouzenec, a to Fritze Sauckela. Předchozím zmiňovaným osobnostem věnoval pouze 2 až 3 věty, zatímco u Sauckela popsal dvě strany. „*Typ německého prasečkáře, který se s těžkou holí a s neméně těžkým zlatým řetězem, houpajícím se mu na vestě, vypravil do kavárny, aby si tu zašmelinařil s dobyt看em a potom sháněl holky dost otrlé, aby se spokojily s jeho společností, s jeho sprostými vtipy a sprostými penězi, s jeho sprostýma rukama. Tento prototyp odporne bytosti se nazývá Sauckel. Býval nacistickým župním vedoucím a zemským místodržícím (jak honosné tituly si tyto stvůry vynalézaly!), poslancem říšského sněmu a generálem SA – odpovídal za všechny*

²⁰³ HERBEN, Ivan. *Ďábel mluví německy*. Praha: Ivan Herben - soukromý tisk, 1945, s. 5

²⁰⁴ HANUŠOVÁ, Libuše. *Co s nimi? Dokumentární svědectví nacistické propagandy o velezrádné činnosti pohraničních Němců v Československu*. Praha: Rebcovo nakladatelství, 1946, s. 12

²⁰⁵ Tamtéž, s. 49

²⁰⁶ SUK, Ivan. *Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946*. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 57

²⁰⁷ Tamtéž, s. 59

²⁰⁸ Tamtéž, s. 60

²⁰⁹ Tamtéž, s. 60

²¹⁰ Tamtéž, s. 63

hrůzy „totálního nasazení“ i koncentračních táborů. Podíváte-li se na něho dnes, kdy je vyslečen ze své uniformy a vypadá jako nahý ve své otrlé odpudivosti, hrozíte se naprosto asociálnosti jeho typu.“²¹¹ Tuto reakci můžeme odůvodnit autorovým vyjádřením, které následuje: „A tak ho vidíš rok poté, přesně na den, co jsi byl jako jeden z miliónů vehnán do fabriky, abys tu piloval a byl stráven německou mašinerií války. Nemůžeš na to nevpomenout, nemůžeš si odpustit úsměv satisfakce: do roka a do dne stravuje Sauckela mezinárodní spravedlnost a on je dnes stejně bezmocný, jako jsi byl ty před rokem.“²¹² Autor má pouze jednostranný pohled, pokud by výše jmenovaní muži měli pouze podprůměrnou inteligenci, nemohli by tolik let vést válečné aktivity v celé Evropě, které do napadení Sovětského svazu byly úspěšné.

Je tedy pravděpodobné, že Ivan Suk pracoval v továrně za protektorátu. Pokud by tomu tak bylo, spis je velice zaujatý vůči Německu, Němcům a nemůže být tak věrohodný v tom, co autor považuje za správné a co ne. Jeho názor na celou situaci je irelevantní, pokud by z něho chtěl někdo vycházet při popisování Norimberského procesu.

Nakonec autor německé důstojníky popisuje jako loupežníky. „Každý z válečných zločinců je typem zločince, jací smlouvali doposud své loupežné výpravy za poštovním poslem, do frekventované banky, aby zabili pokladníka a zmizeli s vakem bankovek nejvyšších hodnot.“²¹³

Nebo popřípadě gangstery: „Těch válečných gangsterů...“²¹⁴ Po přečtení této publikace je autorova slovní zásoba nadávek nekonečná. Kdybychom chtěli vyjmenovat úplně vše, co autor použil za výrazy, které hledáme, stačilo by přepsat celou knihu.

2.3.2 Literatura faktu

Do Knihovničky aktualit, se kterou jsem se setkala v prvních kapitolách diplomové práce, se dostává i článek: *Soud v Norimberku – obžalovací spis proti hlavním německým válečným zločincům*. Příspěvek je vydán v prosinci roku 1945, tedy v době konání Norimberského procesu a je to souhrn ocitovaných obžalovacích řečí všech žalobců spojeneckých zemí. V textu se objevují následné výrazy: „Uchvátivše vládní moc v Německu, mohli se nacističtí spiklenci od poloviny roku 1933 zabývat přípravou svého plánu.“²¹⁵ V téměř každém odstavci

²¹¹ Tamtéž, s. 65

²¹² SUK, Ivan. Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 66

²¹³ Tamtéž, s. 73

²¹⁴ Tamtéž, s. 80

²¹⁵ Soud v Norimberku. Obžalovací spis proti hlavním německým válečným zločincům. Praha: Svoboda, 1945, s. 5

se objevuje slovní spojení „nacističtí spiklenci“ popřípadě se tento výraz mění na „*hitlerovští spiklenci*“ a „*nacističtí bandité*“²¹⁶. V další části jsou pak vyčísleny ztráty na životech v koncentračních táborech, kde je však zmínka o obyvatelích všech zemí obecně, aniž by byli vyzdvíženi židovští obyvatelé. Není zde osobní názor ani emoční zabarvení a kniha tak doplňuje předchozí zmiňované publikace.

Mezi zahraniční spisovatele, kteří se zabývali norimberským soudem, a jejich kniha byla přeložena do českého jazyka, patří Roman Andrijovič Ruděnko, sovětský právník původem z Ukrajiny. V letech 1944 - 1953 působil jako prokurátor Ukrajiny. Aktivně se podílel na vraždění polských zajatců, které vešlo do dějin pod názvem Masakr v Katyni. V Norimberském procesu byl hlavním žalobcem za Sovětský svaz.²¹⁷

V knize z roku 1946: *Obviňujeme! Obžalovací řeč generála R. A. Ruděnka* je přepsána doslovná řeč tohoto generála. Zde mluví o přípravě útočných válek a dobytí celého světa. Dalšími kapitolami je popsání útoku na Československo, Polsko, Jugoslávii a SSSR. Co se týká námi hledaných výrazů, nemá k nim generál daleko: „*Miliony lidí padlo za oběť válce, kterou podnikli hitlerovští lupiči*“ nebo „*nastoupil den, kdy národy světa žádají spravedlivé odplaty a přísného trestu hitlerovským katům.*“²¹⁸ Výčet dále pokračuje: „*Obžalování fašistických útočníků věděli, že uskutečňujíce přepadení jiných států, dopouštějí se nejtěžšího zločinu proti míru...*“²¹⁹ „*V zájmu úspěšného uskutečnění svých zločineckých plánů hitlerovští spiklenci Göring, Hess, Rosenberg, Fritsche, Schirach a druzí obžalovaní vypracovali nelidskou teorii o vyšší rase. Tato teorie prohlašovala, že německofašistické usurpátoři nejsou vázáni ani zákony, ani pravidly lidské morálky.*“²²⁰

Při čtení obžaloby čeho všeho se Němci dopustili, padlo i rčení: „*Ať se fašistický vlk převleče v ovčí kůži sebe lépe, neskryje své tesáky.*“²²¹ Tato slovní spojení využil i Ilja Erenburg: „*Starý vlk vytáhl masku beránka, ale stěží ji natáhne na zkrvavenou tlamu*“²²² Můžeme si povšimnout, že oba autoři inklinují k Sovětskému svazu a jeho ideologii. U nikoho dalšího, se tento styl neobjevuje. Další výrazy poukazují na činnosti německých okupantů v době války: „*Němci zničili rukopisy Lva Tolstého, knihy a obrazy v Jasně Poljaně. Hrob velikého*

²¹⁶ Tamtéž, s. 19

²¹⁷ Roman Rudenko. RENCZ, Štefan. *Filmová databáze* [online]. © 2003-2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/281052-roman-rudenko.html>

²¹⁸ RUDĚNKO, Roman Andrejevič. *Obviňujeme! Obžalovací řeč hlavního sovětského žalobce gen. R. A. Ruděnka u soudu s německými válečnými zločinci v Norimberku*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 4

²¹⁹ Tamtéž, s. 8

²²⁰ Tamtéž, s. 13

²²¹ Tamtéž, s. 46

²²² ERENBURG, Ilja Georgijevič. *O Němcích*. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 9

*spisovatele němečtí barbari zneuctili.*²²³ či „*Němečtí vandalové zničili oděsskou státní veřejnou knihovnu.*“²²⁴ Ve svém díle se však generál soustředí pouze na nacistické Německo a zcela opomíjí fakt, že Sovětský svaz se choval na dobytých územích téměř stejně. Zvláště on sám se pravidly lidské morálky rozhodně neřídil.

O Bohuslavu Ečerovi jsem již psala v předchozí kapitole. Tam jsem rozebírala knihu: *Jak jsem je stíhal*, popisující stíhání německých válečných zločinců a dohnání je před soud. Bohuslav Ečer sepsal ale také díla o Norimberském procesu, kterého se účastnil. Jako jediný napsal o Norimberském soudu dvě knihy. Jednu v roce 1946, která je velice obsáhlá a jmenuje se výstižně *Norimberský soud*. Druhá publikace je o něco kratší, z roku 1947, a dodává několik pasáží, které nebyly řečeny v prvním spisu. Kniha s názvem *Poučení norimberského soudu pro Slovany* se zaměřuje především na slovanský národ a obžalobu generála Ruděnka.

Jako první spis, z již zmiňovaných publikací od ostatních autorů, obsahuje výsledky obžalovaných, větší rozbor Mnichova a Zeleného plánu, slova obžalovaných před rozsudkem a samotný Norimberský rozsudek. Jako jediný z vyjmenovaných autorů měl právo vyslýchat Ribbentropa, Göringa, Keitla, Lammerse, Daluega a K. H. Franka. Tím dílo získává na větší hodnotě, než spisy autorů, pojednávajících o stejném tématu. Při přednášení o Ribbentropově výpovědi, autor zmiňuje: „*Musíme zničit zbožňování gangsterů, kteří se představují jako hrdinové. Budou odhaleni před německým národem jako bandité, jako zbabělí zločinci, budou se navzájem před soudem obviňovat jako gangsteři a zločinci.*“²²⁵ Popis výsledku Keitla ukončuje slovy: „*Rozsudek norimberského tribunálu zakončil definitivně diskuzi o německé vojenské cti. Keitel i Jodl byli 16. října 1946 oběšeni. Jako sprostí vrahové, jimiž také byli.*“²²⁶ Více takto zaměřených názorů, jsem v textu již nenašla. Autor cituje hlavního žalobce a shrnuje poznatky, které postřehl nejen u Norimberského soudu.

Druhým a stejně tak důležitým dílem Bohuslava Ečera je již zmiňovaná kniha *Poučení norimberského soudu pro Slovany*. Autor popisuje myšlenku německých zločinů a vysvětluje teorii o vyšší německé rase. Dále je uvádí, že tato nauka není vynálezem Hitlera, ale že je vytvořená již dávno předtím. Nacisté ji akorát převedli do praxe. V druhé části knihy je popisován a dopodrobna rozebrán Mnichov a vše, co mu předcházelo. Následuje útok na Polsko, Jugoslávii a Sovětský svaz. V poslední části je myšlenka třetí světové války, kterou

²²³ ERENBURG, Ilja Georgijevič. O Němcích. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 74

²²⁴ Tamtéž, s. 75

²²⁵ EČER, Bohuslav. Norimberský soud. Praha: Orbis, 1946, s. 40

²²⁶ Tamtéž, s. 52

chtějí rozpoutat Němci. Vychází z proslovů zadržených německých důstojníků, kteří mluví o svaté alianci a připravovaných zbraních proti Anglii a SSSR.

V knize jsou pak výrazy proti Němcům pouze ocitovány ze čtení obžalob jiných státníků. „*Sauckel přivezl do Německa 5 miliónů otroků, přičemž dobrovolně do Německa přišlo jen asi 200 000. Je to největší otrokář od doby faraónů – tak jej nazval americký hlavní žalobce Jackson.*“²²⁷

Ve spisu jsou citovány výroky, které řekl Hitler a vysocí státní příslušníci Německa, jako byli Himmler, Göring nebo Ribbentrop. Všechny tyto citáty se zaměřují na slovanský národ a jeho zotročení nebo vyvraždění. „*SS bandité dostali rozkaz děti již nepopravovat, ale uloupit do říše, jako ústupek lidskosti a civilizaci. 25. ledna 1940 zavázal se kat Polska Hans Frank poslat do Německa nejméně 1 milion žen a mužů na práci.*“²²⁸

Generál Ruděnko v zahajovacím projevu 8. února 1946 pronesl toto: „*A právě proto, poněvadž masy německého národa byly učiněny účastníky zločinů, proto, poněvadž dřív než vyslali smečky psů a katů na miliony nevinných lidí, obžalovaní otrávilí svědomí a duši celé generace německého národa, rozvinuvše v ní pojem národa vyvoleného, morálku kanibalů a zásady loupežníků, může být řečeno, že vina hitlerovských spiklenců je menší nebo méně těžká?*“²²⁹

A ve své plamenné řeči generál pokračuje: „*Všechny útoky hitlerovského Německa proti slovanským státům byly založeny na předem připraveném plánu, na plánu, který byl pouze součástí společného zločinného spiknutí loupeživého německého imperialismu.*“²³⁰

Dále generál Ruděnko sděluje: „*Němci se rozhodli přepadnout a obsadit Československou republiku definitivně na tajné poradě Hitlera a jeho vojenských spolugangsterů za účasti Neuratha dne 5. listopadu 1937.*“²³¹ Mr. Aldermann, americký žalobce, si přísazuje: „*Hitler měl úspěch. Československo mu padlo do jeho „caput lupinum“ vlčí tlamy.*“²³²

²²⁷ EČER, Bohuslav. Poučení norimberského soudu pro Slovany. Brno: Zář, 1947, s. 13

²²⁸ Tamtéž, s. 16

²²⁹ Tamtéž, s. 61

²³⁰ Tamtéž, s. 19

²³¹ Tamtéž, s. 26

²³² Tamtéž, s. 26

Ruděnko ve své obžalobě končí touto větou: „*Němečtí fašističtí vetřelci úplně nebo zčásti... zničili nebo spálili 6 000 000 budov a zbavili domova asi 25 miliónů lidí.*“²³³

2.3.3 Memoáry

Dalším autorem, který byl zmíněn v první části první kapitoly, je Ivan Herben. Spisovatel nás zajímá především kvůli dílu: *Žalujeme v Norimberku. Reportáž o nacistických zločinech proti Československu*, které vydal v roce 1946. Autor v knize cituje především výroky žalobce Roberta H. Jacksona, který mluví za Spojené státy. Dále vzpomíná na pět a půl roku v koncentračním táboře Dachau, kde popisuje všechny hrůzy, které viděl. Při vystižení obžalovaných, se snaží spisovatel objektivně posoudit každého z nich. Ovšem u Streichera říká, že „*na jeho slizkém a oplzlém obličejí je vidět, že tento někdejší velmož obcházel německé kriminály, zavíral se s židy nejvěhlasnějších vědeckých jmen do cely a krvavě je týral – a patrně se při tom pohlavně ukájel*“.²³⁴ Autor také zmiňuje tzv. Zelený plán, v němž byl objasněn útok na Československo a k němu říká: „*Každý vzpomíná krvavých násilností hitlerovských katanů, spáchaných proti československému lidu... žaloba má však k dispozici úřední údaje o hrůzných zločinech, které byly spáchány hitlerovskými vetřelci na území Československa.*“²³⁵ O každém Němci pak tvrdí, že „*je především imperialista, chamtivec a otrokář*“.²³⁶ Na závěr knihy autor vzpomíná na své uvěznění ve věznici na Pankráci, kde líčí, jak pašoval motáky pro svoji manželku. Dále sděluje své zážitky s hnědou bestíí Loritzem²³⁷, což byl Lagerkommandant koncentračního tábora Oranienburg-Sachsenhausen. O samotném autorovi a jeho názorech jsem se již zmiňovala v předchozích kapitolách.

2.3.4 Fejetony

Jan Drda, známý spisovatel, který vstoupil roku 1945 do komunistické strany Československa, napsal spis: *Listy z Norimberka. Knížka fejetonů*. Již před rokem 1945 inklinoval ke komunistům. Tato orientace se promítla i do tohoto díla, jak uvidíme v následujících citacích. Jan Drda byl také přítomen, jako další čeští novináři, v Norimberku. Zde nás uvádí do města Norimberk těmito slovy: „*Neuvidíš za tu dobu jediné střechy. Jen trosky s vyvrženými vnitřnostmi, měsíční krátery ze středověkých pískovců, na jejichž ostrých úlomcích postřehneš fantasmagorické předpekli s mnoha temnými děrami kamsi pod zem.*“

²³³ EČER, Bohuslav. Poučení norimberského soudu pro Slované. Brno: Zář, 1947, s. 36

²³⁴ HERBEN, Ivan. *Žalujeme v Norimberku. Reportáž o nacistických zločinech proti Československu*. Praha: Athos, 1946, s. 26

²³⁵ Tamtéž, s. 31

²³⁶ Tamtéž, s. 59

²³⁷ Tamtéž, s. 75

Nad nimi trčí groteskní les komínů. Středověký Kaiserburg ční nad tou spoustou jak obr s přeraženou páteří.“²³⁸ Na to autor navazuje popisem Göringa, „jenž má dnes pochybnou čest být největším z ještě žijících nacistických barbarů“²³⁹. „Mezinárodní vojenský tribunál s úžasnou důkladností sčítá vinu za vinou a spráda pevnou oprátku té zločinecké galerie od Goeringa po Keitla a Seyss-Inquarta.“²⁴⁰ Drda pak při popisu obžalovaných využívá těchto výrazů: „Kdybys měl najít nejkratší charakteristiku těch jednadvaceti, vešla by se ti beze zbytku do tří slov: Hysterikové. Cynikové. Psychopati.“²⁴¹ Dále, že se nachází „všecky podoby a druhy zvrhlosti a zrůdné zvířeckosti“²⁴², objevují se opět „nacističtí zločinci“, a že „nacistická právní prakse jak ze soudců, tak z obhájců cynicky vychovávala jen katovské pomocníky.“²⁴³ „Při pohledu na tyhle stvůry... většina z nich jsou sprostí zloději koberců a jakýchkoli cenných předmětů“²⁴⁴.

Autor je velice kreativní při popisu obžalovaných, zde uvádím některé z nich: „Podívejme se třeba zblízka na podobu Goeringovu. Široká gorilí tvář se vzdutými nadočnicemi, pod nimiž těkají kalné oči hysterika, visaté podoční váčky zhýralce, brutální ústa se surovou bradou profesionálního rváče. Dokonalé ztělesnění tohoto klasického pojmu furor teutonicus, německá zběsilost. King-Kong nacistické éry. Hned vedle něho šílený Hess vytřeštěného výrazu, hryzající si chvílemi nehty. Kousek dál nemensší hysterik Rosenberg, bledý fanatik tupého výrazu a úchylné krvelačnosti, titulárně ideolog nacismu, ve skutečnosti těžký maniak. A jak popsat holohlavou supí visáž Streicherovu, jenž líně převaluje mezi čelistmi americkou žvýkačku? Nosí svůj sadismus napsán v rysech tváře tak zřetelně, že na něj nelze pohlédnout bez pocitu fyzického hnusu.“²⁴⁵

V téměř každé větě této knihy jsou obsaženy výrazy, které hledám, a které by stačily na samostatnou práci, proto jsem vybrala jen ty nejzajímavější. U spisovatele je vidět, že nesympatizuje s německými představiteli nacistického režimu a snaží se je co nejvíce degradovat, aby čtenář pochopil, co byli zač. Naopak jsou vyzdviženy i názory na představitele spojeneckých armád a obyvatel vítězných mocností: „Nemusí nám být ovšem smutno, pokud jsou na světě jiné síly, schopné čelit nebezpečí války. Právě dnes, po osvobozujícím slově Stalinově, při pohledu na nesmírné tvůrčí síly Slovanstva, které se

²³⁸ DRDA, Jan. Listy z Norimberka. Knížka fejetonů. Praha: Alois Hynek, 1946, s. 12

²³⁹ Tamtéž, s. 13

²⁴⁰ Tamtéž, s. 14

²⁴¹ Tamtéž, s. 21

²⁴² Tamtéž, s. 17

²⁴³ Tamtéž, s. 19

²⁴⁴ Tamtéž, s. 22

²⁴⁵ Tamtéž, s. 22

*začínají rozvíjet v mohutnou hráz míru, při pomýšlení na světovou demokracii, již patří láska, důvěra i odhodlání stamilionů mírumilovných občanů světa, jsme plni dobré naděje. I kdyby se mocnosti tmy a zločinu začaly houfovat, zajisté ještě intensivněji se zhoufují mocnosti pokroku, humanismu a spravedlnosti, které energicky a včas zakřiknou jakékoli paliče příštích válek.*²⁴⁶

2.3.5 Průběžné shrnutí

Zde jsem si položila otázku, zda se informace uvedené při norimberském soudu promítly do povědomí československého obyvatelstva, ať již šlo o rasovou germanizaci, vyhlazení či vystěhování na východ. Předpokládala jsem, že se rozvine na tyto témata diskuze a v publikacích bude strhující reakce na tyto plány Třetí říše. Ze spisů od Bohuslava Ečera víme, že československá inteligence byla záměrně likvidována, že bylo záměrně rušeno české školství, a také víme, že část Čechů měla být odvezena na Sibiř. Od Ivana Suka, který do svého díla přiložil i oficiální dokument od K. H. Franka s popisem, jakým způsobem bude nakládáno s československým obyvatelstvem, víme, že Hitler vybral jako řešení asimilaci českého národa: *„Asimilace Čechů, tj. absorbce více než poloviny Čechů Němci natolik, aby to mělo nějaký význam z rasového nebo jiného stanoviska. To se uskuteční mimo jiné pracovním nasazením Čechů na říšském území jinými slovy rozptýlením uzavřené české národnosti. Zbylá polovina české národnosti musí býti zbavena moci a vystěhována ze země s použitím jakýchkoli metod. To se vztahuje obzvláště na rasově mongoloidní část a na větší část třídy intelektuální. Zbytek by se dal těžko ideologicky přeškolit a vždy by představoval břímě svými neustálými nároky na vedoucí místa nad ostatními českými třídami, což bude překážkou rychlé asimilace. Živly, které by pracovaly plánovitě proti rychlé germanizaci, musí býti nejdrsnějším způsobem vyřazovány.*²⁴⁷

Avšak ačkoli je z literatury patrné, že již v roce 1946 byly velice dobré informace, ve zkoumaných knihách se dále tyto plány nerozebírají, natož aby v textech byla určitá emocionální reakce. Ani v druhé části diplomové práce zahrnující protektorát a okupaci jsem reakci na germanizaci vůbec nenašla, je pouze zmíněno uzavírání českých škol a následná perzekuce vesnických školáků a jejich učitelů. Více tuto perzekuci budu rozebírat v kapitole *Okupace, protektorát a kolaborace*.

²⁴⁶ DRDA, Jan. Listy z Norimberka. Knížka fejetonů. Praha: Alois Hynek, 1946, s. 96

²⁴⁷ SUK, Ivan. Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 97

Co se týká otázky perzekucí na židovském obyvatelstvu, které na něm byly páčány, můžeme si povšimnout, že i když se u norimberského soudu pouštěly záběry z koncentračních a vyhlazovacích táborů, málokdo se ve své publikaci zmínil, že to bylo převážně židovské obyvatelstvo, které tam umíralo. Pouze u dvou autorů Ivana Herbena a Ivana Suka můžeme zaznamenat jakési povědomí o židovském utrpení. Herben při popisování jednoho z obžalovaných, Streichera, tvrdí, že „na jeho slizkém a oplzlém obličejí je vidět, že tento někdejší velmož obcházel německé kriminály, zavíral se s židy nejvěhlasnějších vědeckých jmen do cely a krvavě je týral“.²⁴⁸ A dokonce sám Ivan Suk podléhá určitým stereotypům a tvrdí, že Alfred Rosenberg pohubl, a proto vypadá židovsky²⁴⁹.

²⁴⁸ HERBEN, Ivan. Žalujeme v Norimberku. Reportáž o nacistických zločinech proti Československu. Praha: Athos, 1946, s. 26

²⁴⁹ SUK, Ivan. Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 60

3 Interpretace nacistického režimu

V druhé části diplomové práce, se budu zabývat tím, jak byl nacistický režim především interpretován, tedy zda spíše jen protičesky nebo i protislovansky nebo skrze antisemitismus. Ačkoli se tato část bude skládat především z kapitol o perzekuci, protektorátu, kolaboraci a koncentračních táborech, zmíním i publikace, které se věnovaly tématu zahraničního a domácího odboje. V první řadě také uvedu spisy, které jsem již popisovala v první části této práce. Je to z toho důvodu, že i v těchto dílech jsem sledovala, zda autoři argumentovali protičeskou nenávisť nebo nacistickým antisemitismem.

Co se týká slovanství, můžeme citovat Pavla Reimana, komunistického politika. Ten ve své knize *Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii* vysvětluje, proč byl fašismus proti slovanským národům: „*Hned za židy přišly slovanské národy, což je pochopitelné, neboť to bylo právě území slovanských národů, po kterém němečtí imperialisté nejvíc toužili. Nenávist vůči Slovanům mají v Německou hluboké historické kořeny.*“²⁵⁰ Ovšem musíme si povšimnout slovního spojení „hned za židy“, autor tedy sice dával důraz na slovanský národ, ale nezapomněl připomenout, že židé byli perzekuováni jako první.

I generál Ruděnko ve svém projevu pronesl toto: „*Všechny útoky hitlerovského Německa proti slovanským státům byly založeny na předem připraveném plánu, na plánu, který byl pouze součástí společného zločinného spiknutí loupeživého německého imperialismu.*“²⁵¹

Rudolfa Beckmanna jsem již zmiňovala v předchozích kapitolách. Teď se k němu vracím v knize *Hitlerova válka proti Československu* z důvodu toho, že popisuje a osvětluje pro čtenáře velice důležitou kapitolu jejich dějin, a to roky 1938 až 1945. Autor vychází z dokumentů, které byly nalezeny po zničení Třetí říše spojenci a většina knihy se zabývá především Československem, Mnichovskou dohodou a dobou po ní. Autor také cituje výňatky z rozsudku u Norimberského soudu, kde se dovidáme, že: „*Slované musí pro nás pracovat. Jakmile je nebudeme potřebovat, nechť zahynou. Dokument ze štábu Rosenbergova.*“²⁵²

Kniha, ve které se Hitler vyjadřuje nejen o Československu, ale i o všech slovanských národech, se jmenuje: *Mluvil jsem s Hitlerem* od Hermanna Rauschninga. „*Letectvo budujeme*

²⁵⁰ REIMAN, Pavel. *Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii*. Plzeň: Volnost, 1946, s. 24

²⁵¹ EČER, Bohuslav. *Poučení norimberského soudu pro Slovanů*. Brno: Zář, 1947, s. 19

²⁵² Tamtéž, s. 104

*samozřejmě na prvním místě. Na tomto úseku je pro nás jen jeden vážný protivník: Angličané. Slované nebudou nikdy umět vést vzdušný boj. Je to mužná zbraň, je to germánský druh boje.*²⁵³ Zde je dobré říci, že mnoho našich mužů sloužilo v Anglii u jednotky Royal Air Force, a byli nemalou hrozbou pro nacistické Německo.

Nejdůležitějším dílem zabývajícím se českou otázkou je *Československo a norimberský proces* z roku 1946 od Bohuslava Ečera. Je to dáno také tím, že uvedené informace zahrnují kompletní obžalobu nacistických předních osobností československým národem. Jménem Československa žalují v Norimberku Rusové, kteří se opírali právě o tyto nashromážděné dokumenty. Kromě obecné obžaloby proti zločinům proti lidskosti, míru a válečným zločinům, obsahuje kniha Československou zprávu pojednávající o vpádu do tohoto území, zničení českých demokratických institucí, kulturního a hospodářského života a snaha o vyhlazení české inteligence.

Dále o podobném tématu pojednával i Rostislav Kocourek, který ve svém díle *Svět žaluje v Norimberku*, rozebírá popis plánů Německa na spiknutí proti Československu: „*Dne 21. dubna 1938 se nacističtí spiklenci sešli a rozhodli podniknout útok na Československo nejpozději 1. října 1938. Zejména plánovali vyvolání incidentu, aby ospravedlnili útok. Rozhodli se přikročit k vojenskému útoku teprve po údobí diplomatických přestřelek, které, kdyby nabyly větších rozměrů, mohly by se stát omluvou pro válku, nebo jako druhou možnost, rozpoutali bleskový útok jako důsledek incidentu, jež vytvořili sami. Bylo uvažováno o tom, aby zavraždění německého vyslance v Praze vyvolalo potřebný incident.*“²⁵⁴

Při procesu jsou uváděny dokumenty 386-PS, 388-PS a Zelený plán, které popisují přesné pokyny, co s československým obyvatelstvem. „*Hitler osobně věří, že se vší pravděpodobností Anglie a snad i Francie mlčky Československo již odepsaly a že se smířily s myšlenkou, že tato otázka bude jednoho dne vyřešena Německem. V dalším praví Hitler, že za účelem získání obživy pro další miliony Němců mohly by být z Československa nuceně vystěhovány dva miliony obyvatel.*“²⁵⁵

Dokument 388-PS byl nalezen v Obersalzbergu u Berchtesgadenu. „*Obžaloba předcítá jen jednu část, a to záznam o konferenci Hitlera s obžalovaným Keitlem. Oba spiklenci se radili, jak pozměnit dosavadní plány, když se přepadení Rakouska tak lehce podařilo. To bylo*

²⁵³ RAUSCHNING, Hermann. Mluvil jsem s Hitlerem. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 23

²⁵⁴ KOCOUREK, Rostislav. Svět žaluje v Norimberku. Praha: Fr. Borový, 1946, s. 17

²⁵⁵ Tamtéž, s. 34

21. dubna 1938. V tomto dokumentu je domluven mezi Hitlerem a Keitlem prostředek cynický: aby mohla být vyvolána záminka pro vojenský útok na Československo, měl být nacisty zavražděn německý vyslanec v Praze Eisenlohr. Tento úklad o republiku je také citován v žalobě.²⁵⁶

Zelený plán pak doplňuje předchozí dokument: „Ale nemusí to být právě incident. Nebude-li, vyprovokuje se zákrok politickým a diplomatickým napětím nebo přímým přepadem. Protože, praví Hitler, je mým nezměnitelným rozhodnutím rozdrtit Československo v blízké budoucnosti vojensky.“²⁵⁷ Je tedy více než patrné, že pokud si čtenář přečetl tuto knihu, mohl se dozvědět o plánech, které chystali pohlaváři Třetí říše a udělat si tak svůj osobní pohled na Německo. A pokud se podíváme na knihu: *Český národ soudí K. H. Franka*, můžeme se dočíst, že protektorátní obyvatelé věděli i o koncentračních a vyhlazovacích táborech: „Každý z nás velmi dobře věděl, co je to Gestapo, každý z nás věděl, že Osvěčím, Mauthausen a jak se všechna ta strašná města jmenují, nebyly nic jiného než lidské mučírny a jatky.“²⁵⁸

Kromě jedné kapitoly se tedy kniha věnuje především českým záležitostem, jako byly Lidice nebo Ležáky. Jak již bylo probíráno v kapitole *Hitler a osobnosti*, Češi byli považováni za otroky. Svědčí o tom i název kapitoly: „Pracovní nasazení českých lidí – otrokářstvím XX. století.“²⁵⁹ Zde se říká: „Jakmile byla provedena okupace českých zemí, ihned část železničních zaměstnanců byla poslána do Říše na práci. Dlužno počítati, že celkem asi 300 000 českých pracovních sil, mezi nimi i celý ročník 1924, bylo zmobilizováno pro práci na území Říše.“²⁶⁰ Co se týká o zmínce Čechů v koncentračních táborech, víme toto: „Ve všech těchto koncentračních táborech žilo a umíralo na tisíce Čechů, které tam poslalo Gestapo, které tam poslal K. H. Frank a kteří museli snášet nejkrutější muka a podstoupit smrt jen proto, že milovali svůj národ a nemohli se smířit s nelidským a barbarským režimem K. H. Franka.“²⁶¹

Ze tří mnou zkoumaných témat bude poslední takové, zda byl nacistický režim interpretován skrze antisemitismus. Pokud pomínu názory Václava Kopeckého a Ilji Erenburga, kteří se také vyjadřovali antisemitsky, zjistila jsem, že spíše většina nastudovaných publikací se o židovském obyvatelstvu vůbec nezmiňuje nebo mu věnuje jednu až tři věty. Otázce

²⁵⁶ KOCOUREK, Rostislav. Svět žaluje v Norimberku. Praha: Fr. Borový, 1946, s. 36

²⁵⁷ Tamtéž, s. 37

²⁵⁸ *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: ministerstvo informací, 1947, s. 71

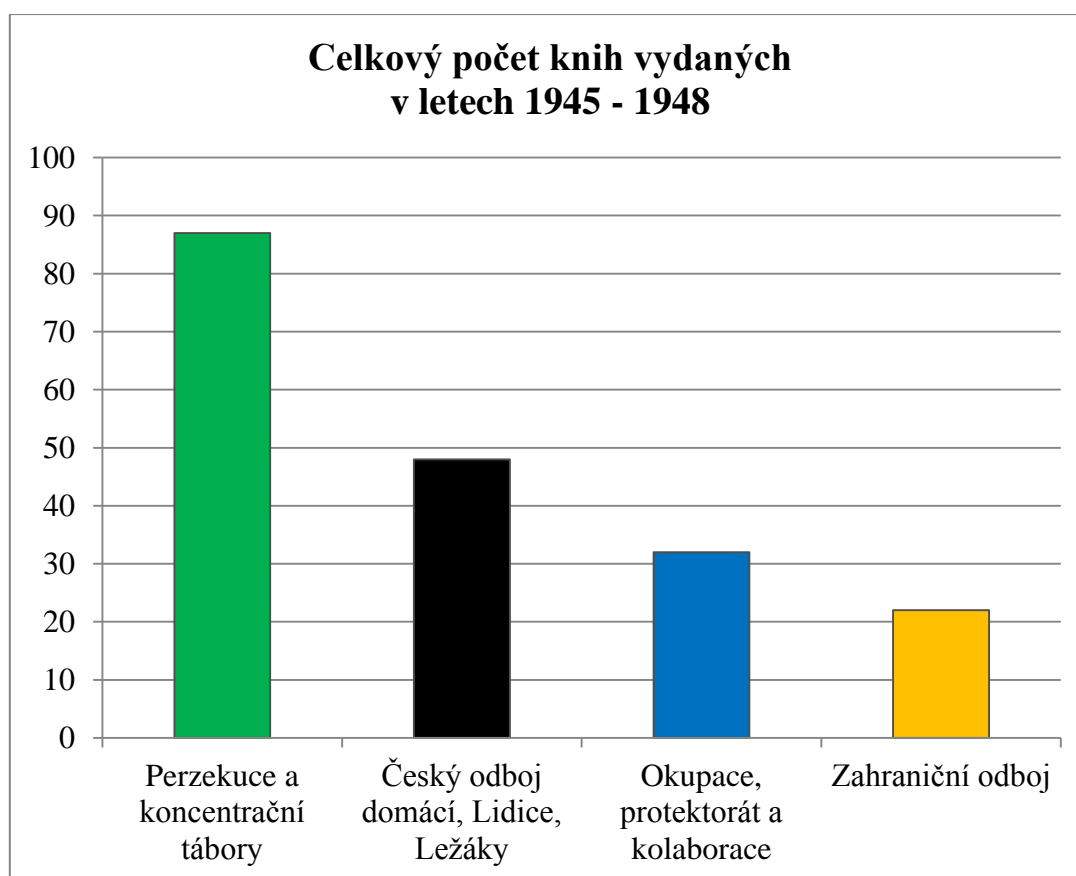
²⁵⁹ Tamtéž, s. 213

²⁶⁰ Tamtéž, s. 214

²⁶¹ Tamtéž, s. 73

diskriminace židů je věnována celá jedna kapitola pouze v knize *Český národ soudí* K. H. Franka z roku 1947. Autor popisuje všechny zákazy, které byly vydány v Německu při řešení „židovské otázky“ a je zde zmíněn i Terezín, kde byli židé shromažďováni a následně posíláni do Polska. Ke stejnému tématu, to je zákazům vydaných v Německu, se autor vrací ještě jednou, podrobněji a vysvětluje i následky.

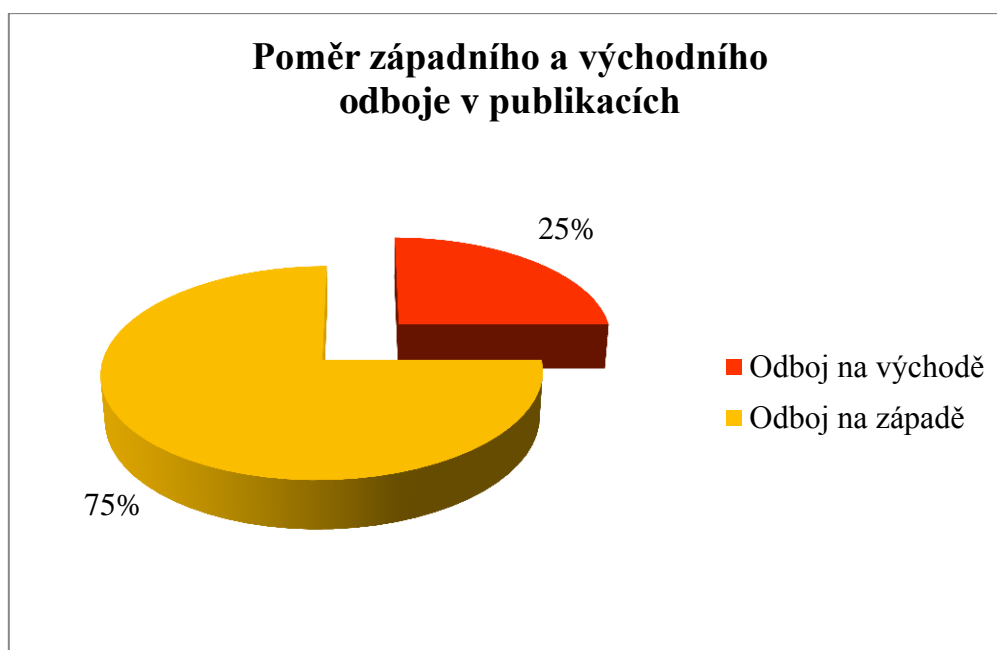
Nyní bych se přesunula k tématům okupace, protektorátu, kolaborace, domácího a zahraničního odboje, perzekuce a koncentračních táborů. Celkem bylo vydáno 189 spisů na tyto náměty. Přesný počet publikací je znázorněn v grafu č. 9.

Graf č. 9

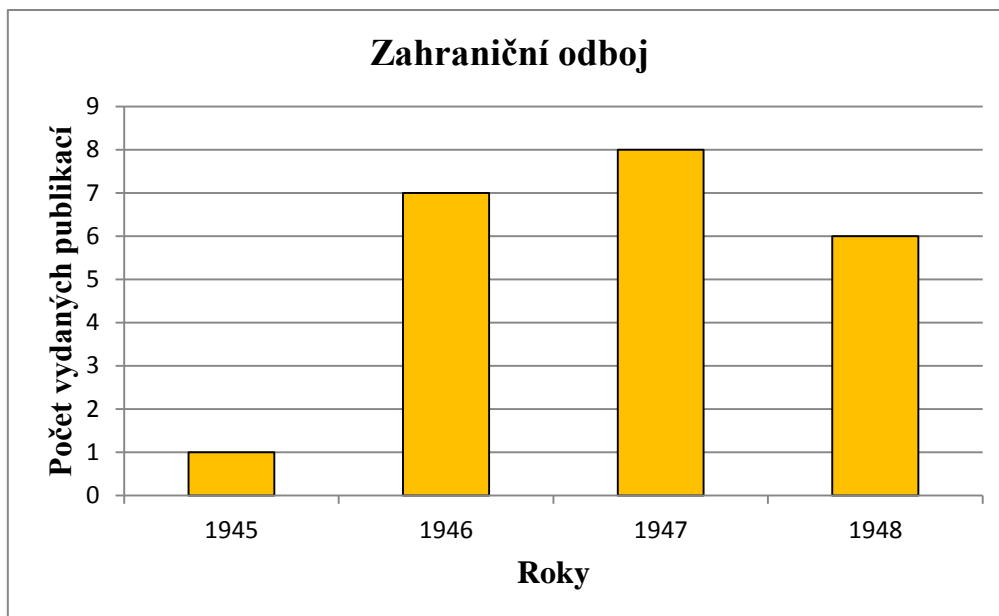
Co se týká spisů o zahraničním a domácím odboji, původně bylo zamýšleno vyhradit těmto dvěma tématům samostatné kapitoly. Po následném prostudování nashromážděné literatury jsem však zjistila, že pouze pár děl koresponduje s cíli diplomové práce, tedy konkrétně s tím, jak byla samotná válka vnímána a do jaké míry hrál roli výklad česko-německých vztahů. Tyto knihy zde uvedu a rozeberu, popřípadě jsem je popisovala v předchozích kapitolách. Celý přehled publikací je možné nalézt v příloze této diplomové práce.

O zahraničním odboji jsem dokázala vyhledat 22 knih, které jsem následně rozdělila na odboj východní a západní. Počet děl s tematikou odboje na západě je 15 a počet publikací s tematikou východního odboje je 5, jak můžeme vidět na grafu č. 10. Knihy, které se vymykají tomuto rozdělení, jsou: *Pokračujte v horách* od brigádního generála Vladimíra Přikryla. Generál se nejdříve dostává do Francie, pak do Anglie a v roce 1943 nastupuje do odboje v SSSR. Druhou knihou je *Československý odboj v Itálii 1944 – 45*, kde je popisována činnost vládního vojska poslaného nařízením německých důstojníků do Itálie. Pokud se podíváme na graf č. 11, uvidíme vzrůstovou tendenci, která končí s rokem 1948, kdy již počet děl klesá. Ze zahraniční produkce se objevují dvě díla: *Peruť pomsty* od Janusze Meissnera a *Bombardéry útočí* Arthura Harrise. Celý zahraniční odboj se skládá pouze z memoárů. Texty se zaměřují na každodenní problémy, které letci řešili a neobjevuje se ani popis vztahu k domovině či západním mocnostem. Letectvo, jako takové, je považováno za samozřejmou věc a spisy nepůsobily nijak propagandisticky. Naopak v publikacích o východním odboji je nepřítel znázorňován jako „hákový kříž, italští fašisté a japonští imperialisté“²⁶² a samotný Sovětský svaz je výrazně vyzdvihován za své přičinění ve válce, ne-li oslavován za absolutní vítězství.

Graf č. 10

²⁶² KUBELKA, Adolf. II. československý odboj v SSSR. Bratislava: S. V. K. T., 1948, s. 7

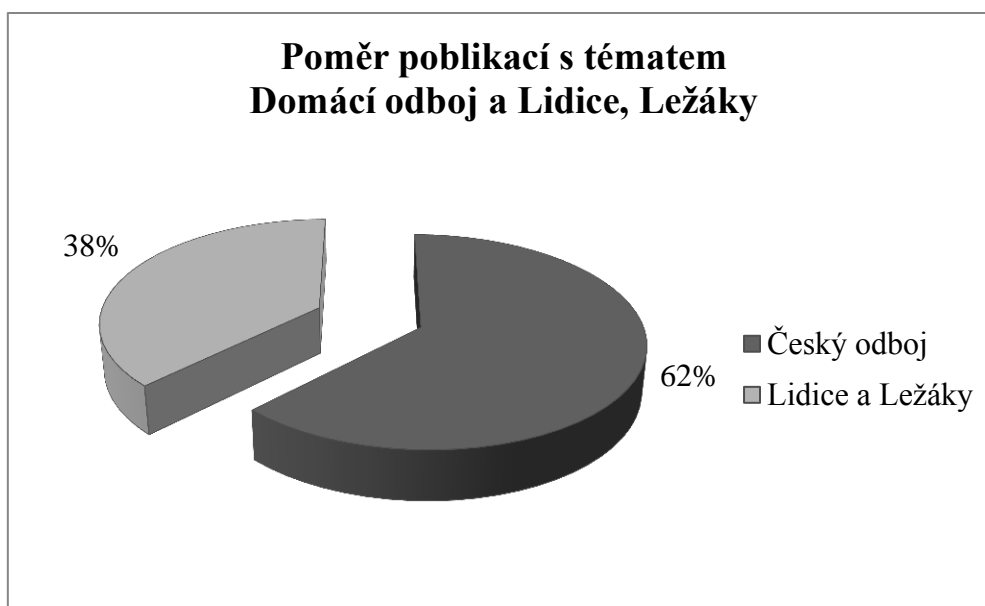

Graf č. 11

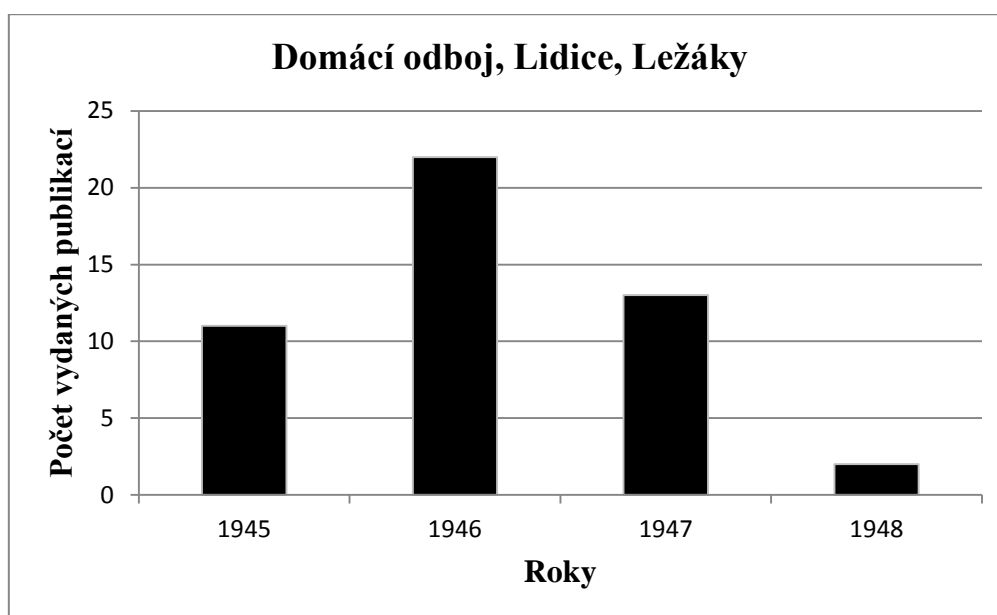
Co se týká literatury ohledně domácího odboje, byla zde zařazena i díla o Lidicích a Ležácích. Dohromady bylo v tomto okruhu vydáno 48 knih, z nichž 18 se vztahuje přímo na vypálené vesnice. Procentně je poměr vyjádřen grafem č. 12. Do této skupiny jsem zařadila i spisy o Gabčíkovi a Kubišovi, kteří spáchali atentát na zastupujícího říšského protektora R. Heydricha a kvůli kterým byly následně Lidice vypáleny. Zahraniční literatura se ve vyhledaných knihách nevyskytovala. Na grafu č. 13 je ukázán počet knih ve zkoumaných letech 1945 – 1948.

Za zmínku stojí publikace řadící se do žánru reportáží s názvem *Zákopníci na frontě* od Karla Kotinského. Sám autor se ocitá na zákopových pracích ve Slezsku a vydává o nich svědectví. Ačkoli by se mohlo zdát, že kniha nepatří do českého odboje, Kotinský se svými kamarády sabotuje veškerou práci a snahu při pracích na zákopech, takže i takováto malá snaha se počítá a je tedy právem zařazena do domácího odboje. Spisovatel končí svoji reportáž takto: „Poznali jsme ty »nadmilidi«, kteří hnali mladé ze všech zemí Evropy daleko do cizích krajů, kde z nich nadělali otroky. Dnes jen vzpomínáme na zpupnost a zbabělost Němců. A do smrti nezapomeneme na toto otroctví...“²⁶³ Zde se sám autor přirovnává k otroku a ironizuje německou myšlenku Herrenvolku.

²⁶³ KOTINSKÝ, Karel. *Zákopníci na frontě*. Reportáž. Pardubice: Bedřich Brix, 1946, s. 45

Graf č. 12

Graf č. 13

V poslední kapitole se budu zabývat publikacemi s tématem perzekuce a koncentračních táborů. Zde je však z časových důvodů provedena jen metoda sondy. Z každého roku je vybráno několik děl, která jsem považovala za relevantní. Je však možné, že po celkovém prostudování zbylých publikací z této sekce můžeme zjistit, že knihy nepatří do této kapitoly, avšak podle názvů děl předpokládám, že je velice pravděpodobné, že texty do kapitoly perzekuce a koncentračních táborů patřily.

3.1 Okupace, protektorát a kolaborace

V této kapitole se zaměřím na publikace, které se věnují protektorátu Čech a Moravy a samotné okupace této země Třetí říší. Celkem jsem k tomuto tématu dokázala zařadit 32 publikací. Z tohoto počtu nebyl ani jeden zahraniční. Jak můžeme vidět na grafu č. 14, v roce 1945 bylo vydáno 7 knih. Následně se v roce 1946 vydává 14 publikací, a tedy můžeme zaznamenat vzrůstovou tendenci a po roce 1946, kdy bylo v roce 1947 vydáno 8 děl a v roce 1948 byly pouze tři, můžeme vidět naopak klesající tendenci, stejně jako u předchozích témat v první kapitole. Všechna díla byla vydaná pouze jednou.

Knihou, která se vymyká klasickým literárním žánrům, ale kterou je nutné zmínit, je publikace s názvem: *Okupanti a zrádci*. Je to abecední seznam všech dosud zajištěných lidí, obviněných ze zrahy vůči Československu, vydaný v červnu 1945. Ještě než se čtenář dostane k seznamu, dílo začíná výzvou právního odboru v Plzni, aby lidé udávali všechny, kteří jsou Němci, kolaboranti, šmelináři a flákači²⁶⁴. Dále je tam předmluva od Jiřího Žáka, spisovatele, který byl po celou dobu války ve dvou koncentračních táborech – Dachau a Buchenwald. Autor byl jistě velice ovlivněn pobyty v těchto táborech a je přirozené, že choval zášť vůči nacismu: „15. března 1939 chladný stisk nacistických spárů se pokusil zadusit český národ...“²⁶⁵

Opět se v textech objevují žánry jako politická literatura, z nichž zmíním knihu napsanou v roce 1946 Ivanem Dérerem: *Slovenský vývoj a ľud'ácká zrada*, kde se autor zabývá tím, proč „československá ideologie nedosáhla svého hlavního cíle a nezabránila rozkladu státu v letech 1938 – 1939“²⁶⁶. Dalšími žánry jsou memoáry, romány, deníky a satira. Nově je zde biografie od Václava Jindry s názvem: *Rudolf Beran. Dokumenty zrahy*, kde velice negativně popisuje život Rudolfa Berana a jeho údajnou korupci. Václav Jindra byl velkým obdivovatelem komunistického režimu a jeho popis Rudolfa Berana a agrární strany byl v textu velice zaujatý. Kniha byla vydána v roce 1946, tedy v době, kdy byl ještě Rudolf Beran ve vazbě. Dalším nově se vyskytujícím žánrem je naučná literatura, kde zmíním knihu od Josefa Kepřty: *Zápas o svobodu*. Autor uvádí základní informace o druhé světové válce, o začátku války, o obsazení zemí Německem a o prohrání války. Další kapitoly jsou o T. G. Masarykovi, Edvardu Benešovi a F. Rooseveltovi. Z tohoto díla by bylo možné převést

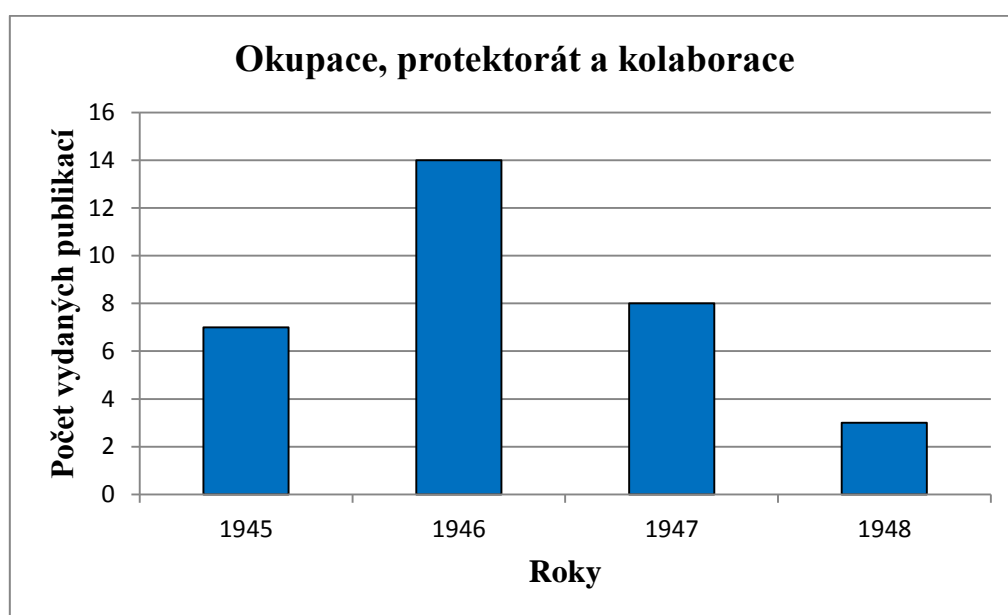
²⁶⁴ Okupanti a zrádci. Abecední seznam všech dosud zajištěných. Plzeň: Okresní národní výbor, 1945, s. 2

²⁶⁵ Tamtéž, s. 3

²⁶⁶ DÉRER, Ivan. Slovenský vývoj a ľud'ácká zrada. (Fakta, vzpomínky a úvahy). Praha: Kvasnička a Hampel, 1946, s. 17

informace do učebnic pro střední školy, protože dílo již pojednává o událostech, které jsou dnes všeobecně známy. Stejně pojaté, je i dílo od Františka Kurfürsta: *Druhá světová válka*, což je populárně podaný přehled o letech 1939 – 1945. Autor poukazuje na to, že všechny publikace vydané těsně po válce, jsou často nepřesné, a to i v datech, navíc jsou to podle něj jen stručné přehledy. Spisovatel vychází z novinových článků a časopisů, vydaných přímo Německem a rozebírá tak pouze válečné operace, protože politický vývoj v této době je stále zahalen tajemstvím.²⁶⁷

V neposlední řadě je zde literatura faktu, kde jsem našla dílo *Kraj, jímž táhla válka*, kterou zpracoval Jan Cekl, které rozeberu později. Posledním žánrem je divadelní předloha s názvem *Barikády – Čtyři pohledy na pražskou revoluci z okna předměstského činžáku*. V textu je velice krásně uvedeno, co s československým národem Hitler zamýšlel. „*Kdyby to byl Hitler s tou ochranou myslil doopravdy, mohl jistě získat třeba dva miliony. Příliš brzy však strhl škrabošku a ukázal, oč mu jde. Poněmčít, co se dá, a zbytek vyvézt někam, kde by nepřekážel. Udělat z nás národ nádeníků pro nejnižší pracovní obory.*“²⁶⁸ Kniha pochází z roku 1947, a proto již mohl působit důsledek odhalení Norimberského tribunálu, ale zajímavostí je, že jiné publikace se o germanizaci vůbec nezmiňují.

Graf č. 14

²⁶⁷ KURFÜRST, František. *Druhá světová válka. Přehled událostí s hlediska československého*. Praha: Šolc a Šimáček, 1947, s. 6

²⁶⁸ SÍLA, František. *Barikády. Čtyři pohledy na pražskou revoluci z okna předměstského činžáku*. Praha: Maticе divadelní, 1947, s. 11

3.1.1 Politická literatura

Do Knihovničky aktualit byl přidán příspěvek *Na soud lidu s válečnými zločinci a zrádci!*, který je doslovným přepisem Dekretu prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů. Editorem tohoto textu byl Gustav Bareš, komunistický politik. Závěrem knížky přispívá svým názorem na Německo, ale i zatím jako jediný i na Rakousko: „*Po minulé světové válce uprostřed všeobecné radosti z osvobození byl udělen generální pardon všem černožlutým rakušáckým stvůrám. Tato velkomyslnost se národu a republice nevyplatila. Mezi našimi Němci zůstala zmijí hnízda velkoněmectví. A v našem českém táboře jed rakušáctví po dvacet let rozežíral republiku.*“²⁶⁹ Autor jednoznačně vidí rakušanství stejné jako němectví a je zajímavé, že nereflektuje, že Rakousko bylo uznáno jako první oběť Hitlerova imperialismu. Je pravda, že mnoho z obyvatel Rakouska přivítalo „anšlus“ v roce 1938 s nadšením a nemuselo čelit plánům vyhlazení. I tak ale byli lidé perzekuováni za to, že neměli stejné politické smýšlení.

Avšak pokud se zaměřím na povědomí o tom, co se s námi mělo stát, je z autorových slov velice pravděpodobné, že státníci věděli minimálně o vystěhování: „*Ostatně protektorátní vláda byla informována samotným Hitlerem o jeho cílech vůči českému národu. Při předběžném vyšetřování se zjistilo, že na pohřbu Heydrichově Hitler prohlásil při audienci Háchovi a protektorátní vládě: Pro mne je jasno, že nemůže-li se na tomto prostoru český národ snést s národem německým, že to nebude ten německý veliký národ, který uhne, nýbrž ten malý český. Já nemluvím fráze, ale prohlašuji se vší vážnosti, že jestli nebude patrna změna ve smýšlení českého národa, dám ještě během války český národ vystěhovat.*“²⁷⁰

Gustav Bareš se pozastavuje ještě nad otázkou kolaborantů a schvaluje dekret prezidenta republiky: „*Před tváří tisíců národních hrdinů a mučedníků, před tváří našeho statečného lidu se bude odpovídat banda zrádců a německých pomahačů. Žádné z těchto zchátralých individuí nesmí ujít spravedlnosti.*“²⁷¹ Autor však nemohl tušit, že pod pojem kolaborace se často schovají i nepřátelské vztahy mezi lidmi či odstranění politické konkurence a to vedlo k mnoha nespravedlivě odsouzeným.

Ojedinělou publikací, kdy byl autor násilně usmrcen ještě za protektorátu, a která byla vydána v roce 1946 po jeho smrti bez jakýchkoliv úprav, je: *Co to byl protektorát* od doktora práv Emila Soboty. Jeho práce byla dlouho využívána jako první interpretace protektorátu, dodnes

²⁶⁹ Na soud lidu s válečnými zločinci a zrádci! Praha: Svoboda, 1945, s. 26

²⁷⁰ Tamtéž, s. 27

²⁷¹ Tamtéž, s. 30

v historiografii známá. V úvodu se dovídáme o autorovi, který všechny spisy vydané v letech 1939 – 1945 zakopal u sebe na zahradě a po jeho smrti byly vyzdvíženy a vydány. „*Byl to bystrý politik a vysoký úředník kanceláře presidenta republiky. Narodil se v Berouně, poté vystudoval práva na české univerzitě v Praze. Po pádu první republiky Dr. Sobota opustil svůj politický referát, ne však svou politickou práci. Pokračoval v ní ilegálně, jak je toho dokladem nejen jeho zatčení, ale i násilná smrt.*“²⁷² Dr. Emil Sobota popisuje ze začátku cestu prezidenta Emila Háchy do Berlína. Následně pak uvažuje, zda byl protektorát státem či nikoliv. „*Byl protektorát aspoň v některé chvíli svého trvání státem? Má nějakou státoprávní individualitu?*“²⁷³ A odpovídá takto: „*Výnos*²⁷⁴ *připravoval v říšském ministerstvu vnitra státní sekretář Dr. Stuckart, a jestliže pro formu začlenění českých zemí do říše zvolil termín „protektorát“, tu tím nepochybně sledoval ten cíl, aby v mezinárodní veřejnosti byl vzbuzen dojem, že českému lidu nebyla jeho státnost zcela odňata. Stuckart sám v knize Neues Staatsrecht velmi rychle prohlásil, že protektorát Čechy a Morava „nespadá pod žádný obvyklý státoprávní pojem“, a že nemá nijakou mezinárodně právní existenci.*“²⁷⁵ Dále autor probírá jazykovou otázku v protektorátu, organizaci veřejné moci a řešení otázky národnosti. Emil Sobota věnuje i jednu kapitolu otázce židovské: „*Antisemitism jako politická a kulturní tradice neměl v českém národě živné půdy. Židovstvo drželo mnohou z nejsilnějších pozic němectví v českých zemích a bez něho by bývalo němectví v Brně, Ostravě a mimo jiné i v Olomouci, krajně oslabeno, ne-li ohroženo. Tato okolnost ale zase naopak živila v českém lidu odpor proti židům, který byl motivován národnostně, ne rasově. Na Slovensku se kromě tohoto národnostního motivu uplatňoval převážně motiv náboženský a sociální, neboť tam více nežli v českých zemích židé zaujímali hospodářsky vlivné pozice.*“²⁷⁶ Za druhé republiky pak byla vydána dvě nařízení omezující židovskou činnost. Největší perzekuce však nastala při vzniku protektorátu, kdy do těchto záležitostí zasáhla i německá říše. V případě tohoto díla jsem měla pocit, že u židovského obyvatelstva nehrál ani tak roli jejich jazyk jako jejich majetek. Protože však náboženská otázka nebyla v naší zemi tak podstatná, za hlavní záminku bylo vzato jejich „němectví“. Také nebyla vůbec probírána perzekuce židovského obyvatelstva, pouze vysvětlení, z jakého důvodu mohl antisemitismus v Československu vzniknout. Češi pouze židovské obyvatelstvo vnímali často jako Němce, kvůli tomu, že se židé přihlásili k německé národnosti v době první republiky. Protože kniha byla psána

²⁷² SOBOTA, Emil. Co to byl protektorát. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, s. 8

²⁷³ Tamtéž, s. 29

²⁷⁴ Výnos ze dne 16. března 1939 o zřízení protektorátu Čechy a Morava

²⁷⁵ SOBOTA, Emil. Co to byl protektorát. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, s. 31

²⁷⁶ Tamtéž, s. 146

v raném počátku protektorátu a ne až po válce, nezmiňuje se Emil Sobota o koncentračních táborech či terezínském ghettu. Nezaznamenal ani, že by židé museli nosit židovskou hvězdu, protože publikaci napsal v době, kdy tato opatření ještě nebyla zavedena.

Knihou vydanou v roce 1948, která obsahuje úvahy Vlastimila Loudy o německém a českém národě, je *Politika soustavné zrady. Studie o německé politice na území Československa*. Vlastimil Louda začíná hluboko v historii, kdy „*války husitské byly nejen důsledkem náboženských rozporů, nýbrž masovým odporem národa proti cizincům. Byla to první velká srážka Němců s Čechy, boj německého feudalismu proti českým demokratickým zásadám*“²⁷⁷. Autor cituje „*velezrádce*“²⁷⁸ Rudolfa Junga a Hanse Krebse, kteří napsali publikace o česko-německém boji, tedy ne o soužití, ale o nadvládě německého národa nad českým. Dále autor popisuje samotnou rasovou myšlenku nacistického Německa: „*Germánská touha po expansi na úkor národů slovanských, jako příslušníků méněcenné rasy východní, byla vždy základní myšlenkou německé politiky, při čemž je lhostejno, kdo byl v tom kterém století jejím vykonavatelem*.“²⁷⁹ Dále se věnuje době, kdy ještě fungovalo Rakousko-Uhersko, jehož součástí Československo bylo. Jako Gustav Bareš, obviňuje i Rakousko, které hlásalo pangermanismus a spojuje ho s myšlenkami Německa: „*Rakouští Němci a zvláště pak němečtí obyvatelé v zemích koruny české cítili se vždy býti germánskou pěstí, jejímž úkolem jest rozdrtití všechny jinonárodní útvary, které se rozprostíraly v široké frontě od haličských plání až k Adriatickému moři*.“²⁸⁰ Autor také rozebírá, jak vznikly všechny spolky inklinující k Hitlerovým myšlenkám a jak se snaží bývalí vůdcové DNSAP Krebs a Jung rozvrátit Československo působením z Třetí říše. Část knihy také popisuje myšlenku sudetských Němců, vznik strany SdP s Konrádem Henleinem v čele a přípravu této strany k řadě útoků v roce 1938. „*Dlouholetá příprava SdP k ozbrojenému odboru proti státu se ukázala v plném světle v roce 1938 a projevila se v nepřehledném řetězu incidentů po celém pohraničí*.“²⁸¹ Kniha však po tomto rozboru končí kapitolou o odsunu Němců, není zde zmíněna ani následná okupace po roce 1938 a ani informace o samostatném zřízení a fungování protektorátu.

Ačkoli následující kniha s názvem *Spravedlnost Československu* vyšla v roce 1945, zařadila jsem ji na konec této podkapitoly, protože se liší od ostatních děl. Autor zde nepojednává

²⁷⁷ LOUDA, Vlastimil. *Politika soustavné zrady. Studie o německé politice na území ČSR*. Praha: SOPVP, 1948, s. 9

²⁷⁸ Tamtéž, s. 5

²⁷⁹ Tamtéž, s. 7

²⁸⁰ Tamtéž, s. 11

²⁸¹ Tamtéž, s. 65

o odplatě, či perzekuci, která je popisována v dalších publikacích. V textu se objevuje myšlenka, jak uspořádat Československo a jaká území by mělo dostat zpět. Sám autor není znám jménem, vystupuje pouze pod pseudonymem Bohemus. V textu vyzdvihuje důležitost obnovení hranic, které jsme měli před druhou světovou válkou. Popisuje ukřivdění českého národa, které mu způsobilo Německo, Polsko a Maďarsko. Bohemus navrhuje připojit k československým zemím „*obojí Lužice, Slezska až k Odře s městem Vratislaví, část Horního Slezska, navrácení Těšínska z roku 1918, posunutí hranic proti Maďarsku na čáru Vácov-Matra a na hory Bukové, a posunutí jihovýchodních hranic tak, abychom měli opět spojení s Rumunskem. Žádáme dále vytvoření koridoru k Jugoslavii. Žádáme proti Rakousku, hranici po Dunaji až k Řeznu*“.²⁸² Spisovatel připojení všech těchto území obhajuje pomocí historických podkladů. Celkově by nové Československo mělo 203 000 km² a celkem 16 500 000 obyvatel. Za zmínku stojí rozdělení obyvatelstva na národnosti, kde jsou zmíněni i židé v počtu 250 000.²⁸³ Zamysleme se nad autorovými požadavky na odstoupení území. Ty jsou vznášeny proti německy mluvícímu obyvatelstvu, případně proti státům, kterým byly stanoveny hranice po první světové válce, ale dle autora se dopustily provinění vůči Československu. Vzhledem k tomu, že Sovětský svaz bere jako osvoboditele, nijak neřeší územní ztrátu Podkarpatské Rusi, která připadla Sovětskému svazu 29. června 1945, i když před rokem 1939 byla jednou ze čtyř samosprávných zemí Československa.

Podobným dílem je i publikace vydaná expositurou ministerstva informací: *První rok. 5. 5. 1945 – 5. 5. 1946*. Je zde uvedena „*činnost národního výboru, očisty od německého obyvatelstva, repatriace a úloha tisku na Plzeňsku*“²⁸⁴. Dílo je značně komunistického ražení. Především je poukázáno na činy občanů v komunistické straně, kteří sami odklízeli trosky budov v Plzni, a kteří se zasloužili o obnovení kultury v tomto městě. Přirovnala bych to k propagačním materiálům, které se po druhé světové válce hojně tiskly. Do veškerých prací se jistě zapojilo hodně plzeňských občanů a nezjišťovalo se, jakou politickou příslušnost mají. Pro budoucí politiku však bylo nutno vyzvednout pouze některé občany a jejich zapojení.

²⁸² BOHEMUS (pseud.). Spravedlnost Československu. (Propagační brožura). Praha: Sdružení za spravedlivé hranice ČSR, 1945, s. 2

²⁸³ Tamtéž, s. 8

²⁸⁴ *První rok. 5. 5. 1945 - 5. 5. 1946*. Plzeň: expositura ministerstva informací, 1946, 78 s.

3.1.2 Memoáry

V roce 1945 je vydáno dílo *Krvavý květen*. Jsou to dojmy a vzpomínky Anny Bazalové a Aleny Svobodové. Vypráví, jak ošetřovaly raněné a popisují do nejmenšího detailu všechny rány, které musely ošetřovat. Také jsou zmíněni partyzáni, kteří pomáhali při obraně města Chotěboře, ze které tyto dvě ženy pocházejí. Nejvíce jsou popisováni Němci, kteří se přes Chotěboř přehnali a jaké škody napáchali.

Od Václava Andřeleho máme z roku 1946: *Prvé dny svobodné Aše*. Z textu se dozvíme působení roty Revoluční gardy v květnu, červnu a červenci roku 1945. Kniha je oslavnou připomínkou Revolučních gard, které pomáhaly americkým vojákům při dobývání Aše a při porážce německých vojsk. Podobná publikace je i *Rok po revoluci 1945-1946*. Je to několik povídek od různých autorů, kteří však popisují situaci v jiné oblasti naší země. Vzpomínají na oblast Liberecka, a to před válkou, během války a po ní.

Ve stejném roce je vydán pamětní spis reálného gymnasia v Kroměříži s názvem: *Za vlast a národ 1939 – 1945*. Úvodem Oty Frice, středoškolského profesora, je vzpomenu to na všechny zákazy, které Německo nařídilo – tedy zavření vysokých škol v Čechách a na Moravě, zredukování českého středního školství, omezení studující mládeže. Dále Fric vzpomíná na své kolegy, kteří padli do rukou gestapa. Další část knihy je věnována dopisům již zmiňovaných umučených, kteří psali svým rodinám, takže by se tato kniha dala zařadit i do žánru dopisů. Tyto příspěvky byly ofoceny tak, jak prošly cenzurou, proto se z nich nelze dozvědět nic o nacistickém Německu a jeho praktikách, jak bylo s vězni zacházeno.

V roce 1946 je vydán spis: *Je tady Gestapo!*, nepoznamenaný vedoucí úlohou komunistické strany²⁸⁵. Jan Šimáně popisuje své působení na Náchodsku a příjezd a činnost gestapa. Na závěr uvádí autor seznam příslušníků přední rasy a jejich přísluhovačů²⁸⁶ a popravených náchodských obyvatel včetně fotografií. A právě fotografický materiál je pro dílo velmi cenný, působí velice autenticky, a přestože i fotografie lze zfalšovat, v tomto případě není třeba o nich pochybovat.

Posledním spisem z roku 1946 je kniha *Ďáblem posedlí* skládající se ze 444 kapitol od Václava Kaplického. Protektorát je nazván jedním velkým koncentračním táborem. „*Kniha byla psána den po dni od 15. března 1939 do 5. května 1945 a odrážejí se v ní příběhy, osudy,*

²⁸⁵ ŠIMÁNĚ, Jan. *Je tady Gestapo! Záznam některých událostí na Náchodsku za okupace Československa 1938 - 1945*. Náchod: Jan Šimáně, 1946, 195 s.

²⁸⁶ Tamtéž, s. 167

*smýšlení a citění lidí tak, jak se v dané chvíli a situaci skutečně jevily strážlivému pozorovateli, a nikoliv jak byly později, po válce zkresleny a zmateny propagandou a žurnalistikou.*²⁸⁷

Samotné Německo a jeho vojáci jsou přirovnáni k ďáblu, když je jedna kapitola o obsazení Čech a Moravy nazvána *Ďábel vyšel ze země*. Některé kapitoly jsou útržkem z rozhovorů obyčejných lidí, kteří se snaží sobě a své rodině co nejméně ublížit. Jiné jsou zase přepsanými vtipy, které se říkaly za protektorátu:

*„Pán velmi podezřelého vzezření se přitočil k řidiči: „To jsou ale poměry!“ řekl významně. Řidič stoupl prudce na zvonec a naklonil se k cizímu pánovi: „Marná práce, pane! Já jsem taky vod Gestapa!“*²⁸⁸ V tomto díle je opět vidět, že v období protektorátu se prakticky nenašel člověk, který by byl ochoten přiznat, že není Němec jako Němec. Do armády či do pracovních táborů bylo odvedeno mnoho německých občanů, kteří s Hitlerem nesouhlasili, ale nemohli se proti němu a jeho politice postavit. Zůstávali tedy neutrální, ale pro ostatní obyvatele Evropy byli zařazeni do kategorie nacistů jenom proto, že to byli Němci.

Ačkoli je kniha z roku 1947: *Pod vítěznými prapory* z poloviny prokládána poezií, jsou zde vzpomínky na léta 1939 až 1945, kdy bylo Československo utlačované. Z části je tato publikace memoárem, z části románem a z části obsahuje dopisy od Zdeňka Fierlingera, ministerského předsedy. Kniha oslavuje vjezd ruských vojsk na naše území a osvobození Prahy. Je rozdělena na dvě části. První pojednává o období před 150 lety, kdy začíná Velkou francouzskou revolucí a spojením celé Evropy vůči Napoleonovi. Druhá část je již z roku 1945, kdy nastává stejná situace, ale tentokrát se celá Evropa spojí proti Německu.

Vojta Beneš, bratr prezidenta Edvarda Beneše, emigroval v roce 1939 do Ameriky, kde vydává knihu *Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava*. V ní popisuje události koncem září roku 1938 až do října 1939. První vydání v českém jazyce se objevuje již v roce 1939, ale v Americe. K nám se dostává až třetí vydání v roce 1947. Mohu říci, že text, který vzniká v době války, působí jako československá propaganda v zahraničí. Po válce je text znovu vydán a stává se tak jedním z nových zárodků výkladu protektorátu a samotné války. Ačkoli je kniha memoárem, vtáhne čtenáře do děje, a můžeme tak pocítit i úzkost, kterou Vojta Beneš zažil, když nedal na své kamarády a zůstal v českých zemích i po vyhlášení protektorátu Čech a Moravy. Stejně jako Emil Sobota Vojta Beneš věnuje jednu kapitolu právě židovskému obyvatelstvu. Ale stejně jako Sobota nemluví o koncentračních táborech,

²⁸⁷ KAPLICKÝ, Václav. Ďáblem posedlí. Kronika let 1939 - 1945. Praha: Atlas, 1946, 411 s.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 45

ale o vztahu Čechů k židům. Jediná zmínka, která mohla naznačovat deportaci do koncentračních táborů, je tato: „17. srpna 1939 vydalo Gestapo v Moravské Ostravě rozkaz, že 18. srpna, tedy po jediném dnu příprav, budou židovští muži ve věku od 17 do 70 roků vyvezeni kamsi do Polska.“²⁸⁹ Autor završuje dílo dopisy, které prošly cenzurou, a které mu přišly do Ameriky s prosbou o pomoc.

3.1.3 Romány

Knihou z roku 1945 je *Udavač*, jehož autorem je Bohuslav Březovský, který se specializoval na psychologické romány. V románu se čtenář ocitne ve Skaličce, kde se snaží doktor Kaláb odhalit udavače, který poslal již polovinu obce do koncentračních táborů. Dílo končí udavačovou smrtí, kterou Kaláb vykoná.

Další dílo, které bylo vydáno v roce 1946, je *Šest let. Obraz z doby poroby* od Josefa Jahody, známého povídkáře. Spisovatel vypráví sedmnáct povídek z venkovského prostředí, ve kterém sám žil. „*Jahoda popisuje tajné schůzky sousedů při poslechu zahraničního rozhlasu, při čtení ilegálního časopisu, líčí pestré a namnoze humorné scény o tom, jak chytře uhýbali vesničané věčným kontrolám a rekvisicím, aby zachránili pro české lidi co nejvíce před hladovými německými pijavicemi.*“²⁹⁰ Autor pak sám uvádí, že my nesmíme odpustit nikdy německému národu, protože by nás následující generace nenáviděla za „*českou hloupou holubičí povahu*“²⁹¹. V jedné povídce, která patřila studentům a jejich učitelům, který jim byl nucen předčítat připravenou knihu o Karlu IV., který byl podle Třetí říše německým císařem, jsem našla velice krásné přísloví, které pronesl už Mistr Jan Hus: „*Spíš se had na ledu hřeje, nežli Němec Čechu přeje!*“²⁹² K tomu spisovatel přes názor otce jednoho studenta vysvětluje: „*A teď hned na začátku války jsme se přesvědčili, jak ti němečtí katové nám přejí! Sta českých studentů přepadli jako vlci, mučili a vraždili je. Když toho vzpomeneš, musíš nenávidět ten barbarský a katanský německý národ!*“²⁹³ Následně je učitel odveden gestapem a zmiňovaný otec utěšuje učitelovu ženu. „*V té bolestné chvíli jim nepřijde na mysl, že dosud nelze se vzepřít nacistické bestii, dokud civilisovaný svět jí nešlápne a nerozšlápne barbarskou hlavu.*“²⁹⁴ Aniž by sám Josef Jahoda zažil útrapy v koncentračním táboře, je z jeho povídek patrná nenávist vůči nacistickému Německu a tajné policii a útlaku, který byl vyvíjen na

²⁸⁹ BENEŠ, Vojta. Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava. Praha: Pokrok, 1947, s. 183

²⁹⁰ JAHODA, Josef. Šest let. Obraz z doby poroby. Vrchlabí: Krkonošské nakladatelství Josef Krbal, 1946, přebal

²⁹¹ Tamtéž, přebal

²⁹² Tamtéž, s. 136

²⁹³ Tamtéž, s. 137

²⁹⁴ Tamtéž, s. 138

český národ. Jistě se jeho pohled dá pochopit a to tím spíše, pokud si jeho známí ve vesnici, ve které žil, něčím takovým museli projít. Samotné dílo je velice dobře napsané a čtenáře vtáhne do děje. Jako ostatní autoři Josef Jahoda popisuje pouze perzekuci českého národa.

Zrádcům smrt je publikace vydaná v roce 1947 Irenou Zemanovou. Opět románově pojatý příběh o dvou bratřech ze smíšené rodiny. Mladší bratr byl vychováván v německé myšlence, starší bratr byl zastáncem Čechů. Kniha končí smrtí mladšího bratra, který byl zastřelen svým starším bratrem, protože chtěl zradit Československo. V textu se názorně ukazuje myšlenka, že pokud se jednalo o ochranu své vlasti, v zájmu Československa, má člověk „povolen“ i nejtěžší zločin.

Románovou povídkou je i od Antonína Bendy *Pod Chlumem – Příběhy dvou chlapců za světové války*. Příběh z roku 1948 je o dvou chlapcích, kteří se vydali ke svému strýčkovi na prázdniny na vesnici. Zde objevili jeskyni, do které později schovali hledaného parašutistu. V textu se objevuje téma kolaborace i věrnost vlasti. Oba kluci se ke konci války dostali na barikády v Praze, kde stříleli na Němce. Příběh končí, když oba dva jsou tím stejným parašutistou, kterého ukrývali, vyznamenaní válečným křížem.

3.1.4 Deníky

V deníkové formě se setkáváme s dílem od Václava Karla Krofty, který přepisuje poznámky z deníku, který našel na barikádách v roce 1945. Publikaci autor nazval *Pátý akt* – tedy poslední dramatické dějství okupace. Deník začíná 1. ledna 1945 a končí 14. června 1945. Jsou zde popisovány běžné věci, jako chození do kina či poslouchání rozhlasu, kde je K. H. Frank nazván společně s německými funkcionáři jako katani: „*Bratři a sestry, moc těch katanů končí! Čtyřikrát zrušil Frank své slovo a ještě si klade podmínky. Jak směšné, jak hrdé. Katan Frank chce, aby se odstranily barikády, že se pak zřekne svého místa.*“²⁹⁵

3.1.5 Satira

Jediným satirickým dílem v této kapitole je od Jana Veselého kniha z roku 1948 s názvem *Loyální občan Josef Švejk v protektorátě Čechy a Morava*. Dílo začíná vyvoláním ducha Jaroslava Haška, aby lidem povyprávěl, co všechno Švejk dělá v protektorátě. Vyprávění začíná v malém hostinci, kde se majitel porval se třemi lidmi od gestapa:

²⁹⁵ KROFTA, Václav Karel. Pátý akt. Poznámky člověka z Protektorátu. Vrchlabí: Josef Krbal, 1946, s. 182

„Tak jsem slyšel paní Pavlicová, že váš starej měl zas nákej malér s ouřadama.“ „Měl pane Švejk, Jéžišmarjá,“ zahořekovala hostinská, „popral se tady včera v lokále se třema Gestapákama, že je pak museli vodvézt ambulancí. Ten jeden má přeraženou pravou pazouru a nemůže s ní hajlovat, a to mýmu starýmu nejvíc přitěžuje. Ten druhěj musí na operaci, poněvadž mu starej v tej pranicí napařil troubu vod gramofonu na hlavu a voni to potom nemohli sundat. Tomu třetímu, myslím, že nic nebude, ten měl jenom vyvalený voči a nemoh mluvit.“

„A vašemu starýmu se nestalo nic, paní Pavlicová?“ „Nic pane Švejk, jenom že ho potom za hodinu sbalilo Gestapo.“ „No to nic není paní Pavlicová,“ těšil ji Švejk, „z toho nic nebude. Ten s tou přeraženou pazourou má v takovým případě ouředně povolený, že smí zdravit „Dobrej večír“. Horší to máte s tím druhým, musíte se zejtra zeptat v nemocnici esli von už je po voperaci, aby vám tu troubu od gramofonu vrátili, vona se taková dneska těžce sežene. A kdyby vám ji nechtěli dát, nebo dělali náký řeči, tak musíte na ně zvostra. Paní Pavlicová, to nejni jen tak vodnést něco z hospody, na to jsou paragrafy.“²⁹⁶

Po chvíli čtení, se čtenář dostává i k otázce vzniku protektorátu: „V tom případě vás musím upozornit, paní Pavlicová,“ poučil ji důrazně Švejk, „že kde visí vobraz pana státního presidenta, musí taky viset vobraz našeho milovanýho Vůdce, jináč to nemá žádnou platnost. Pan státní president bez Vůdce nemá vůbec vert a nepozdraví ho ani dráteník. Voni ten protektorát udělali vobá spolu a vona jim voběma přísluší čest a chvála. Za starýho Rakouska to byla sranda, paní Pavlicová, císař pán Franc Josef visel sám. Ale teď musejí viset dva.“²⁹⁷

3.1.6 Literatura faktu

Kraj, jímž táhla válka, kterou zpracoval Jan Cekl, byla vydána v roce 1947. V textu je uvedena celá historie Hané v době okupace včetně rozboru ilegálních organizací, jejich činnosti a cílů, které chtěly dosáhnout. Již v úvodu je za nepřítel označeno gestapo, které na Hané působilo: „Okované boty hitlerovských žoldnéřů a esesáckých družin pyšně hlomozívaly ulicemi, oslavujíce vítězství a vznášejíce do našich domovů nejistotu zítřků.“²⁹⁸ Je tu ale poukázáno i na československé obyvatelstvo, které se nevzdávalo: „V té nejhorší lidské bídě rostly a kvetly nejkrásnější květy svobody, bezmezná odvahy, titanského sebeobětování, nezlomná srdce nesčetných heroů, známých i neznámých mužů, žen a dětí, z nich každý svým

²⁹⁶ VESELÝ, Jan. Loyální občan Josef Švejk v Protektorátě Čechy a Morava. Praha: Karel Synek, 1948, s. 16

²⁹⁷ Tamtéž, s. 23

²⁹⁸ CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945*. Olomouc: Jiří Vyjídák, 1947, s. 5

*způsobem psal dějiny nového, radostnějšího světa.*²⁹⁹ Kniha je prokládána dobovými fotografiemi, na kterých jsou znázorněni, kromě jiného, i lidé, kteří se zapojili do odboje proti nacistickému Německu.

3.1.7 Průběžné shrnutí

Pokud se zaměříme na otázku, zda byl nacistický režim interpretován skrze češství, slovanství nebo antisemitismus, je patrné, že ze všech děl, které jsou zde uvedeny, vychází, že otázka obrany češství a vlastenectví proti „německému nepříteli“ výrazně převyšuje všechny ostatní argumenty. O slovanství se spisovatelé nezmiňují vůbec, autoři uvažují pouze v rámci své vlasti a o utrpení, které zažil pouze protektorát. Žádný z nich se nepokouší to srovnat s utrpením Poláků v generálním gouvernementu, v okupovaných zemích Sovětského svazu nebo na Balkáně. Nikdo nespojuje český odboj s odbojem slovanským. Čtyři autoři nezávisle na sobě pojmenovávají protektorát jako jeden velký koncentrační tábor nebo velký žalář, zmiňme například Václava Kaplického nebo bratra Edvarda Beneše Vojtu, který přímo takto nazývá svou knihu: *Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava*. Vzpomeneme-li si na výraz *Žalář národů pro Rakousko-Uhersko* z dob prvního odboje, je zřejmé, že v československé zahraniční propagandě byl i druhý odboj konstruován jako obdoba či pokračování národního odboje z dob starého Rakouska.

Povšimněme si, že pouze jedna jediná publikace informuje o germanizaci československého národa. Je jí *Barikády – Čtyři pohledy na pražskou revoluci z okna předměstského činžáku* od Františka Síly. Autor uvádí, co s československým národem Hitler zamýšlel. „*Kdyby to byl Hitler s tou ochranou myslel doopravdy, mohl jistě získat třeba dva miliony. Příliš brzy však strhl škrabošku a ukázal, oč mu jde. Poněmčít, co se dá, a zbytek vyvézt někam, kde by nepřekážel. Udělat z nás národ nádeníků pro nejnižší pracovní obory.*“³⁰⁰ Kniha pochází z roku 1947 a je velice zajímavé, že jiné publikace se o germanizaci vůbec nezmiňují.

Pouze u dvou spisovatelů, jejichž knihy ale vznikly na počátku okupace, se objevuje otázka židovství a antisemitismu v protektorátu. Prvním z nich je Emil Sobota, který věnuje celou jednu kapitolu této otázce: „*Antisemitism jako politická a kulturní tradice neměl v českém národě živné půdy. Židovstvo drželo mnohou z nejsilnějších pozic německví v českých zemích a bez něho by bývalo německví v Brně, Ostravě a mimo jiné i v Olomouci, krajně oslabeno,*

²⁹⁹ CEKL, Jan. Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945. Olomouc: Jiří Vyjídák, 1947, s. 5

³⁰⁰ SÍLA, František. Barikády. Čtyři pohledy na pražskou revoluci z okna předměstského činžáku. Praha: Matice divadelní, 1947, s. 11

*ne-li ohroženo.*³⁰¹ O koncentračních táborech se ale vůbec nezmiňuje. Stejně tak se o židech vyjadřuje i Vojta Beneš: „*17. srpna 1939 vydalo Gestapo v Moravské Ostravě rozkaz, že 18. srpna, tedy po jediném dnu příprav, budou židovští muži ve věku od 17 do 70 roků vyvezeni kamsi do Polska.*“³⁰² Opět se zde neřeší koncentrační tábory, ale spíše perzekuce, která nabyla většího rázu až za protektorátu.

O kolaboraci je psáno především v románových povídkách. Autoři se nezmiňují například o Emanuelovi Moravcovi, který je dnes považován za hlavní postavu kolaborace. Pokud se spisovatelé zabývali kolaboranty, často to byly smyšlené postavy někde na vesnicích. Kromě *abecedního seznamu okupantů a zrádců z Plzně*, nikde jinde nenajdeme přesná jména kolaborantů, kteří byli po válce odhaleni. Sám Emanuel Moravec je zmíněn velice neutrálně, pouze jako ministr školství, který byl předsedou Kuratoria pro výchovu mládeže.

³⁰¹ SOBOTA, Emil. Co to byl protektorát. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, s. 146

³⁰² BENEŠ, Vojta. Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava. Praha: Pokrok, 1947, s. 183

3.2 Koncentrační tábory a perzekuce

Tuto kapitolu rozdělím také na dvě části. V první se budu zabývat koncentračními a vyhlazovacími tábory. Spisovatelé často psali ze svých vlastních vzpomínek o událostech, které se děly na těchto místech, popřípadě psali o lidech, kteří to sami prožili. Do koncentračních táborů nezahrnuji Terezín, protože je dnes chybně označován za koncentrační tábor. I když terezínskou pevnost zařadím do druhé podkapitoly s názvem *Perzekuce*, budu zkoumat, jak sami autoři nahlíželi na Terezín jako celek, zda ho považovali za ghetto, vězení či koncentrační tábor. Poměr děl zabývajících se perzekucí a děl zabývajících se koncentračními tábory zobrazuje graf č. 15. Počet publikací s tématem perzekuce je 47 a děl o koncentračních táborech je o sedm méně. O těchto tématech bylo vydáno celkem 87 knih, což převyšuje všechny dosavadní zkoumané náměty. Publikace byly průběžně tištěny ve všech letech 1945, 1946, 1947 a 1948, jak můžeme vidět na grafu č. 16. V letech 1945 a 1946 byl počet stejný, a to 30 publikací, ale v následujících letech 1947 a 1948 počet rapidně klesl na 13 a 14. Graf č. 17 nám ukazuje, že byly pouze 2 zahraniční spisy, zbytek se pak řadí do československé poválečné literatury.

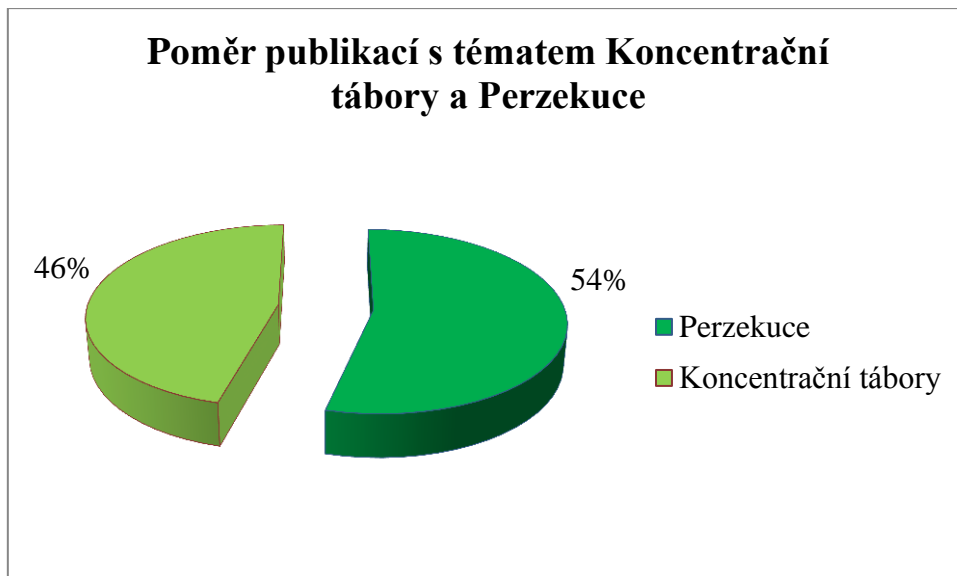
Podkapitoly jsou nejdříve řazeny na žánry. Vyskytuje se zde politická literatura, memoáry i reportáže. Je zastoupena i publikace s obrazovým materiálem s názvem *Mauthausen*. Dílo bylo vydáno Komunistickou stranou československou a obsahuje fotografie z koncentračního tábora Mauthausenu v době po osvobození. Ačkoli se tato publikace dá považovat, ve zkoumané době, za propagační materiál Sovětského svazu a komunistické strany u nás, určitě byla velice přínosnou, protože lidé tak mohli vidět vše, co bylo Třetí říší napácháno. Většina fotografií není pro slabší povahy kvůli drastickým ukázkám z tábora. V předmluvě se o židech nemluví, podle této knihy byli v Mauthausenu pouze komunističtí vězni ze všech zemí, zvláště pak z Čech, kteří trpěli nejvíce. Ale jako jediní se nikdy nevzdali a 2. února 1945 jich několik uteklo.³⁰³

Mimo vybraná témata se zde objevují i Dachavské noviny, které druhý den po vysvobození americkým vojskem pro české vězně tohoto koncentračního tábora vydal ředitel knihovny Národního shromáždění Dr. Jaromír Malý³⁰⁴. V novinách byly články o postupu vojsk, příběhy vězňů z koncentračního tábora i básně. Noviny pak byly vydány pod názvem *Dachau – symbol české síly vzdoru a oběti*. Důležitý je již název díla, protože, i když československý

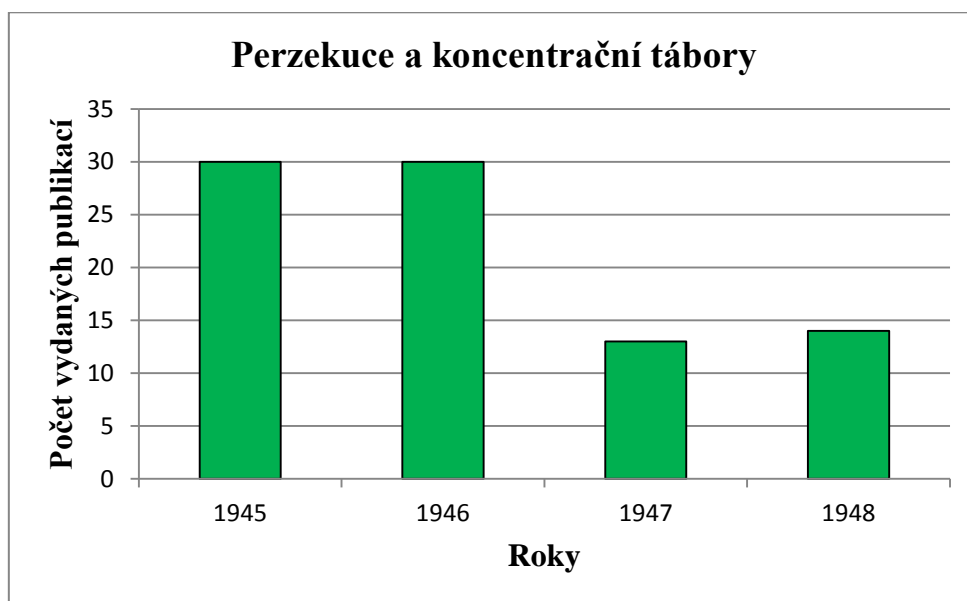
³⁰³ Mauthausen. Praha: KSČ, 1946, s. 1

³⁰⁴ Dachau, symbol české síly, vzdoru a oběti. Novinářský dokument českých politických vězňů z doby od 29. dubna do 21. května 1945. Praha: Jos. R. Vilímek, 1945, s. 4

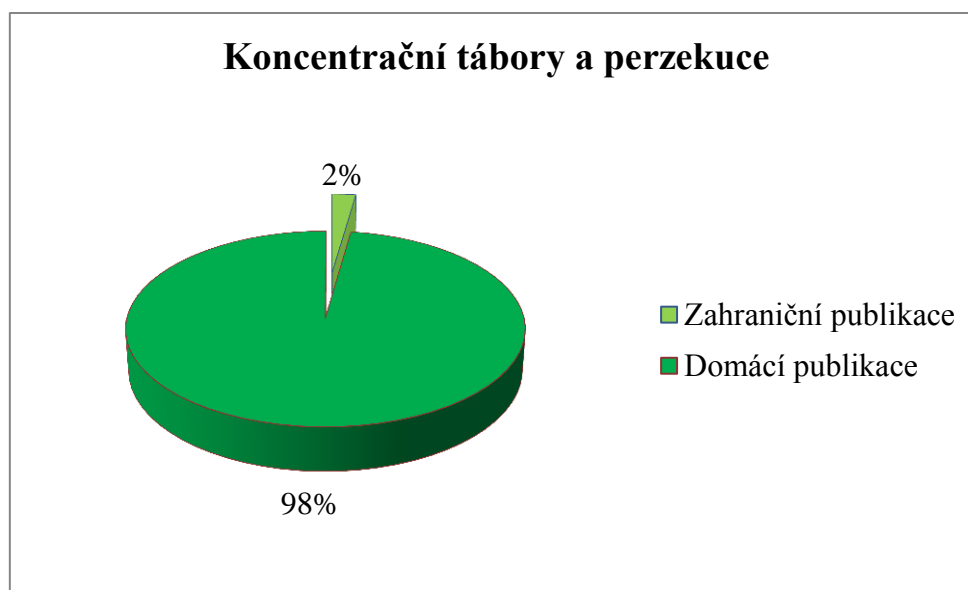
národ byl obětí, nevzdal se a vzdoroval až do konce německé říše. Po rozřazení do literárních žánrů jsou díla řazena chronologicky.

Graf č. 15

Graf č. 16

Graf č. 17

3.2.1 Koncentrační tábory

Dnes rozdělujeme koncentrační tábory na základě toho, k čemu byly postaveny. „*Na počátku sloužili k eliminování politických vězňů a k perzekuci nežádoucích menšin. V průběhu války však stále více sloužily jako zdroj pracovní síly pro zbrojní průmysl. Od roku 1941 nastalo v jednotlivých koncentračních táborech masivní zabíjení židů, Romů a v menším rozsahu také válečných zajatců a politických nepřátel.*“³⁰⁵ Znamější rozdělení uvádí ghetta (Terezín, Krakov, Lodž, atd.), koncentrační tábory 1. – 3. stupně, (Flossenbürg, Sachsenhausen, Bergen-Belsen,...) a vyhlazovací tábory (Osvětim, Majdanek, Treblinka a další). Do vyhlazovacích táborů byli přiváženi především židovští vězni, jejichž návrat byl nežádoucí. Samozřejmě byli zde i čeští obyvatelé, ale ne v takové míře a často byli převezeni do koncentračních táborů na práci, protože se často jednalo o politické vězně či českou inteligenci.

3.2.1.1 Memoáry

Vzpomínky z koncentráků vytvořil v roce 1945 kolektiv bývalých vězňů, mezi nimiž byli: Vladimír Baudyš, Stanislav Geisler, Jan Havelka, Zdeněk Kapucín, Emil Král, Josef Křenek Vlasta Kultová, František Podstata a Josef Podzimek. Všichni tito vězni patřili do ilegální organizace komunistické strany a každý z nich vypráví svůj osobní příběh o zatčení a věznění. Je zde i příběh, ve kterém je citován dopis jednoho z příbuzných těsně před popravou.

³⁰⁵ BENZ, Wolfgang, Hermann GRAML und Hermann WEIß. *Enzyklopädie des Nationalsozialismus*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2007, s. 605

Ve stejném roce přispěl se svými vzpomínkami i Bohuslav Lisický, který byl zatčen 1. 9. 1939 a poslán do Buchenwaldu. Popisuje označení všech vězňů, a jak s ním bylo zacházeno, jaké dostal oblečení a jídlo. Autor se setkává i s Josefem Čapkem, který byl taktéž poslán do Buchenwaldu. I když je dílo krátké, autor věnuje část i židovským vězňům. Dělí je na příslušníky protektorátu a německé židy. „*Židy hned první den od nás odloučili a umístili v dřevěném baráku č. 10. Ač odloučení, neměli naši židé trojúhelníky na prsou, nýbrž červené pásky na rukávech, nebyli ostríháni, směli nosit vousy atd. Těšili se, že na ně jako příslušníky protektorátu norimberské zákony neplatí a že tedy budou mít situaci v lágru snesitelnější, než židé němečtí.*“³⁰⁶ „*Na židy měli šárové především spadeno. Židé vůbec byli posíláni na nejtěžší a nejodpornější práce (lámali kámen, jim bylo vyhrazeno nositi mrtvoly z revíru, čistiti žumpy apod.).*“³⁰⁷ Šárové byli SS poddůstojníci, německy Scharführer, proto šárové. Samotní vězni byli nazýváni heftlinky. Dále Bohuslav Lisický popisuje stravu, latríny i krematorium. Jako jediný autor zdůrazňuje, že nebyli odvečeni do koncentračního tábora jen Češi a židé, ale i Němci, ať už z politických či jiných důvodů.

Sám autor nakonec dodává: „*Snažil jsem se psáti pouze fakta, snažil jsem se nedramatisovati nijak pobyt v koncentráku, nýbrž naopak spíše tlumiti a zachováti jakousi diskretnost. Pomáhal jsem si raději humorem nebo ironií a jak se dalo.*“³⁰⁸

O koncentračním táboře Mauthausen se může čtenář dočíst v knize se stejnojmenným názvem od Antonína Hrubana. Autor vyzdvihuje především utrpení Slovanů: „*Proti Slovanům hlásali Němci stále důrazněji vyhlazovací politiku markýze Géra*“³⁰⁹. *K Slovanům nebylo třeba míti ohledů, ani slitování! To byl pro ně národ služebný, otrocký!*“³¹⁰ Antonín Hruban se zapojil do Národního odboje, kvůli kterému byl zatčen a nejdříve mučen gestapem, následně pak poslán do Mauthausenu, kde popisuje prostředí, ve kterém musel žít. Autor se také zmiňuje o neblaze proslavených mauthausenských schodech v žulovém lomu a vypráví o všech možných mučících technikách, které zde byly provozovány jako například: „*Topení vězňů, dřevěné lavice, exekuce vězňů na veřejném popravišti, věšení na trám, plynová komora,*

³⁰⁶ LISICKÝ, Bohuslav. Konzentrationslager Buchenwald. Akce 1. září 1939. Praha: Ladislav Kuncíř, 1945, s. 29

³⁰⁷ Tamtéž, s. 30

³⁰⁸ Tamtéž, s. 91

³⁰⁹ Markýz Géro neboli Bedřich Rakousko-Těšínský, byl posledním držitelem těšínského knížectví a Petr Bezruč jej zmiňuje ve svých baladách.

³¹⁰ HRUBAN, Antonín. Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně). Prostějov: Vydavatelský spolek, 1945, s. 3

*zinkové rakve atd.*³¹¹ O židovském obyvatelstvu se spisovatel zmiňuje pouze při vraždění maďarských židů, kteří se do Mauthausenu dostali po obsazení Maďarska německým vojskem. Publikace končí doslovem v typografickém řešení K. Pavlíka, o kterém jsem se již zmiňovala v kapitole *Hitler a osobnosti*.

V roce 1945 byly během deseti dní rozprodány dva výtisky publikace: *Mrtvý se vrátil. Politický vězeň číslo 34 880, svědek nacistických vražd, žaluje*, které popisují život v Osvětimi. Proto bylo vytištěno třetí vydání této úspěšné knihy ve stejném roce. Publikaci vydal pod pseudonymem R. Blank Vladimír Hanák, který popisuje své vlastní vyprávění z Osvětimi. Kromě záležitostí, které se objevují i v jiných knížkách, například informace o jídle, týrání a sebevraždách, autor popisuje i svědectví o nevěstinci, který mohli navštěvovat pouze němečtí vězni. Zmiňuje se i o židovských ženách, které podle jeho vzpomínek, byly používány na experimenty s umělým oplodňováním. Nemůžeme však s jistotou říci, že si je autor jistý s těmito experimenty, protože pouze viděl, že do jednoho baráku chodily pouze ženy a vynášely se ven pohlavní orgány, které se dávaly jinam. Kromě tohoto popisu, spisovatel o židovských vězních nemluví, jako by tam ani nebyli přítomni.

O Osvětimi se dovídáme také z knihy od Josefa Hovadíka – Osvěncím – Tábor mrtvých. *„Tábor, který sami SS-mani nazývali „Totenlager“ – Tábor mrtvých nebo „Massengrab“ – Hromadný hrob.*³¹² Stejně jako v předchozích publikacích se jedná o vyprávění svých vlastních zážitků z vyhlazovacího tábora.

V roce 1945 je vydána kniha od Jiřího Beneše: *V německém zajetí*. Její poslední vydání bylo v roce 2010. Autor popisuje své uvěznění německou státní policií, výslechy a následné převezení do vyhlazovacího tábora Osvětim. Autor se o židech zmiňuje pouze jednou z celé tří set stránkové knihy: *„Židé patřili mezi vězně, jejichž návrat z tábora je nežádoucí. Byli týráni, ubijeni nebo po tisících tráveni v plynových komorách. Později se poměry tak zhoršily, že nikdo už nedbal rozdílu mezi Židem a arijcem. Byl to jen rozdíl mezi Reichsdeutschem a Ausländerem a to rozdíl takový, jaký je mezi otrokářem a k smrti odsouzeným otrokem.*³¹³ Vzhledem ke svému věznění a pobytu v Osvětimi měl autor velmi dobré informace, jak probíhala existence vězňů v koncentračních táborech. Proto je jeho dílo cennou výpovědí o poměrech v německých zajateckých táborech.

³¹¹ HRUBAN, Antonín. Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně). Prostějov: Vydavatelství, 1945, s. 124

³¹² HOVADÍK, Josef. Osvěncím - tábor mrtvých. Vsetín: Průlom, 1945, s. 3

³¹³ BENEŠ, Jiří. V německém zajetí. Praha: Melantrich, 1945, s. 81

Ani spis *My mrtví žalujeme!* není výjimkou. Erich Schön a Ota Kraus prožili část svého života v Osvětimi a hned po návratu v roce 1945 napsali tuto publikaci.³¹⁴ Jako jediní však poukazují na to, že většina osazenstva vyhlazovacího tábora byli židé. Popisují příjíždějící transporty z celé Evropy, které židy dovážely. Také přesně informují čtenáře o průběhu vyhlazování včetně mapky konstrukčních plánů krematorií. O krematoriu I. a II. se vyjadřují jako o „továrnách na mrtvoly“³¹⁵. Jedna kapitola je věnována přímo českým židům, kteří byli přiváženi od října roku 1942. Také je zmíněn transport cikánů. Erich Schön i se svým synem utekl z transportu, který je 23. ledna 1945 odvázel z Birkenau. Ota Kraus byl dopraven ještě do dalších dvou koncentračních táborů, kde byl Američany osvobozen.³¹⁶ I když se celá kniha věnovala židům, v doslovu se píše: „*Je třeba si uvědomit, že Němci v případě vítězství chystali tento osud všem porobeným. v první řadě pak slovanským národům.*“³¹⁷

V následujícím roce se opět oba autoři pouštějí do díla o Osvětimi. Tentokrát má však publikace název používaný spíše dnes – *Továrna na smrt*. „*Je to první úplná kniha o koncentračním táboře Osvětim-Birkenau, který byl zřízen Němci jako jedinečná obrovitá továrna na smrt, která v svých plynových komorách pohltila na 4 000 000 lidí.*“³¹⁸ Publikace obsahuje nejen obrazový materiál, ale i mapky krematorií, které čtenář mohl nalézt i v knize předešlé. Je zde i podobný obsah, avšak informace jsou značně rozšířené. Jedná se tedy opravdu o úplné dílo popisující Osvětim - Březinku. Autoři se však nijak subjektivně nevyjadřují k jednotlivým hrůzám, které se tam děly. Bylo to právě naopak, spis je přísně objektivní, místy někdy autoři působí hluboce nezúčastněně.

O továrnách na smrt vypráví také František Štrunc, účetní, který se ocitl ve Flossenbürgu, a jehož příběh sepsal Rajmund Habřina, autor děl *Nadčlověk a nadnárod. Kapitoly jen časové?* a *Vězeň za dráty K. L. Mauthausen*. Popisovaná kniha nese název *Krvavý účet*, který vystavuje účetní Štrunc Německu za všechny zločiny, které spáchalo. „*Z tvých spárů, nacistické Německo, z tvých dravčích a obludně gigantických spárů šla Evropou nepředstavitelná hrůza, neboť tvá tlama, tvá „čistá“ tlama „čisté rasy“ potřebovala ke svému ukojení miliony litrů krve, „nečisté“ krve všech podmaněných národů evropských. A za tuto*

³¹⁴ Exemplář, který se mi dostal do ruky však nebyl celý, chybělo mu prvních 35 stran a z časových důvodů jsem již nemohla navštívit Národní knihovnu, kde byl pravděpodobně spis celý.

³¹⁵ *My mrtví žalujeme!* Svědectví dvou bývalých vězňů o zločinu v Osvětim-Birkenau. Erich Schön a Ota Kraus. Vsetín: Průlom, 1945, s. 36

³¹⁶ Tamtéž, s. 76

³¹⁷ Tamtéž, s. 76

³¹⁸ KRAUS, Ota a SCHÖN, Erich. *Továrna na smrt*. Praha: Čin, 1946, 234 s.

*krev je můj účet.*³¹⁹ V první kapitole jsou zmíněny „vředy“³²⁰ na zemi, což byly koncentrační a vyhlazovací tábory, „*velkotovárny na smrt*“³²¹. Štrunc zprvu popisuje utrpení německých vrahů, zlodějů, pobudů, homosexuálů a pasáků³²², kteří museli celý tábor vystavět. Pak se ale dostává k části, kdy i on přijíždí do tohoto tábora: „*Bud' pozdraven nový příbytku hrůz, muk a šílenství, které tě křečovitě ovijí hnědými pentlemi. Bud' zdrav, nový vřede! Bud' zdrav, pijáku krve! Bud' pozdraveno, nové sídlo satanovo.*“³²³ Hnědými pentlemi účetní myslí německý národ a ty, co navrhli Flossenbürg. František Štrunc často velice dramatizuje a samozřejmě má důvod proč. Vypráví, že se tam dostali političtí vězni ze všech zemí, a ti, co museli stavět tábor, se později stali dozorcí. Autor je také velmi ironický a velebí Hitlera za to, že ho napadlo dát vrahy a zloděje jako dozorce. Největší část knihy je věnována zážitkům z příjezdu do koncentračního tábora, které si František Štrunc ani v nejmenším nepředstavoval. Podivuje se nad neustálým neodůvodněným bitím, nadávkami a lhostejností starších vězňů: „*Ale to není všechno, proč jsou mé oči užaslé. Vězňové nového transportu trnou nad tímto divadlem, kdežto staří vězňové jim nejsou nijak vzrušeni. A více: vůbec si ho nevšímají. Jsou tedy tak dalece na podobné divadlo zvyklí? A jsou-li na ně zvyklí, je zde tedy taková scéna běžným zjevem? Toto je tedy koncentrační tábor?*“³²⁴ Štrunc často zní, jako by se dočista zbláznil. I když je to jen ironie, se kterou rozhodně nešetří, někdy právě tato ironie nahání až hrůzu a tvoří tenkou hráz mezi ní samotnou a bláznovstvím. „*Vůbec se vůdci a velikému německému národu ve světě velmi křivdí, jen slepec to může nevidět.*“³²⁵ Samotnému koncentračnímu táboru říká „*miláčku, můj hnědý krasavče*“³²⁶. Čtenář v textu může vidět určitý pohled na koncentrační tábory, a co všechno se s lidmi může stát po vyjití z těchto zařízení po skončení války. O židech je zmíněno v knize jen jednou a to při vysvětlování, kdo je a kdo není vězeň: „*žid není vězeň, žid je žid*“³²⁷, což je zajímavý názor. Avšak nedá se poznat, zda Štrunc byl proti židům, či s nimi soucítil a jestli tím vyjadřuje, že s židovskými vězni bylo zacházeno ještě hůře než s politickými.

Dalším memoárem je kniha od redaktora J. Liona z roku 1948, který dle skutečných zážitků A. Burgera vydal spis: *Padělal jsem dolary. Tajemství Hitlerovy padělatelské dílny*. Je to dech beroucí vyprávění o 140 zajatcích v koncentračních táborech, kteří měli za úkol padělat nejen

³¹⁹ HABŘINA, Rajmund. Krvavý účet. Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, s. 10

³²⁰ Tamtéž, s. 20

³²¹ Tamtéž, s. 20

³²² Tamtéž, s. 22

³²³ Tamtéž, s. 26

³²⁴ Tamtéž, s. 54

³²⁵ Tamtéž, s. 101

³²⁶ Tamtéž, s. 101

³²⁷ Tamtéž, s. 28

dolary, ale i jiné měny. Již v prvních řádcích nalezneme, že jsou zde nacističtí zločinci, nacističtí vrazi z jejichž spárů Burger doufal, že unikne³²⁸. Kniha se zaměřuje především na skupinu 10 Čechoslováků, ve které byl i Burger. Při popisování metod padělání peněz, autor uvádí výraz mocipáni³²⁹ a na závěr při osvobození říká „*teprve nyní si začala skupina 140 šťastných nešťastníků uvědomovati, jakým zázrakem se zachránila ze spárů fašistické bestie*“.³³⁰

Autor si velmi dobře uvědomoval, kam a do jaké společnosti se dostal. V textu je však zajímavý postřeh – protože byl do padělatelské dílny odvezen přímo z vyhlazovacího koncentračního tábora, mohl srovnat chování dozorců v obou lágrech. Krutost, nenávisť a nadřazenost byla společná všem, ale projevovala se jinou formou. A protože nacisté falešnou měnu nutně potřebovali, zacházeli s vězni přece jen trochu mírněji. O to větší však byl nátlak psychický, kdy při nevyřešení problémů bylo vyhrožováno likvidací spoluvězňů. To, že tito vězni přežili a mohli podat svá svědectví, bylo spíše dílem náhody. O to je ale cennější jejich výpověď a popis, co se v táboře dělo. O tomto tématu byl také natočen film, který nese název *Ďáblova dílna* a jeho děj je, kromě závěru, téměř stejný, jako v knize.

3.2.2 Perzekuce

Do této kapitoly zahrnuji všechna díla, ve kterých, ať už autoři sami, nebo osoby jimi popisované, se nedostali do koncentračních táborů Mauthausen, Flossenbürg, Buchenwald, Dachau a dalších nebo neprošli vyhlazovacími tábory, jako byly Osvětim-Birkenau, Chelmno, Treblinka a Sobibór. Jsou zde popisována díla skýtající informace o perzekuci samotných obyvatel protektorátu, mučících technikách gestapa ve věznicích udělaných z vysokoškolských kolejí a dnech strávených v terezínské pevnosti. Samotnou perzekuci chápu jako „*praktiku či provozování pronásledování; zvláště působením ztráty, bolesti či smrti za účelem dodržování určitého vyznání nebo způsobu uctívání*“.³³¹

³²⁸ LION, Jindřich. *Padělal jsem dolary. Tajemství Hitlerovy padělatelské dílny*. Praha: nákladem vlastním, 1948, s. 5

³²⁹ Tamtéž, s. 41

³³⁰ Tamtéž, s. 87

³³¹ Persecution. 2003. *Webster's Dictionary* [online]. [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <http://www.webster-dictionary.org/definition/persecution>

3.2.2.1 Reportáže

Mezi reportáže jsem zařadila knihu z roku 1948: *Terezín, kalvarie českého národa*. Slovo kalvarie zde znamená utrpení, a v textu je popisován průběh odkrývání masových hrobů a důstojné pohřbívání všech, kteří zahynuli v terezínské pevnosti. Reportáž je prokládána obrazovým materiálem, nafoceným po osvobození této pevnosti. O německém obyvatelstvu, jako nepříteli, se můžeme dozvědět, že bylo „*barbarem, který zůstane skvrnou našeho století, barbarem, jehož stín se položil od polu k polu a jehož ječivý hlas uvolnil nejnižší pudy jednoho z největších kolektivů Evropy – Němců. Vybijel v Terezíně český národ pro užívání mateřštiny. Vraždil tu Čechy pro pokorná slyšení genia národa, vraždil tu nevinné pro lásku k Husovi, Žižkovi, pro lásku k Českým luhům a hájům*“.³³² Je pozoruhodné, že o židovském obyvatelstvu, pro které zde nacisté vytvořili ghetto, se text nezmiňuje vůbec. Jakoby tuto rovinu terezínské kalvárie vůbec neviděl.

3.2.2.2 Memoáry

Profesor Antonín Macht napsal v roce 1946 dílo: *Pankrác – Terezín, malá pevnost*. Hned v úvodu nám sděluje, že prožil nejen koncentrační tábor, ale také tvrdí, že samotný protektorát byl jedním velikým koncentračním táborem.³³³ Profesor popisuje dobu těsně po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha. Vysvětluje, jak museli všichni učitelé plnit oběžníky poslané Emanuelem Moravcem: „*To, že na nás chtějí řadu předmětů přednášet jen německy, říkat žákům očividné lži, podvádět je, brát jim vše, več věří?*“³³⁴ To však sám Macht neplnil: „*Naopak – povzbuzovali jsme zájem o češtinu. V češtině jsme bývali neúprosně přísní, aby žákům ani slovíčko nechybělo, abychom z nich vychovali přímé a poctivé české lidi. A tak v celku můžeme říci, že česká škola až na malé zrádcové zrudly a pomýlené, svedené studenty nezklamala, zůstala věrná.*“³³⁵ To se však profesorovi stalo osudným. Při výslechu zjistil, že měl ve své třídě zvěda, který ho udal. Vtipným pojmenováním jednoho studenta si nad sebou utahoval smyčku: „*Měl jste ve své třídě žáka jménem Hlad?*“ „*Ano, měl*“, *vzpomínám na Milu Hladů, dnes už bohužel také mrtvého. „A když jste ho volal k tabuli, volal jste ho „Drittes Reich“, on na to vstal a šel k tabuli?“ „Ano, bylo to tak*“.³³⁶ Tak se dostal na Pankrác, později byl pak převezen do Terezína. O malé pevnosti se autor zmiňuje od poloviny knihy, avšak vůbec nerozebírá, že by

³³² Terezín, kalvarie českého národa. Litoměřice: Spolek pro udržování Národního hřbitova u Malé pevnosti v Terezíně, 1948, s. 3

³³³ MACHT, Antonín. Pankrác - Terezín, malá pevnost. Praha: nákladem vlastním, 1946, s. 1

³³⁴ Tamtéž, s. 5

³³⁵ Tamtéž, s. 7

³³⁶ Tamtéž, s. 9

terezínská pevnost byla spíše židovským ghettem, než vězením pro české obyvatelstvo, které bylo pro Třetí říši nepohodlné. Závěrem této knihy je pak příspěvek učitelky Táni Kulišové, která byla také v Terezíně a popisuje pobyt zase z pohledu žen.

PhDr. Richard Feder byl vrchním zemským rabínem v Brně, nositel Řádu T. G. Masaryka III. třídy. I když se snažil zachránit svoji židovskou obec, nepodařilo se mu to a všichni skončili v Terezíně. Autor působil jako rabín a po osvobození, v roce 1947, sepsal knihu *Židovská tragédie*.³³⁷ Tématem knihy je pouze židovské obyvatelstvo, především židovská obec z Kolína. Rabín popisuje jak se za první republiky „směli psát malým nebo velkým ž“³³⁸, jaké měli výhody a jak „bodří čeští lidé nedali se ovlivnit antisemitskými brožurami“³³⁹. Avšak přišel k moci Hitler a vznikl protektorát. Nastala perzekuce podporována norimberskými zákony a častá kolaborace. Po příjezdu do Terezína rabín řeší úplné maličkosti, které ač vůči ostatním hrůzám, odhalují každodennost vězněného: „Předně jsme všichni špatně bydlili. Měli jsme třípatrové kavalce a před nimi lavičku pro tři osoby. Všecko jsi musil mít v kufru a to věčné hledání každé maličkosti tě dělalo nervosním. Každý spolubydlící nebyl příjemný. Byly s ním hrozné obtíže, jestliže nedbal čistoty, jestliže mnoho mluvil, jestliže chodil několikrát na záchod.“³⁴⁰ Publikace je prokládána velice ponurými obrázky, na nichž byly vyobrazeny místnosti Terezína. Závěrem je uveden seznam všech umučených členů židovských rodin v Terezíně a orientační plán Terezína.

3.2.2.3 Politická literatura

Programovou úvahu na téma: *Ještě naposledy – co víte o židech*, napsal Erik Kolár, český loutkový režisér, který pro svůj židovský původ byl internován v Terezíně³⁴¹. Autor popisuje strasti židovského obyvatelstva, které jim připravili Němci v každém státě. Je tu zmíněno, že byly pro židy stanoveny nákupní hodiny, že byli odváženi do Terezína nebo tzv. pracovních táborů a ti kdo nebyli odvezeni, museli být do osmé hodiny večerní doma³⁴². Jako jediný poukazuje na to, že nikdo z obyvatelů nemohl tušit, že byli židé deportováni z Terezína do Polska a posílání „do plynu“³⁴³. Což mě přivádí k myšlence, zda nevědomost byla důvodem

³³⁷ Richard Feder. *Britské listy* [online]. Copyright © 1996-2014 [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/authors/703-richard-feder>

³³⁸ FEDER, Richard. *Židovská tragédie. Dějství poslední*. Kolín: LUSK, 1947, s. 9

³³⁹ Tamtéž, s. 10

³⁴⁰ Tamtéž, s. 51

³⁴¹ KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století. AD. *LIBRI* [online]. © Libri 2001-2015 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z: <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=4&name=KOL%20ERIK>

³⁴² KOLÁR, Erik. *Ještě naposledy - co víte o židech*. (Přednáška v pražském a plzeňském rozhlasu). Praha: Protinorimberský ústav, 1945, s. 3

³⁴³ Tamtéž, s. 3

pro to, že se lidé soustředili úplně na něco jiného a nebrali v potaz možnost, že jsou židé odvázeni na smrt. Nakonec spisovatel apeluje na české obyvatelstvo, aby zapomnělo na věci, které mu Němci vštěpovali o židech, a aby ve školách vykořenili myšlenku na nadnárod.

3.2.3 Průběžné shrnutí

V literatuře popisující koncentrační tábory a perzekuci můžeme přirozeně vidět nárůst knih s židovskou tematikou. Ale i zde se tvořily určité výjimky, například Jiří Beneš ve své knize *V německém zajetí* tvrdí, že se nejdříve rozdíl mezi židovskými vězni a politickými vězni dělal, ale nakonec, že to bylo stejně jedno, protože s nimi bylo zacházeno úplně stejně jako s židovským obyvatelstvem. „Židé patřili mezi vězně, jejichž návrat z tábora je nežádoucí. Později se poměry tak zhoršily, že nikdo už nedbal rozdílu mezi Židem a arijcem. Byl to jen rozdíl mezi otrokářem a k smrti odsouzeným otrokem.“³⁴⁴

Nejvíce se o židovských věznicích v koncentračních táborech rozepisují Erich Schön a Ota Kraus ve svých dvou publikacích – *My mrtví žalujeme!* a *Továrna na smrt*. A jedna kapitola je věnována přímo českým židům, kteří byli přiváženi od října roku 1942. V Buchenwaldu se podle výpovědi Bohuslava Lidického rozlišovali židé na německé a české: „Židy hned první den od nás odloučili a umístili v dřevěném baráku č. 10. Ač odloučení, neměli naši židé trojúhelníky na prsou, nýbrž červené pásky na rukávech, nebyli ostříhání, směli nosit vousy atd. Těšili se, že na ně jako příslušníky protektorátu norimberské zákony neplatí a že tedy budou mít situaci v lágru snesitelnější, než židé němečtí.“³⁴⁵

Židé se z počátku protektorátu setkávali s perzekucí typu, že nesměli chodit do školy, nesměli večer vycházet, nesměli chodit nakupovat do normálních obchodů přes den, ale jen ve vyhrazené hodiny apod. O tom píše Erik Kolár. Zajímavou informací bylo, když autor tvrdil, že nikdo z obyvatelů nemohl tušit, že byli židé deportováni z Terezína do Polska a posílání „do plynu“³⁴⁶. O koncentračních táborech jako pracovních táborech se jistě vědělo, ovšem to, co se tam dělo, se zjistilo až po válce při jejich osvobození spojeneckými armádami.

Jediný, kdo nemluvil jen o špatných věcech, které se židům staly, byl rabín Richard Feder. První část knihy věnuje oceňování českého národa jako velice tolerantního k židovským

³⁴⁴ BENEŠ, Jiří. *V německém zajetí*. Praha: Melantrich, 1945, s. 81

³⁴⁵ LISICKÝ, Bohuslav. *Konzentrationslager Buchenwald. Akce 1. září 1939*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1945, s. 29

³⁴⁶ KOLÁR, Erik. *Ještě naposledy - co víte o židech*. (Přednáška v pražském a plzeňském rozhlasu). Praha: Protinorimberský ústav, 1945, s. 3

komunitám: „směli jsme psáti malým nebo velkým ž“³⁴⁷, „bodří čeští lidé nedali se ovlivnit antisemitskými brožurami“³⁴⁸.

Co se týče interpretace nacistického režimu skrze češství a slovanství, zmiňuje se o něm Antonín Hruban: „Proti Slovanům hlásali Němci stále důrazněji vyhlazovací politiku markýze Géra. K Slovanům nebylo třeba míti ohledů, ani slitování! To byl pro ně národ služebný, otrocký!“³⁴⁹ A popisuje ho i kniha *Terezín, kalvarie českého národa*, kde je uvedeno: „Vraždil tu Čechy pro pokorná slyšení genia národa, vraždil tu nevinné pro lásku k Husovi, Žižkovi, pro lásku k Českým luhům a hájům“.³⁵⁰

Z prozkoumané literatury jsem zjistila, že s tématem vyhlazovacích táborů je spojeno především utrpení židovských vězňů. Naopak publikace zabývající se koncentračními tábory a perzekucí pojednávají převážně o českém obyvatelstvu. Otázkou je, za koho Češi považovali židovské obyvatelstvo. Z textu od rabína Richarda Federa víme, že byl československý národ velice tolerantní k ostatním národům, a že nepovažoval židy za „židy“, ale za Čechy nebo Němce podle toho k jaké národnosti se židé přihlásili po první světové válce. Je tedy docela možné, že i když v táborech mohli převažovat židovští vězni, Češi je tak vůbec nebrali. Tato myšlenka se však dá jen velice těžko zjistit z jednoho díla a tak můžeme říci, že nacismus byl interpretován skrze antisemitismus velice málo.

³⁴⁷ FEDER, Richard. Židovská tragédie. Dějství poslední. Kolín: LUSK, 1947, s. 9

³⁴⁸ Tamtéž, s. 10

³⁴⁹ HRUBAN, Antonín. Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně). Prostějov: Vydavatelství, 1945, s. 3

³⁵⁰ Terezín, kalvarie českého národa. Litoměřice: Spolek pro udržování Národního hřbitova u Malé pevnosti v Terezíně, 1948, s. 3

4 Závěr

V úvodu diplomové práce jsem nastínila otázky, na které jsem chtěla v analyzované literatuře z let 1945 – 1948 získat odpovědi. Konkrétně šlo o to, jak bylo Německo a celý jeho národ vnímán československými a zahraničními autory, dále o osobnost Hitlera a jeho proměnu jako člověka v literatuře během zkoumaných let. Ve třetí otázce jsem chtěla zjistit, zda bylo české obyvatelstvo informováno o plánech nacistického Německa, které vešly ve známost v rámci norimberského procesu.

Ve druhé části jsem si položila dvě základní otázky: jakým způsobem byl nacistický režim interpretován – zda pouze strádáním československého obyvatelstva nebo i židů či všech Slovanů a do jaké míry byli autoři citovaných knih ovlivněni vzájemným dějinným vztahem českého a německého národa.

Celkově jsem ve své práci chtěla odpovědět, jestli bylo možné veškeré uvedené události popsat bez zaujetí nebo se zde promítaly nenávistné myšlenky a touha po pomstě na německém národu. Zatímco literatura po roce 1989 uvádí možnosti kladného vývoje česko-německých vztahů, poválečná literatura s tímto názorem ostře nesouhlasí. Rozhodně z publikací z let 1945 – 1948 vyplývá, že představa spolupráce s německým národem není pravděpodobná. Český národ cítil značnou křivdu z činů nacistického Německa, a proto do budoucna nepředpokládal jinou interpretaci. Mezi německými občany se našli jedinci, kteří žili na českém území, a kteří nesouhlasili s myšlenkami nacismu, a přesto byli po válce v rámci kolektivní viny odsunuti nebo jinak perzekuováni. Podle analyzované literatury Češi obviňovali německý národ jako celek bez ohledu na jedince, kteří s nacisty nespolupracovali. Dalším podnětem k vytvoření této práce, bylo také srovnání interpretací války, šlo-li o válku rasovou či o touhu po získání světovlády.

Každá kapitola obsahuje grafy, které popisují nejen počet knih za zkoumané roky, ale také poměr českých a zahraničních spisů. Z nich můžeme vyčíst, že pouze v kapitole *Obraz Hitlera a osobnosti* převládá zahraniční literatura. Co se týká první a druhé položené otázky, zjistila jsem, že nejexpresivnější výrazy používali především sovětští nebo českoslovenští autoři, kteří inklinovali ke komunistické ideologii. Mezi tato vyjádření proti německému národu patřily slova „*katani, žháři, šaškové*³⁵¹ a *zlosyni*³⁵², *fašističtí loupežníci*

³⁵¹ ERENBURG, Ilja Georgijevič. O Němcích. Praha: Naše vojsko, 1946, s. 41

³⁵² Tamtéž, s. 49

*pohlaváři, pozbyví lidské podoby*³⁵³. Přímo na osobnost Hitlera jsem našla, že byl „*kretén*³⁵⁴, *pseudovůdce, špinavý živočich*³⁵⁵, *zparchantělý psychologický zjev, zvrhlý maniak, zcestný zločinec, zbabělý ukrutník, ubožák, malý človíček, lidská zrůda, hnusná šténice, tluchuba z mnichovské pivnice, drobný človíček, posetý vidinami, oběť okolí, z něhož vyrostl jako prašivá houba, a nakonec jako odporná zrůda, člověk-krysa*³⁵⁶ či *kroužící mlhovina šílenství*³⁵⁷. O jeho klíce jsme zjistila, že jsou to „*katovi pacholci*³⁵⁸, *soubor nacistických stvůr, křivá huba nacistického Německa, prašivina hnědého moru a nacistický mor, šířený krysy z hakenkreuzlerských doupat*³⁵⁹“.

Mírnější výrazy pro německý národ používali převážně lidé s vysokoškolským vzděláním, například sociolog Chalupný, který tvrdí, že *hitlerism je myšlenkově naprosto chudý*³⁶⁰, a že *vrahům byla vyrvána vražedná zbraň, ale ponecháno vražedné smýšlení*³⁶¹. Také sem patří Josef Ogoun, který popisuje Reinharda Hydricha jako „*největšího upíra české krve*³⁶². Filozof Rajmund Habřina používá přirovnání ke zvířecímu predátorovi: „*neukojitelný apokalyptický pes, nepředstavitelný dravec*³⁶³. Podobné výrazy nalezneme i u Ivana Herbena, Ivana Suka a Libuše Hanušové, kteří celé německé obyvatelstvo nazývají „*vlkodlaky*³⁶⁴. Jen u jediného autora jsem pocítila pokus o nečernobílou vidění předních osobností nacistického Německa. Kniha *Muži kolem Hitlera*, vydána Douglasem M. Kelleyem, obsahuje psychologické profily obžalovaných německých politických špiček. Göring je zde jako „*bystrý, statečný, neúnavný, chápavý a neobyčejně výkonný*³⁶⁵, Karel Dönitz zase „*bystré intelligence, jasně nadprůměrné, a k tomu se skvělými konstruktivními, imaginativními a tvořivými schopnostmi*³⁶⁶“.

Pokud bychom se zaměřili na názor autorů ohledně československého národa, objevíme například v díle *Kraj, jímž táhla válka* od Ivana Cékla výrok, který charakterizuje statečnost

³⁵³ KOLMAN, Arnošt. Ideologie německého fašismu. Praha: Svoboda, 1946, s. 6

³⁵⁴ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 16

³⁵⁵ Tamtéž, s. 32

³⁵⁶ Tamtéž, s. 34, 36 a 38

³⁵⁷ EISNER, Pavel. Mythus XX. století. Alfred Rosenberg a jeho dílo. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947, s. 10

³⁵⁸ Hitler v sovětské karikatuře. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, s. 40

³⁵⁹ Tamtéž, s. 42, 48 a 50

³⁶⁰ CHALUPNÝ, Emanuel. Němci hrozí. Německý problém a bezpečnost světa. Praha: nákladem vlastním, 1947, s. 35

³⁶¹ Tamtéž, s. 6

³⁶² OGOUN, Josef. Pravda o Heydrichovi. Památce hrdinů, kteří odstranili Heydricha: Moravana Jana Kubiše, Slovákka Josefa Gabčíka, Čecha Jana Zelenky. Kroměříž: nákladem vlastním, 1945, s. 7

³⁶³ HABŘINA, Rajmund. Nadčlověk a nadnárod. Kapitoly jen časové? Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, s. 73

³⁶⁴ Např. SUK, Ivan. Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946. Praha: Nová osvěta, 1946, s. 29

³⁶⁵ KELLEY, M. Douglas. Muži kolem Hitlera. Praha: Aventinum, 1948, s. 57

³⁶⁶ Tamtéž, s. 69

a udatnost jeho vlastního národa: „V té nejhorší lidské bídě rostly a kvetly nejkrásnější květy svobody, bezmezná odvahy, titanského sebeobětování, nezlomná srdce nesčetných heroů, známých i neznámých mužů, žen a dětí.“³⁶⁷ V některých dílech byli Češi vnímáni jako vězni, protože samotný protektorát byl *žalářem miliónů*³⁶⁸ a Terezín byl pro některé Čechy, kteří zde byli zavřeni, jako kalvarie³⁶⁹, tedy utrpení. Antonín Hruban ve své práci o Slovanech vůči Německu píše, že byli „*národ služebný, otrocký!*“³⁷⁰.

Z norimberského procesu jsme se mohli z vybrané literatury dovědět o plánech, které chystalo nacistické Německo proti Československu i jiným slovanským státům. Předpokládala jsem, že vznikne diskuze v literatuře zabývající se norimberským procesem, ale také, že vznikne v dílech, které byly vydány po roce 1946. Díky Bohuslavu Ečerovi, který sepsal oficiální československou zprávu pro norimberský soud, víme, že československá inteligence byla zcela úmyslně likvidována, podobně dopadlo české školství a zbylá část českého národa, nevhodná k poněmčení, měla být vystěhována do oblasti Sibiře. Z práce Ivana Suka jsme se dozvěděli, že Hitler vybral jako řešení asimilaci českého národa. V roce 1946 byly tedy velice dobré informace o osudu, který čekal Československo. Ale ani v následujících textech se tyto plány nerozebírají. Také v druhé části této práce jsem nenalezla žádnou reakci na rasovou germanizaci, je pouze zmíněno uzavírání českých škol a perzekuce studentů a samotných obyvatel Československa.

Interpretace nacistického režimu mohla být ve trojí verzi, skrze antisemitismus, češství a slovanství. Z literatury jednoznačně převažuje interpretace tohoto režimu skrze češství, slovanství se vyskytuje spíše ve spisech pojednávajících o norimberském soudu a antisemitismus je řešen pouze v rámci koncentračních a vyhlazovacích táborů, ale ani zde nebylo zastoupeno mnoho děl s židovskou otázkou. Pouze několik autorů upozorňuje na rozdíl mezi vztahem česko-německým a česko-rakouským. V historickém kontextu lze zmínit němčinu jako prvek, který spojuje Německo i Rakousko. Díky tomu, běžní lidé viděli nacismus v celém německém národě zahrnujícím i Rakousko. I když A. Karlgren dává vinu i Rakousku, tento rozdíl zdůrazňuje, protože „*Češi, získali germanofobii kvůli rakouské*

³⁶⁷ CEKL, Jan. Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945. Olomouc: Jiří Vyjídák, 1947, s. 5

³⁶⁸ BENEŠ, Vojta. *Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava*. Praha: Pokrok, 1947, 254 s.

³⁶⁹ Terezín, kalvarie českého národa. Litoměřice: Spolek pro udržování Národního hřbitova u Malé pevnosti v Terezíně, 1948, 39 s.

³⁷⁰ HRUBAN, Antonín. Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně). Prostějov: Vydavatelský spolek, 1945, s. 3

*administrativě, která držela Čechy ve svých spárech*³⁷¹ a ne kvůli Německu. Dalším uvědomělým autorem je Gustav Bareš, který tvrdí, že v „*našem českém táboře jed rakušáctví po dvacet let rozežíral republiku*“³⁷² a zmiňme i Vlastimila Loudu, který ve své práci říká, že „*rakouští Němci a zvláště pak němečtí obyvatelé v zemích koruny české cítili se vždy býti germánskou pěstí*“³⁷³. Ostatní autoři tedy nedávají vinu Rakousku ani Německu, ale celému německému národu.

Pokud se týká odpovědi na otázku, zda události válečných let lze z uvedených knih popsat neutrálně a s určitým nadhledem, lze říci, že záleželo na tom, co autor publikace sám prožil. Jestli byl přímo sám účastníkem perzekucí, je jeho názor spíše subjektivní a tedy nelze hovořit o nadhledu. Pokud však spisovatel popisoval události, na kterých neměl sám účast, je jeho líčení bližší historické pravdivosti.

Poměrně velkým překvapením pro mě bylo, že jsem nenarazila na literaturu, která by zpracovávala ve větší šíři atentát na zastupující říšského protektora. Lze to možná vysvětlit i tím, že valná většina zainteresovaných lidí byla popravena. Jediným spisem, který se tímto činem podrobněji zabývá, je profesor Josef Ogoun, který sám parašutisty ukrýval. Další informace byly publikovány až společně s popisem vyhlazení Lidic.

Přínos své práce bych především viděla ve zmapování literárních pramenů, které se v letech 1945 – 1947 zabývaly vztahy německého a českého národa a které popisovaly, co vše mohl náš národ vědět o chystané budoucnosti z rukou nacistického Německa. Pokud by se chtěl podobnou problematikou zabývat kdokoliv další, naskýtají se otázky, jak byl v literatuře vnímán konec války, a kdo byl vlastně vítězem.

³⁷¹ KARLGREN, Anton. Henlein - Hitler a československá tragedie. Praha: Samcovo knihkupectví, 1945, s. 5

³⁷² Na soud lidu s válečnými zločinci a zrádci! Praha: Svoboda, 1945, s. 26

³⁷³ LOUDA, Vlastimil. Politika soustavné zrady. Studie o německé politice na území ČSR. Praha: SOPVP, 1948, s. 11

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

- [1] ANDREJS, Jaroslav a ŠIF, Julius. *Směr: Praha! Bojová cesta československé jednotky ze sovětského svazu do vlasti. (První kniha trilogie: Tři fronty odboje)*. Praha: Naše vojsko, 1946, 214 s.
- [2] ANDRLE, Václav. *Prvé dny svobodné Aše. Revoluční garda v Aši 1945*. Aš: Revoluční garda, 1946, 16 s.
- [3] BALA, Jaroslav. *V boji od začátku do konce. (Přehled činnosti čs. zahraničního letectva na západě podle úředních pramenů)*. Praha: Orbis, 1945, 39 s.
- [4] BAZALOVÁ, Anna. *Krvavý květen (Dojmy a vzpomínky)*. Chotěboř: nákladem vlastním, 1945, 38 s.
- [5] BECKMANN, Rudolf. *Hitlerova válka proti Československu ve světle mezinárodního práva*. Praha: Orbis, 1948, 125 s.
- [6] BENEŠ, Jiří. *V německém zajetí*. Praha: Melantrich, 1945, 307 s.
- [7] BENEŠ, Vojta. *Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava*. Praha: Pokrok, 1947, 254 s.
- [8] BERNADOTTE, Folke. *Konec Německa. Mé filantropické vyjednávání v Německu na jaře roku 1945 a jeho politické následky*. Praha: Melantrich, 1946, 105 s.
- [9] *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1945 vyjma noviny a časopisy*. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1946, 424 s.
- [10] *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1946 vyjma noviny a časopisy. Týdenní sešitové vydání*. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1947, 459 s.
- [11] *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1947 vyjma noviny a časopisy. Týdenní sešitové vydání*. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1948, 527 s.
- [12] *Bibliografický katalog Československé republiky. Literární tvorba z roku 1948 vyjma noviny a časopisy. Týdenní sešitové vydání*. Praha: Národní a univerzitní knihovna v Praze, 1949, 750 s.
- [13] BLANK, R. *Mrtvý se vrátil. Politický vězeň číslo 34880, svědek nacistických vražd žaluje*. Praha: Světový literární klub, 1945, 157 s.
- [14] BOHEMUS (pseud.). *Spravedlnost Československu. (Propagační brožura)*. Praha: Sdružení za spravedlivé hranice ČSR, 1945, 10 s.

- [15] BRABEC, Jan. *Bůh, ďábel, reklama a nacismus*. Praha: Reklamní klub československý, 1945, 28 s.
- [16] BŘEZÁČEK, Emil. *Jak se Himmler, Hess a Henlein na Vsetíně nenaobědvali. Historie vsetínského hoteliera Emila Březáčka a jeho vzpomínky na Dachau*. Vsetín: Průlom, 1946, 15 s.
- [17] BŘEZOVSKÝ, Bohuslav. *Udavač*. Praha: Orbis, 1945, 31 s.
- [18] CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945*. Olomouc: Jiří Vyjídák, 1947, 277 s.
- [19] CENEK, Edvard. *Vyzvědačka B 7. Osudy jedné německé vyzvědačky*. Praha: Škubal a Machajdík, 1948, 221 s.
- [20] *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: ministerstvo informací, 1947, 242 s.
- [21] *Dachau, symbol české síly, vzdoru a oběti. Novinářský dokument českých politických vězňů z doby od 29. dubna do 21. května 1945*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1945, 85 s.
- [22] DÉRER, Ivan. *Slovenský vývoj a ľud'ácká zrada. (Fakta, vzpomínky a úvahy)*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, 364 s.
- [23] *Desatero přikázání. Deset kratších románů o Hitlerově válce proti mravnímu zákonu*. Praha: Vydavatelstvo Družstevní práce, 1947, 485 s.
- [24] DISMAN, Miloslav. *Československý rozhlas v boji*. Praha: Československý rozhlas, 1946, 35 s.
- [25] DOSTÁL, Jaroslav. *Ležáky, Lidice, Ploština*. Praha: knihkupectví Klubu československých turistů, 1946, 22 s.
- [26] DRDA, Jan. *Listy z Norimberka*. Knížka fejetonů. Praha: Alois Hynek, 1946, 95 s.
- [27] EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, 264 s.
- [28] EČER, Bohuslav. *Norimberský soud*. Praha: Orbis, 1946, 380 s.
- [29] EČER, Bohuslav. *Poučení norimberského soudu pro Slovany*. Brno: Zář, 1947, 74 s.
- [30] EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Novina, 1946, 57 s.
- [31] EISNER, Pavel. *Mythus XX. století. Alfred Rosenberg a jeho dílo*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947, 68 s.
- [32] ERENBURG, Ilja Georgijevič. *O Němcích*. Praha: Naše vojsko, 1946, 53 s.
- [33] FEDER, Richard. *Židovská tragedie. Dějství poslední*. Kolín: LUSK, 1947, 173 s.
- [34] FIERLINGER, Zdeněk. *Ve službách ČSR. I. díl. Paměti z druhého zahraničního odboje*. Praha: Svoboda, 1947, 352 s.
- [35] FOERSTER, F. W. *Evropa a německá otázka*. Vyd. 3. Praha: Universum, 1948, 521 s.

- [36] GISEVIUS, H. B. *Až k hořkému konci. Díl I. Od požáru říšského sněmu k Fritschově krizi*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1947, 424 s.
- [37] GISEVIUS, H. B. *Až k hořkému konci. Díl II. Od mnichovské dohody k 20. červenci 1944*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1948, 389 s.
- [38] GISEVIUS, H. B. *Cesta do pekel*. Praha: Atheneum, 1948, 581 s.
- [39] HABŘINA, Rajmund. *Nadčlověk a nadnárod. Kapitoly jen časové?* Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 102 s.
- [40] HANUŠOVÁ, Libuše. *Co s nimi? Dokumentární svědectví nacistické propagandy o velezrádné činnosti pohraničních Němců v Československu*. Praha: Rebcovo nakladatelství, 1946, 143 s.
- [41] HARRIS, Arthur. *Bombardéry útočí*. Praha: Orbis, 1948, 359 s.
- [42] HERBEN, Ivan. *Đábel mluví německy*. Praha: Ivan Herben - soukromý tisk, 1945, 15 s.
- [43] HERBEN, Ivan. *Žalujeme v Norimberku. Reportáž o nacistických zločinech proti Československu*. Praha: Athos, 1946, 100 s.
- [44] HESS, Alexander. *Byli jsme v bitvě o Anglii. Českoslovenští stíhači v RAF*. Praha: Čin, 1947, 152 s.
- [45] *Hitler v sovětské karikatuře*. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, 60 s.
- [46] HONZÍKOVÁ, Milena. *Bojovala jsem. (Vzpomínky partyzáanky)*. Praha: nakladatelství Československé Obce Sokolské, 1946, 59 s.
- [47] HOVADÍK, Josef. *Osvěncím - tábor mrtvých*. Vsetín: Průlom, 1945, 15 s.
- [48] HRUBAN, Antonín. *Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně)*. Prostějov: Vydavatelský spolek, 1945, 58 s.
- [49] CHALUPNÝ, Emanuel, *Němci hrozí. Německý problém a bezpečnost světa*. Praha: nákladem vlastním, 1947, 80 s.
- [50] JAHODA, Josef. *Šest let. Obraz z doby poroby*. Vrchlabí: Krkonošské nakladatelství Josef Krbal, 1946, 194 s.
- [51] JANOUC, Svatopluk. *Světla a stíny*. Praha: Naše Vojsko, 1947, 165 s.
- [52] JAŠEK, Bohuslav. *První odbojáři v německých káznících*. Vsetín: Průlom, 1946, 23 s.
- [53] JEFIMOV, Boris. *Hitler a jeho smečka. Karikatury*. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, 88 s.
- [54] JINDRA, V. *Rudolf Beran. Dokumenty zrady*. Praha: Svoboda, 1946, 71 s.

- [55] KALISTA, Zdeněk. *Co nám lhali o našich dějinách*. Třebechovice pod Orebem: Antonín Dědourek, 1947, 39 s.
- [56] KAPLICKÝ, Václav. *Ďáblem posedlí. Kronika let 1939 - 1945*. Praha: Atlas, 1946, 411 s.
- [57] KARLGREN, Anton. *Henlein - Hitler a československá tragedie*. Praha: Samcovo knihkupectví, 1945, 133 s.
- [58] KELLEY, M. Douglas. *Muži kolem Hitlera*. Praha: Aventinum, 1948, 232 s.
- [59] KNAPP, Z. H. *Mezi nebem a mořem. Zápisky radiotelegrafisty, který létal s 311. čs. bombardovací perutí RAF u velitelství pobřežního letectva*. Praha: Naše vojsko, 1946, 101 s.
- [60] KOCOUREK, Rostislav. *Svět žaluje v Norimberku*. Praha: Fr. Borový, 1946, 391 s.
- [61] KOČKA, Václav. *Lidice. Dějiny a poslední dnové vsi*. Ústí nad Labem: přípravný výbor tiskařského, nakladatelského a knihkupeckého družstva, 1946, 87 s.
- [62] KOLÁR, Erik. *Ještě naposledy - co víte o židech. (Přednáška v pražském a plzeňském rozhlasu)*. Praha: Protinorimberský ústav, 1945, 7 s.
- [63] KOLMAN, Arnošt. *Ideologie německého fašismu*. Praha: Svoboda, 1946, 151 s.
- [64] KOPECKÝ, Václav. *Antisemitismus poslední zbraní nacismu*. Praha: Svoboda, 1945, 15 s.
- [65] KOŠUTOVÁ, Olga. *Voják vypravuje. Cesta generála Karla Klapálka za druhé světové války*. Brno: Družstvo moravského kola spisovatelů, 1948, 267 s.
- [66] KOTINSKÝ, Karel. *Zákopníci na frontě. Reportáž*. Pardubice: Bedřich Brix, 1946, 45 s.
- [67] KRAUS, Ota a SCHÖN, Erich. *Továrna na smrt*. Praha: Čin, 1946, 234 s.
- [68] KROFTA, Václav Karel. *Pátý akt. Poznámky člověka z Protektorátu*. Vrchlabí: Josef Krbal, 1946, 217 s.
- [69] KUBELKA, Adolf. *II. československý odboj v SSSR*. Bratislava: S. V. K. T., 1948, 246 s.
- [70] KURFUERST, František. *Druhá světová válka. Přehled událostí s hlediska československého*. Praha: Šolc a Šimáček, 1947, 206 s.
- [71] LION, Jindřich. *Padělal jsem dolary. Tajemství Hitlerovy padělatelské dílny*. Praha: nákladem vlastním, 1948, 88 s.
- [72] LISICKÝ, Bohuslav. *Konzentrationslager Buchenwald. Akce 1. září 1939*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1945, 93 s.
- [73] *Litoměřicko v odboji 1938 - 1945*. Litoměřice: Pax, 1946, 69 s.

- [74] LOUCKÝ, František. *Zůstal jsem sám... Vzpomínky z války*. Praha: Orbis, 1946, 70 s.
- [75] LOUDA, Vlastimil. *Politika soustavné zrady. Studie o německé politice na území ČSR*. Praha: SOPVP, 1948, 73 s.
- [76] MACHT, Antonín. *Pankrác - Terezín, malá pevnost*. Praha: nákladem vlastním, 1946, 187 s.
- [77] *Mauthausen*. Praha: KSČ, 1946, 52 s.
- [78] MEISSNER, Janusz. *Peruť pomsty*. Brno: Novela, 1947, 228 s.
- [79] MENDELSSOHN, de Peter. *Hitlerovy plány na dobytí Evropy. Několik pohledů na německou válečnou politiku v letech 1939 - 1945 ve světle norimberských dokumentů*. Praha: Melantrich, 1948, 259 s.
- [80] *My mrtví žalujeme! Svědectví dvou bývalých vězňů o zločinu v Osvěčtině-Birkenau. Erich Schön a Ota Kraus*. Vsetín: Průlom, 1945, 92 s.
- [81] *Na soud lidu s válečnými zločinci a zrádci!* Praha: Svoboda, 1945, 32 s.
- [82] OGOUN, Josef. *Pravda o Heydrichovi. Památce hrdinů, kteří odstranili Heydricha: Moravana Jana Kubiše, Slováků Josefa Gabčíka, Čecha Jana Zelenky*. Kroměříž: nákladem vlastním, 1945, 32 s.
- [83] *Padělatelé dějin. Historický dokumentární přehled*. Praha: Sovětská informační kancelář, 1948, 29 s.
- [84] PETRÝL, Josef. *Ležáky*. Praha: Orbis, 1945, 32 s.
- [85] PICARD, Max. *Hitler v nás*. Praha: Universum, 1948, 210 s.
- [86] PLESSNER, Helmuth. *Co bude s Německem?* Brno: Masarykova sociální společnost, 1947, 27 s.
- [87] *První rok. 5. 5. 1945 - 5. 5. 1946*. Plzeň: expositura ministerstva informací, 1946, 78 s.
- [88] PŘÍKRYL, Vladimír. *Pokračujte v horách. Svědectví zahraničního vojáka*. Praha: Naše vojsko, 1947, 198 s.
- [89] RAUSCHNING, Hermann. *Mluvil jsem s Hitlerem*. Praha: Nová osvěta, 1946, 308 s.
- [90] REIMAN, Pavel. *Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii*. Plzeň: Volnost, 1946, 29 s.
- [91] *Rok po revoluci. 1945-1946*. Liberec: Svaz národní revoluce, 1946, 63 s.
- [92] RUDĚNKO, Roman Andrejevič. *Obviňujeme! Obžalovací řeč hlavního sovětského žalobce gen. R. A. Ruděnka u soudu s německými válečnými zločinci v Norimberku*. Praha: Naše vojsko, 1946, 87 s.
- [93] SAYERS, Michael a KAHN, Albert. *Úklady proti míru. Přípravy Německa na třetí světovou válku*. Brno: Tiskové podniky Rovnost, 1947, 210 s.

- [94] SÍLA, František. *Barikády. Čtyři pohledy na pražskou revoluci z okna předměstského činžáku*. Praha: Matice divadelní, 1947, 95 s.
- [95] SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, 163 s.
- [96] SOKOLOVSKIJ, Vasilij. *Kdo brání demilitarisaci a demokratisaci Německa?* Praha: redakce Světových rozhledů, 1947, 15 s.
- [97] *Soud v Norimberku. Obžalovací spis proti hlavním německým válečným zločincům*. Praha: Svoboda, 1945, 23 s.
- [98] SPENDER, Stephen. *V hlavní roli Evropa*. Brno: Novela, 1947, 257 s.
- [99] SUK, Ivan. *Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946*. Praha: Nová osvěta, 1946, 117 s.
- [100] ŠIMÁNĚ, Jan. *Je tady Gestapo! Záznam některých událostí na Náchodsku za okupace Československa 1938 - 1945*. Náchod: Jan Šimáně, 1946, 195 s.
- [101] ŠOLLE, Zdeněk. *Poutník v třetí říši*. Třebechovice pod Orebem: Ant. Dědourek, 1947, 159 s.
- [102] *Terezín, kalvarie českého národa*. Litoměřice: Spolek pro udržování Národního hřbitova u Malé pevnosti v Terezíně, 1948, 39 s.
- [103] TREVOR-ROPER, H. R. *Poslední dny Hitlerovy*. Praha: Aventinum, 1947, 235 s.
- [104] TROJANOVSKIJ, P. *Poslední dnové Berlína. Zápisky ze štábu maršála Žukova. Napsal válečný dopisovatel "Rudé hvězdy" ...* Praha: Svoboda, 1945, 32 s.
- [105] URBAN, A. Jaroslav. *O Hitlerovi, Honzovi a SS-loupežnících*. Praha: Athos, 1946, 136 s.
- [106] URBAN, A. Jaroslav. *O Hitlerovi, Honzovi a SS-loupežnících. Hitler v říši pohádek*. Praha: A. Neubert, 1946, 64 s.
- [107] UTITZ, Emil. *Německo mezi včerejškem a zítkem*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1948, 72 s.
- [108] VÁCLAVÍK, Zdeněk - SCHRICH, J. *Z Protektorátu do republiky*. Praha: Naše vojsko, 1946, 86 s.
- [109] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl I. Hitlerovo tažení proti Československu*. Praha: V. Neubert a synové, 1946, 300 s.
- [110] VÁPENÍK, Rudolf. *Nietzsche a Německo*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1946, 37 s.
- [111] VELIČKO, V. *Poražený Berlín*. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, 62 s.
- [112] *Velkomeziříčská tragedie 1945*. Velké Meziříčí: Okresní osvětová rada, 1948, 31 s.

- [113] *Velký čin malé církve (Od sklepení pravoslavného chrámu k Lidicům. K třetímu výročí 18. června 1942) S otiskem přednášky šéfred. Aloise Krejčího: O odboji biskupa Gorazda.* Praha: Sbor starších pravoslavné církve, 1945, 31 s.
- [114] VESELÝ, Jan. *Loyální občan Josef Švejk v Protektorátě Čechy a Morava.* Praha: Karel Synek, 1948, 163 s.
- [115] *Vzpomínky z koncentráků. Vytvořil kolektiv bývalých vězňů.* Červený kostelec: Svaz osvobozených vězňů, 1945, 87 s.
- [116] WINKLER, Paul. *Německé spiknutí.* Praha: Sfinx, 1948, 220 s.
- [117] ZEMANOVÁ, Irena. *Zrádcům smrt.* Praha: Orbis, 1947, 31 s.
- [118] *Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci.* Praha: Cíl, 1946, 191 s.

Literatura

- [1] BENZ, Wolfgang, Hermann GRAML und Hermann WEIß. *Enzyklopädie des Nationalsozialismus.* München: Deutcher Taschenbuch Verlag, 2007, 992 s.
- [2] BIMAN, Stanislav, Eva BROKLOVÁ a Jan KŘEN. *Obraz Němců, Rakouska a Německa v české společnosti 19. a 20. století.* Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1998, 314 s.
- [3] BRANDES, Detlef. *Češi pod německým protektorátem: okupační politika, kolaborace a odboj 1939-1945.* V čes. jaz. vyd. 1. Praha: Prostor, 1999, 657 s. ISBN 80-7260-017-6.
- [4] CORNELIBEN, Christoph, Roman HOLEC a Jiří PEŠEK. *Diktatura - válka - vyhnání: kultury vzpomínání v českém, slovenském a německém prostředí od roku 1945.* Ústí nad Labem: Pro Česko-německou a Slovensko-německou komisi historiků vydává nakl. Albis international, 2007, 460 s. ISBN 978-80-86971-33-9.
- [5] ČERNÝ, Jiří a Jan HOLEŠ. *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky.* 1. vyd. Praha: Libri, 2008, 739 s. ISBN 978-80-7277-369-5.
- [6] DVOŘÁK, Tomáš et al. *Úvod do studia dějepisu.* 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 164 s.
- [7] FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 4/I. S-T.* Praha: Academia, 2008, 414 s.
- [8] HRALA, Milan. *Slovník spisovatelů.* 1. vyd. Praha: Odeon, 1977, 639 s.
- [9] STORCHOVÁ, Lucie a kol. *Koncepty a dějiny. Proměny pojmů v současné historické vědě.* Praha: Scriptorium, 2014, 452 s.

- [10] TOMEŠ, J. a kol. *Český biografický slovník XX. století. A- J*. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 1999, 634 s. ISBN 80-7185-248-1

E-zdroje

- [1] Antonín Jaroslav Urban. ŠEVCŮJ, Ladislav. Databáze knih [online]. (c) 2008 - 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z:<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/antonin-jaroslav-urban-12929>
- [2] KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století. AD. LIBRI [online]. © Libri 2001-2015 [cit. 2015-04-24]. Dostupné z:<http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=4&name=KOL%C1R+ERIK>
- [3] KDO BYL KDO v našich dějinách ve 20. století. NK. LIBRI [online]. © Libri 2001-2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z:<http://www.libri.cz/databaze/kdo20/search.php?zp=11&name=Reiman+Pavel>
- [4] Poprava nacistických válečných zločinců v Norimberku. SVRŠEK, Jiří. Natura [online]. 2004 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z:<http://natura.baf.cz/natura/2004/12/20041205.html>
- [5] Richard Feder. *Britské listy* [online]. Copyright © 1996-2014 [cit. 2015-04-29]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/authors/703-richard-feder>
- [6] Roman Rudenko. RENCZ, Štefan. Filmová databáze [online]. © 2003-2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z:<http://www.fdb.cz/lidi-zivotopis-biografie/281052-roman-rudenko.html>
- [7] Trevor-Roper, H. R. (Hugh Redwald), 1914-: Poslední dny Adolfa Hitlera. Antikvariát ISIS [online]. [cit. 2015-04-20]. Dostupné z: <http://www.antikvariati-isis.cz/detail/detaily8000/trevor-roper-posledni-dny-adolfa-hitlera-1947-107300.html>
- [8] Persecution. 2003. *Webster's Dictionary* [online]. [cit. 2015-05-15]. Dostupné z: <http://www.webster-dictionary.org/definition/persecution>
- [9] Zdeněk Šolle. LECYKLOPAEDIA. Databáze knih [online]. (c) 2008 - 2015 [cit. 2015-04-20]. Dostupné z:<http://www.databazeknih.cz/zivotopis/zdenek-solle-25106>

Příloha

V příloze je vypracovaný seznam literatury, kterou se mi povedlo vyhledat v bibliografickém katalogu za léta 1945, 1946, 1947 a 1948. Publikace jsou řazeny podle kapitol a následně chronologicky. Nejsou zde zahrnuty novinové články, časopisy a poezie.

Obraz Německa v poválečné literatuře

- [1] BRABEC, Jan. *Bůh, ďábel, reklama a nacismus*. Praha: Reklamní klub československý, 1945, 28 s.
- [2] HERBEN, Ivan. *Ďábel mluví německy*. Praha: Ivan Herben - soukromý tisk, 1945, 15 s.
- [3] KOPECKÝ, Václav. *Antisemitismus poslední zbraní nacismu*. Praha: Svoboda, 1945, 15 s.
- [4] KREIBICH, Karel. *Konec sudetského němectví*. Liberec: KSČ, 1945, 16 s.
- [5] TROJANOVSKIJ, P. *Poslední dnové Berlína. Zápisky ze štábu maršála Žukova. Napsal válečný dopisovatel "Rudé hvězdy"...* Praha: Svoboda, 1945, 32 s.
- [6] GOLOMBEK, Bedřich. *Co nebude v dějepise*. Brno: Průboj, nakladatelství Karla Smolky, 1945, 335 s.
- [7] BERNADOTTE, Folke. *Konec Německa. Mé filantropické vyjednávání v Německu na jaře roku 1945 a jeho politické následky*. Praha: Melantrich, 1946, 105 s.
- [8] ERENBURG, Ilja Georgijevič. *O Němcích*. Praha: Naše vojsko, 1946, 53 s.
- [9] HABŘINA, Rajmund. *Nadčlověk a nadnárod. Kapitoly jen časové?* Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 102 s.
- [10] HANUŠOVÁ, Libuše. *Co s nimi? Dokumentární svědectví nacistické propagandy o velezrádné činnosti pohraničních Němců v Československu*. Praha: Rebcovo nakladatelství, 1946, 143 s.
- [11] KOLMAN, Arnošt. *Ideologie německého fašismu*. Praha: Svoboda, 1946, 151 s.
- [12] EČER, Bohuslav. *Právo v boji s nacismem*. Brno: Novina, 1946, 57 s.
- [13] MICHAILOV, Sergej. *Hospodářské odzbrojení Německa*. Praha: Nakladatelství Svazu SSR, 1946, 79 s.
- [14] REIMAN, Pavel. *Historické kořeny německého fašismu a boj proti fašistické ideologii*. Plzeň: Volnost, 1946, 29 s.
- [15] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl II. Válka započne v Praze*. Praha: V. Neubert a synové, 1946, 300 s.

- [16] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl III. Bleskové války začínají*. Praha: V. Neubert a synové, 1946, 310 s.
- [17] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl IV. Tři bleskové války*. Praha: V. Neubert a synové, 1946, 281 s.
- [18] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl V. Bitva o Anglii*. Praha: V. Neubert a synové, 1946, 349 s.
- [19] VÁPENÍK, Rudolf. *Nietzsche a Německo*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1946, 37 s.
- [20] VELÍČKO, V. *Poražený Berlín*. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, 62 s.
- [21] SAYERS, Michael a KAHN, Albert. *Úklady proti míru. Přípravy Německa na třetí světovou válku*. Brno: Tiskové podniky Rovnost, 1947, 210 s.
- [22] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl VI. Stalingrad*. Praha: V. Neubert a synové, 1947, 311 s.
- [23] CHALUPNÝ, Emanuel, *Němci hrozí. Německý problém a bezpečnost světa*. Praha: nákladem vlastním, 1947, 80 s.
- [24] ŠOLLE, Zdeněk. *Poutník v třetí říši*. Třebechovice pod Orebem: Ant. Dědourek, 1947, 159 s.
- [25] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl VII. Amerika v boji*. Praha: V. Neubert a synové, 1947, 319 s.
- [26] SORIA, Georges. *Prohrálo Německo válku?* Praha: Orbis, 1947, 189 s.
- [27] KALISTA, Zdeněk. *Co nám lhali o našich dějinách*. Třebechovice pod Orebem: Antonín Dědourek, 1947, 39 s.
- [28] PLESSNER, Helmuth. *Co bude s Německem?* Brno: Masarykova socil. společnost, 1947, 27 s.
- [29] SPENDER, Stephen. *V hlavní roli Evropa*. Brno: Novela, 1947, 257 s.
- [30] SOKOLOVSKIJ, Vasilij. *Kdo brání demilitarisaci a demokratisaci Německa?* Praha: redakce Světových rozhledů, 1947, 15 s.
- [31] VACHEK, Emil. *Německá válka. Díl VIII. Generální ofensiva*. Praha: V. Neubert a synové, 1947, 80 s.
- [32] GISEVIUS, H. B. *Až k hořkému konci. Díl I. Od požáru říšského sněmu k Fritschově krizi*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1947, 424 s.
- [33] UTITZ, Emil. *Německo mezi včerejškem a zítkem*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1948, 72 s.

- [34] GUÉRIN, Daniel. *Fašismus a velký kapitál. Itálie - Německo*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1948, 297 s.
- [35] GISEVIUS, H. B. *Cesta do pekel*. Praha: Atheneum, 1948, 581 s.
- [36] CENEK, Edvard. *Vyzvědačka B 7. Osudy jedné německé vyzvědačky*. Praha: Škubal a Machajdík, 1948, 221 s.
- [37] GISEVIUS, H. B. *Až k hořkému konci. Díl II. Od mnichovské dohody k 20. červenci 1944*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1948, 389 s.
- [38] *Padělatelé dějin. Historický dokumentární přehled*. Praha: Sovětská informační kancelář, 1948, 29 s.
- [39] FOERSTER, F. W. *Evropa a německá otázka*. Vyd. 3. Praha: Universum, 1948, 521 s.
- [40] WINKLER, Paul. *Německé spiknutí*. Praha: Sfinx, 1948, 220 s.

Hitler a osobnosti

- [41] *Hitler v sovětské karikatuře*. Praha: Společnost pro kulturní a hospodářské styky s SSSR, 1945, 60 s.
- [42] KARLGREN, Anton. *Henlein - Hitler a československá tragedie*. Praha: Samcovo knihkupectví, 1945, 133 s.
- [43] BŘEZÁČEK, Emil. *Jak se Himmler, Hess a Henlein na Vsetíně nenaobědvali. Historie vsetínského hoteliera Emila Březáčka a jeho vzpomínky na Dachau*. Vsetín: Průlom, 1946, 15 s.
- [44] *Zpověď K. H. Franka podle vlastních výpovědí v době vazby u krajského soudu trestního na Pankráci*. Praha: Cíl, 1946, 191 s.
- [45] JEFIMOV, Boris. *Hitler a jeho smečka. Karikatury*. Praha: Nakladatelství Svazu přátel SSSR v Československu, 1946, 88 s.
- [46] RAUSCHNING, Hermann. *Mluvil jsem s Hitlerem*. Praha: Nová osvěta, 1946, 308 s.
- [47] URBAN, A. Jaroslav. *O Hitlerovi, Honzovi a SS-loupežnících*. Praha: Athos, 1946, 136 s.
- [48] URBAN, A. Jaroslav. *O Hitlerovi, Honzovi a SS-loupežnících. Hitler v říši pohádek*. Praha: A. Neubert, 1946, 64 s.
- [49] EČER, Bohuslav. *Jak jsem je stíhal*. Praha: Naše vojsko, 1946, 264 s.
- [50] *Český národ soudí K. H. Franka*. Praha: ministerstvo informací, 1947, 242 s.
- [51] EISNER, Pavel. *Mythus XX. století. Alfred Rosenberg a jeho dílo*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947, 68 s.
- [52] TREVOR-ROPER, H. R. *Poslední dny Hitlerovy*. Praha: Aventinum, 1947, 235 s.

- [53] *Desatero příkázání. Deset kratších románů o Hitlerově válce proti mravnímu zákonu.* Praha: Vydavatelstvo Družstevní práce, 1947, 485 s.
- [54] MENDELSSOHN, de Peter. *Hitlerovy plány na dobytí Evropy. Několik pohledů na německou válečnou politiku v letech 1939 - 1945 ve světle norimberských dokumentů.* Praha: Melantrich, 1948, 259 s.
- [55] PICARD, Max. *Hitler v nás.* Praha: Universum, 1948, 210 s.
- [56] BECKMANN, Rudolf. *Hitlerova válka proti Československu ve světle mezinárodního práva.* Praha: Orbis, 1948, 125 s.
- [57] KELLEY, M. Douglas. *Muži kolem Hitlera.* Praha: Aventinum, 1948, 232 s.

Ohlas norimberského soudu

- [58] *Soud v Norimberku. Obžalovací spis proti hlavním německým válečným zločincům.* Praha: Svoboda, 1945, 23 s.
- [59] *Československo a norimberský proces. Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu.* Praha: Ministerstvo informací, 1946, 405 s.
- [60] HERBEN, Ivan. *Žalujeme v Norimberku. Reportáž o nacistických zločinech proti Československu.* Praha: Athos, 1946, 100 s.
- [61] *Kniha o přepadení Československa ve světle dokumentů předložených mezinárodnímu vojenskému soudu v Norimberku.* Praha: ministerstvo vnitra, odbor pro celostátní politické zpravodajství, 1946, 345 s.
- [62] KOCOUREK, Rostislav. *Svět žaluje v Norimberku.* Praha: Fr. Borový, 1946, 391 s.
- [63] *Norimberk - zločin a trest.* Praha: Svět v obrazech, 1946, 66 s.
- [64] RUDENKO, Roman Andrejevič. *Obviňujeme! Obžalovací řeč hlavního sovětského žalobce gen. R. A. Ruděnka u soudu s německými válečnými zločinci v Norimberku.* Praha: Naše vojsko, 1946, 87 s.
- [65] SUK, Ivan. *Reportáž o Norimberku. 1945 - 1946.* Praha: Nová osvěta, 1946, 117 s.
- [66] DRDA, Jan. *Listy z Norimberka. Knížka fejetonů.* Praha: Alois Hynek, 1946, 95 s.
- [67] EČER, Bohuslav. *Norimberský soud.* Praha: Orbis, 1946, 380 s.
- [68] EČER, Bohuslav. *Poučení norimberského soudu pro Slované.* Brno: Zář, 1947, 74 s.

Okupace, protektorát a kolaborace

- [69] BAZALOVÁ, Anna. *Krvavý květen (Dojmy a vzpomínky)*. Chotěboř: nákladem vlastním, 1945, 38 s.
- [70] BŘEZOVSKÝ, Bohuslav. *Udavač*. Praha: Orbis, 1945, 31 s.
- [71] *Na soud lidu s válečnými zločinci a zrádci!* Praha: Svoboda, 1945, 32 s.
- [72] *Okupanti a zrádci. Abecední seznam všech dosud zajištěných*. Plzeň: Okresní národní výbor, 1945, 32 s.
- [73] MICHALOV, K...B... *Zkáza Javoříčka. Dokument o utrpení českého lidu z historického roku, kdy skončila druhá strašná válka světová*. Olomouc: Jiří Vyjídák, 1945, 48 s.
- [74] REMS, V. *Průběh bojů o Prahu, jak jej vysílal československý rozhlas (5. - 9. květen 1945)*. Semily: nákladem vlastním, 1945, 61 s.
- [75] BOHEMUS (pseud.). *Spravedlnost Československu. (Propagační brožura)*. Praha: Sdružení za spravedlivé hranice ČSR, 1945, 10 s.
- [76] DÉRER, Ivan. *Slovenský vývoj a ľud'ácká zrada. (Fakta, vzpomínky a úvahy)*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, 364 s.
- [77] JAHODA, Josef. *Šest let. Obraz z doby poroby*. Vrchlabí: Krkonošské nakladatelství Josef Krbal, 1946, 194 s.
- [78] JINDRA, V. *Rudolf Beran. Dokumenty zrady*. Praha: Svoboda, 1946, 71 s.
- [79] KAPLICKÝ, Václav. *Ďáblem posedlí. Kronika let 1939 - 1945*. Praha: Atlas, 1946, 411 s.
- [80] KROFTA, Václav Karel. *Pátý akt. Poznámky člověka z Protektorátu*. Vrchlabí: Josef Krbal, 1946, 217 s.
- [81] MACKERLE, Jaroslav. *Osvobozené Jevíčko. Zápisky z konce války*. Česká Třebová: Otakar Štancl, 1946, 38 s.
- [82] *Rok po revoluci. 1945-1946*. Liberec: Svaz národní revoluce, 1946, 63 s.
- [83] *První rok. 5. 5. 1945 - 5. 5. 1946*. Plzeň: expositura ministerstva informací, 1946, 78 s.
- [84] SOBOTA, Emil. *Co to byl protektorát*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, 163 s.
- [85] ŠIMÁNĚ, Jan. *Je tady Gestapo! Záznam některých událostí na Náchodsku za okupace Československa 1938 - 1945*. Náchod: Jan Šimáně, 1946, 195 s.
- [86] *Za vlast a národ 1939 - 1945. Pamětní spis reálného gymnasia v Kroměříži, Náměstí legionářů 8*. Kroměříž: Státní reálné gymnasium, 1946, 52 s.
- [87] *Výstava "Zločiny Nacismu"*. Praha: nákladem vlastním, 1946, 8 s.

- [88] ANDRLE, Václav. *Prvé dny svobodné Aše. Revoluční garda v Aši 1945*. Aš: Revoluční garda, 1946, 16 s.
- [89] KRATOCHVÍL, Boža. *Zrádce. Příběh z druhé světové války*. Praha: Alois Hynek, 1946, 162 s.
- [90] BENEŠ, Vojta. *Žalář miliónů. Protektorát Čechy a Morava*. Praha: Pokrok, 1947, 254 s.
- [91] KEPRTA, Josef. *Zápas o svobodu. Druhá světová válka a její účastníci*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 170 s.
- [92] ZEMANOVÁ, Irena. *Zrádcům smrt*. Praha: Orbis, 1947, 31 s.
- [93] KURFUERST, František. *Druhá světová válka. Přehled událostí s hlediska československého*. Praha: Šolc a Šimáček, 1947, 206 s.
- [94] CEKL, Jan. *Kraj, jímž táhla válka. Děje, události a dokumenty z let 1939 - 1945*. Olomouc: Jiří Vyjídák, 1947, 277 s.
- [95] *Pod vítěznými prapory. Sborník četby o květnové revoluci*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 110 s.
- [96] HUDCOVÁ, Marie. *Zšeřelá cesta*. Praha: SOPVP, 1947, 110 s.
- [97] SÍLA, František. *Barikády. Čtyři pohledy na pražskou revoluci z okna předměstského činžáku*. Praha: Matice divadelní, 1947, 95 s.
- [98] LOUDA, Vlastimil. *Politika soustavné zrady. Studie o německé politice na území ČSR*. Praha: SOPVP, 1948, 73 s.
- [99] VESELÝ, Jan. *Loyální občan Josef Švejek v Protektorátě Čechy a Morava*. Praha: Karel Synek, 1948, 163 s.
- [100] BENDA, Antonín. *Pod Chlumem. Příběhy dvou chlapců ze světové války*. Praha: Jaroslav Tožička, 1948, 184 s.

Zahraniční odboj

- [101] BALA, Jaroslav. *V boji od začátku do konce. (Přehled činnosti čs. zahraničního letectva na západě podle úředních pramenů)*. Praha: Orbis, 1945, 39 s.
- [102] ANDREJS, Jaroslav a ŠIF, Julius. *Směr: Praha! Bojová cesta československé jednotky ze sovětského svazu do vlasti. (První kniha trilogie: Tři fronty odboje)*. Praha: Naše vojsko, 1946, 214 s.
- [103] DUCHÁČEK, Ivo. *Naše účast v zahraničním odboji*. Praha: výkonný výbor československé strany lidové, 1946, 16 s.
- [104] LOUCKÝ, František. *Zůstal jsem sám... Vzpomínky z války*. Praha: Orbis, 1946, 70 s.

- [105] NEDOMA, Rudolf. *Bombardovali jsme Německo. Zážitky československého letce-
legionáře v anglických bombardovacích svazech*. Olomouc: Vavřinec Kullil, 1946, 51
s.
- [106] HODEK, Josef. *Útěk do druhého odboje*. Praha: Pokrok, 1946, 178 s.
- [107] VÁCLAVÍK, Zdeněk - SCHRICH, J. *Z Protektorátu do republiky*. Praha: Naše
vojsko, 1946, 86 s.
- [108] KNAPP, Z. H. *Mezi nebem a mořem. Zápisky radiotelegrafisty, který létal s 311. čs.
bombardovací perutí RAF u velitelství pobřežního letectva*. Praha: Naše vojsko, 1946,
101 s.
- [109] JANOUC, Svatopluk. *Světla a stíny*. Praha: Naše Vojsko, 1947, 165 s.
- [110] FAJTL, František. *Sestřelen. Z deníku stíhacího letce*. Praha: Naše vojsko, 1947, 305
s.
- [111] PŘIKRYL, Vladimír. *Pokračujte v horách. Svědectví zahraničního vojáka*. Praha:
Naše vojsko, 1947, 198 s.
- [112] FIERLINGER, Zdeněk. *Ve službách ČSR. I. díl. Paměti z druhého zahraničního
odboje*. Praha: Svoboda, 1947, 352 s.
- [113] TÁBORSKÝ, Eduard. *Pravda zvítězila. Deník druhého zahraničního odboje*. Praha:
Vydavatelstvo Družstevní práce, 1947, 458 s.
- [114] MEISSNER, Janusz. *Peruť pomsty*. Brno: Novela, 1947, 228 s.
- [115] HESS, Alexander. *Byli jsme v bitvě o Anglii. Českoslovenští stíhači v RAF*. Praha: Čin,
1947, 152 s.
- [116] VESELÝ, Jiří Maria. *Čs. odboj v Itálii 1944 - 45*. Olomouc: Svaz národní revoluce,
1947, 318 s.
- [117] RUDOLF, Josef. *Vítězové nad smrtí. Dokumentární reportáž ze života zahraničních
letců a partyzánů*. Brno: Mír, 1948, 248 s.
- [118] HARRIS, Arthur. *Bombardéry útočí*. Praha: Orbis, 1948, 359 s.
- [119] KOŠUTOVÁ, Olga. *Voják vypravuje. Cesta generála Karla Klapálka za druhé
světové války*. Brno: Družstvo moravského kola spisovatelů, 1948, 267 s.
- [120] KUBELKA, Adolf. *II. československý odboj v SSSR*. Bratislava: S. V. K. T., 1948,
246 s.
- [121] FIERLINGER, Zdeněk. *Ve službách ČSR. II. díl. Paměti z druhého zahraničního
odboje*. Praha: Svoboda, 1948, 614 s.
- [122] KUBEC, Václav. *Nebáli se smrti*. Ostrava: Svět, 1948, 249 s.

Domáci odboj, Lidice a Ležáky

- [123] *Velký čin malé církve (Od sklepení pravoslavného chrámu k Lidicům. K třetímu výročí 18. června 1942) S otiskem přednášky šéfred. Aloise Krejčího: O odboji biskupa Gorazda.* Praha: Sbor starších pravoslavné církve, 1945, 31 s.
- [124] LOUDA, Vlastimil. *Lidice. Čin krvavého teroru a porušení zákonů i základních lidských práv.* 2. Vyd. Praha: ministerstvo vnitra, odbor pro politické zpravodajství, 1946, 122 s.
- [125] *Lidické děti. (Zvláštní pátrací oběžník čís. 2) Vydalo ministerstvo vnitra, odbor pro politické zpravodajství.* Praha: ministerstvo vnitra, 1945, 8 s.
- [126] *17. Listopad 1945. (Informační brožura).* Kroměříž: "Směr", 1945, 7 s.
- [127] *Lidický kříž. (Památník... Uspořádal Karel Alois Polánek).* Kladno: B. Bergman a spol., 1945, 62 s.
- [128] MERHOUT, Cyril. *Lidice I. - VI. Vydání.* Praha: Orbis, 1945, 26 s.
- [129] OGOUN, Josef. *Pravda o Heydrichovi. Památce hrdinů, kteří odstranili Heydricha: Moravana Jana Kubiše, Slováka Josefa Gabčíka, Čecha Jana Zelenky.* Kroměříž: nákladem vlastním, 1945, 32 s.
- [130] PETR TYL, Josef. *Ležáky.* Praha: Orbis, 1945, 32 s.
- [131] *Lidická tryzna. Projevy, učiněné dne 10. června 1945 v Lidicích.* Praha: ministerstvo informací, 1945, 31 s.
- [132] *17. Listopad. Odboj československého studentstva (v letech 1939 - 1945. Almanach).* Praha: Ústřední svaz Československého Studentstva, 1945, 141 s.
- [133] *Zločin Lidice a Ležáky.* Praha: ministerstvo vnitra, 1945, 7 s.
- [134] *...a muži byli zastřeleni. Památník lidickým mužům.* Praha: Společnost pro obnovu Lidic, 1946, 49 s.
- [135] HONZÍKOVÁ, Milena. *Bojovala jsem. (Vzpomínky partyzáanky).* Praha: nakladatelství Československé Obce Sokolské, 1946, 59 s.
- [136] *Organizační, výzvědná, bojová a politická činnost partyzánské brigády Jana Koziny. Oblast působení v bývalém Protektorátě Čechy a Morava. Okresy: Chrudim, Polička, Nové Město na Moravě, Tišnov, Boskovice, Jihlava, částečně Velké Meziříčí a Chotěboř.* Havlíčkův Brod: Partyzánská brigáda Jana Koziny, 1946, 46 s.
- [137] DISMAN, Miloslav. *Československý rozhlas v boji.* Praha: Československý rozhlas, 1946, 35 s.

- [138] DOSTÁL, Jaroslav. *Ležáky, Lidice, Ploština*. Praha: knihkupectví Klubu československých turistů, 1946, 22 s.
- [139] KOTINSKÝ, Karel. *Zákopníci na frontě*. Reportáž. Pardubice: Bedřich Brix, 1946, 45 s.
- [140] ROHÁČ, František. *Ve jménu svobody...* Praha: Akademický klub "Tábor", 1946, 15 s.
- [141] GRŇA-VLK, Josef. *Partyzánské historky*. Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 129 s.
- [142] JAŠEK, Bohuslav. *První odbojáři v německých káznicích*. Vsetín: Průlom, 1946, 23 s.
- [143] KOČKA, Václav. *Lidice. Dějiny a poslední dnové vsi*. Ústí nad Labem: přípravný výbor tiskařského, nakladatelského a knihkupeckého družstva, 1946, 87 s.
- [144] KROPÁČ, František. *Zločin v Lidicích. Román-skutečnost*. Praha: Společnost pro obnovu Lidic, 1946, 268 s.
- [145] MUK, Jiří. *Jeden ze zapomenutých. Příběh parašutisty*. Praha: Naše vojsko, 1946, 62 s.
- [146] *Československý odboj 1939 - 1945. Archiv filmového oddělení MZV v Londýně*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí, 1946, 203 s.
- [147] PÁTEK, Emil. *Zrazení? Úryvek z partyzánského života v katastru obce Heršpic*. Heršpice: Místní národní výbor, 1946, 23 s.
- [148] PRAŽÁK, Albert. *Náš odboj proti Němcům*. Praha: Zemská rada osvětová, 1946, 30 s.
- [149] *Kapitoly z historie odboje*. Praha: Československá sociální demokracie, 1946, 30 s.
- [150] *Partyzáni "Vela"*. Praha: nákladem vlastním, 1946, 174 s.
- [151] ŠACHA, Vladimír. *V zahradě muk*. 2. vyd. Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 506 s.
- [152] KVASIL, František. *Cesta k hranici. Partyzáni v Beskydách*. Praha: Toužimský a Moravec, 1946, 39 s.
- [153] KAVAN, Břetislav. *Železnice v odboji*. Hradec Králové: Oblastní podniková rada ředitelství státních drah, 1946, 83 s.
- [154] *Litoměřicko v odboji 1938 - 1945*. Litoměřice: Pax, 1946, 69 s.
- [155] *Přípravný revoluční národní výbor a jeho činnost za okupace*. Praha: přípravný revoluční národní výbor, 1946, 57 s.
- [156] DREJS, Jan. *Za Heydrichem stín*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, 1947, 354 s.
- [157] VESELÝ-ŠTAINER, Karel. *Cestou národního odboje: bojový vývoj domácího odbojového hnutí v letech 1938-1945*. Praha: Sfinx, 1947, 295 s.

- [158] *Lidice budou žít! Památník mučedníků a pomník vítězství*. Praha: Společnost pro obnovu Lidic, 1947, 28 s.
- [159] LOUBAL, Emil. *Na domácí frontě proti nacismu. Reportáž z odbojné činnosti skupiny "President Beneš"*. Brno: Mír, 1947, 103 s.
- [160] ŠÍMA, Ladislav. *Ležáky. Vražda mužů a žen, odvezení dětí do ciziny, srovnání osady se zemí*. Praha: ministerstvo vnitra, 1947, 151 s.
- [161] ŠÍMA, Ladislav. *Ležáky, zastavení křížové cesty českého národa*. Praha: Společnost pro obnovu Lidic, 1947, 23 s.
- [162] ŠÍMA, Ladislav. *Ležáky*. Praha, 1947.
- [163] *Stopou I. a II. odboje*. Brno: Československá obec legionářská, 1947, 20 s.
- [164] POSPÍŠIL, Josef. *Na domácí frontě*. Praha: Dědictví Dra Noska, 1947, 380 s.
- [165] JELÍNEK, Jaroslav. *PÚ. Politické ústředí domácího odboje. Vzpomínky a poznámky novináře*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1947, 214 s.
- [166] CHURÁNEK, Miloš. *Partyzán Jurko*. Praha: Orbis, 1947, 31 s.
- [167] BENEŠ, Vojta. *Bojovali jsme za svobodu*. Praha: Pokrok, 1947, 314 s.
- [168] *Bojem a utrpením k svobodě. 1938 - 1945*. Tišnov: Sokolská župa pernštejnská, 1947, 135 s.
- [169] ZELINKA, Timotheus. *Proti hákovému kříži. Praha XVI. 1938 - 1945. Těžká léta - veliké dny*. Praha: Klub přátel starého Smíchova a Nejvyšší rada vojáků a pracujících lidu, 1948, 79 s.
- [170] *Velkomeziříčská tragedie 1945*. Velké Meziříčí: Okresní osvětová rada, 1948, 31 s.

Koncentrační tábory a perzekuce

- [171] AUŘEDNÍČKOVÁ, Anna. *Tři léta v Terezíně*. Praha: Alois Hynek, 1945, 114 s.
- [172] BARNET, Petr. *Cestou smrti*. Praha-Břevnov: nakladatelství "Tria" - Ilegální tisk, 1945, 179 s.
- [173] BLANK, R. *Mrtvý se vrátil. Politický vězeň číslo 34880, svědek nacistických vražd žaluje*. Praha: Světový literární klub, 1945, 157 s.
- [174] BURGER, Adolf. *Číslo 64401 mluví. Podle vyprávění Adolfa Burgra napsali Sylva a Oskar Krejčí*. Praha: Gustav Petrů, 1945, 83 s.
- [175] *Dachau, symbol české síly, vzdoru a oběti. Novinářský dokument českých politických vězňů z doby od 29. dubna do 21. května 1945*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1945, 85 s.
- [176] FORMÁNEK, Oldřich. *Pozor! Cela 292. Ve spárech Gestapa*. Praha: Práce, 1945, 341 s.

- [177] FUČÍK, Julius. *Reportáž psaná na oprátce (ve vězení Gestapa na Pankráci v roce 1943)*. Praha: Svoboda, 1945, 123 s.
- [178] HAVLÍČEK, Metoděj. *V terezínské pevnosti a na Pankráci. Dokumentární povídka*. Moravská Ostrava: náklad vlastní, 1945, 30 s.
- [179] HABŘINA, Rajmund. *Vězeň za dráty. K. L. Mauthausen*. Praha-Chodov: Jaroslav Zíta, 1945, 106 s.
- [180] HRUBAN, Antonín. *Mauthausen. (Z pobytu a života v německém koncentračním táboře třetího stupně)*. Prostějov: Vydavatelský spolek, 1945, 58 s.
- [181] HÝL, Vladimír. *Věznění a umučení*. Moravská Ostrava: MSVU, 1945, 26 s.
- [182] KOLÁR, Erik. *Ještě naposledy - co víte o židech. (Přednáška v pražském a plzeňském rozhlasu)*. Praha: Protinorimberský ústav, 1945, 7 s.
- [183] KROPÁČ, František. *Perzekuce českého studentstva za okupace 28. říjen 1939. Německý útok na české vysokoškoláky. Uzavření českých vysokých škol*. Praha: ministerstvo vnitra, 1945, 155 s.
- [184] LISICKÝ, Bohuslav. *Konzentrationslager Buchenwald. Akce 1. září 1939*. Praha: Ladislav Kuncíř, 1945, 93 s.
- [185] LITTLOCH, Karel. *Mauthausen, koncentrační lágr smrti. Vzpomínky na léta 1941-42*. Praha: Ferd. Horký, 1945, 132 s.
- [186] LOUBAL, František. *Lidé beze jména. (Špilberk-Dachau-Buchenwald)*. Brno: Novela, 1945, 122 s.
- [187] MIKLÍK, Josef. *Vzpomínky z Terezína*. Praha: Č. A. T., 1945, 88 s.
- [188] ROBLÍNSKÝ, František. *Za dráty koncentráku*. Praha: nákladem vlastním, 1945, 157 s.
- [189] RUDOLF, Josef. *Byl jsem číslem 7809... Hřízy a zvěrstva v nacistických koncentračních táborech*. Brno: Novela, 1945, 226 s.
- [190] SYCHRAVA, Lev. *Záznamy v Buchenwaldu*. Praha: Knihovna Národního osvobození, 1945, 182 s.
- [191] ULLRICH, Josef. *Šest let za ostnatým drátem*. Plzeň: Volnost, 1945, 84 s.
- [192] *Vzpomínky z koncentráků. Vytvořil kolektiv bývalých vězňů*. Červený Kostelec: Svaz osvobozených vězňů, 1945, 87 s.
- [193] LOUDA, Vlastimil. *Křížovou cestou nacistického pekla. Zápisky z německého koncentračního tábora*. Praha: Alois Hynek, 1945, 144 s.
- [194] HOVADÍK, Josef. *Osvěncím - tábor mrtvých*. Vsetín: Průlom, 1945, 15 s.

- [195] MARŠÁLKOVÁ, Ilsa. *Vězeň číslo 22067: Za mřížemi a dráty. Pravdivé kapitoly. Terezín, Osvětim, Ravensbrück*. Praha, 1945, 23 s.
- [196] MATYÁŠ, Mirko. *Jsem číslo 17.100. (Svědectví o koncentračním táboře v Osvětimi)*. Praha: Václav Petr, 1945, 81 s.
- [197] *My mrtví žalujeme! Svědectví dvou bývalých vězňů o zločinu v Osvěčtině-Birkenau. Erich Schön a Ota Kraus*. Vsetín: Průlom, 1945, 92 s.
- [198] MLADSKÝ, Jan Pavel. *Návrat z pekla. Hrůzy koncentračních táborů v Osvětimi a Buchenwaldu*. Praha: Slovanské nakladatelství Jos. Elstner, 1945, 8 s.
- [199] SVATÁ, Jarmila. *Milenci SS smrti: Podle vyprávění Václava Václavíka*. Praha: Svoboda, 1945, 185 - [II] s.
- [200] BENEŠ, Jiří. *V německém zajetí*. Praha: Melantrich, 1945, 307 s.
- [201] CEBE-HABERSKÝ, Jaroslav. *Dům mrtvých. Věznice Moabit a Plötzensee 1940 - 1942*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1946, 147 s.
- [202] ČESKÝ, Josef. *V celách a před celami. Ze zápisů: Pankrác, Golnov, Berlín, Drážďany, Cheb, Terezín, Zwieberky 1940 - 1945*. Praha: Soukromý tisk Josefa Vika, 1946, 33 s.
- [203] ČURDA-LIPOVSKÝ, Bedřich. *Terezínské katakomby*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1946, 336 s.
- [204] *Almanach Dachau. Kytice událostí a vzpomínek... Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po obětech nacismu*, 1946, 230, 36, xliv s.
- [205] DOBEŠ, Albín. *Žalujeme! Památník obětí války a německého běsnění v městysi Vratimově*. Frýdek: nákladem vlastním, 1946, 77 s.
- [206] *Poslední dopisy. (Soubor posledních dopisů umučených soudruhů)*. Praha: Svoboda, 1946, 79 s.
- [207] DVOŘÁK, Josef. *Cesta smrti. Květen 1945*. Plzeň: Volnost, 1946, 50 s.
- [208] FUČÍK, Julius. *Julius Fučík. Dopisy z vězení*. Praha: Svoboda, 1946, 11 s.
- [209] HLAVÁČ, Oldřich. *Listy z vězení*. Praha: Kruh krásné knihy, 1946, 55 s.
- [210] JELÍNEK, Vladimír. *Čekání na smrt*. Praha: Orbis, 1946, 61 s.
- [211] KAJER, Jiří. *Byli čtyři. (Příběh z konce války)*. Praha: Toužimský a Moravec, 1946, 47 s.
- [212] KAREL, R. Žaluji. *Pankrácká kalvarie*. První část. Praha: Orbis, 1946, 498 s.
- [213] KAREL, R. Žaluji. *Pankrácká kalvarie*. Druhá část. Praha: Orbis, 1946, 366 s.
- [214] KOŠUTOVÁ, Olga. *U Svatobořic. Zápisky a povídky z internačního tábora*. Brno: Družstvo Moravského kola spisovatelů, 1946, 234 s.

- [215] KROMHOLZ, Vít. *Transport číslo 26*. Praha: Národní nakladatelství A. Pokorný, 1946, 192 s.
- [216] KŘEMEN, Honza. *My z koncentráků žalujem... 1. vyd.* Jihlava: SOPVP, 1946, 103 s.
- [217] LONEK, Bohumil. *Dojmy z Mauthausenu Bohumila Lonka*. Praha: Galerie Jos. R. Vilímek, 1946, 5 s.
- [218] *Na paměť obětí druhé světové války nejvyššího soudu v Brně. 20. XI. 1945*. Brno: Nejvyšší soud, 1946, 10 s.
- [219] TAŠNER, Alois. *Loutkář za mřížemi gestapa. Kus loutkářské historie*. Náchod: nákladem vlastním, 1946, 62 s.
- [220] VÍTEK, Miloš. *Mauthausen 1942, Dachau 1945*. Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 108 s.
- [221] HABŘINA, Rajmund. *Krvavý účet*. Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 153 s.
- [222] KOHOUT, František. *Socialisté a antisemitismus*. Praha: Československá sociální demokracie, 1946, 23 s.
- [223] KRAUS, Ota a SCHÖN, Erich. *Továrna na smrt*. Praha: Čin, 1946, 234 s.
- [224] *Mauthausen*. Praha: KSČ, 1946, 52 s.
- [225] MACHT, Antonín. *Pankrác - Terezín, malá pevnost*. Praha: nákladem vlastním, 1946, 187 s.
- [226] *Svědectví Kounicových kolejí. 2. vydání*. Brno: Klub Kounicových kolejí, nakladatelství osvobozených politických vězňů, 1946, 118 s.
- [227] *Golgata. Věčné memento brněnských žalářů. 1939... 1945*. Brno: Klub Kounicových kolejí, 1946, 147 s.
- [228] HOFFMANN, Bedřich. *A kdo vás zabije... Život a utrpení kněžstva v koncentračních táborech...* Přerov: Společenské podniky, 1946, 572 s.
- [229] KOCH, V. V. *Půjdete s námi! Vzpomínky vězněného novináře*. Brno: Zář, 1946, 307 s.
- [230] NEDOMA, Václav. *Můj případ. Jeden z dokumentů nelidské surovosti národa, jenž o sobě tvrdil, že je nositelem kultury*. Praha: Jaroslav Salivar, 1946, 156 s.
- [231] UTITZ, Emil. *Psychologie života v terezínském koncentračním táboře*. Praha: Dělnické nakladatelství, 1947, 68 s.
- [232] SZMAGLEWSKA, Seweryna. *Dýmy nad Birkenau*. Praha: Edice Slovanský literární klub, 1947, 381 s.
- [233] ROUBAL, Jiří. *Terezín zůstane věčným svěděním*. Praha: J. Svátek, 1947, 103 s.

- [234] *Pamětní list na počest popravených a umučených soudců a soudních zaměstnanců obvodu krajského soudu v Ostravě.* Ostrava: zaměstnanecká rada krajského soudu, 1947, 34 s.
- [235] *V boji za svobodu.* Praha: SOPVP, 1947, 30 s.
- [236] FEDER, Richard. *Židovská tragédie. Dějství poslední.* Kolín: LUSK, 1947, 173 s.
- [237] *Nezapomenutelné dny. Zpráva o II. sjezdu SOPVP.* Praha: Tiskové oddělení SOPVP, 1947, 144 s.
- [238] HAJŠMAN, Jan. *V drápech bestie. Buchenwald.* Praha: V. Neubert a synové, 1947, 352 s.
- [239] LANG, Zdeněk. *Zaopatření obětí války a nacistické perzekuce.* Praha: Svaz osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických vězních, 1947, 194 s.
- [240] MILLAR, George. *Zajatec se vrací.* Praha: Naše vojsko, 1947, 356 s.
- [241] CHALUPSKÝ, Václav. *Cesta českého kněze pod sekeru.* Praha: Vinncentinum, 1947, 118 s.
- [242] MAREŠOVÁ, Milada. *Waldheimská idyla.* Praha: Dělnické nakladatelství, 1947, 150 s.
- [243] *Hromadné hroby v Čechách.* Praha: ministerstvo informací, 1947, 39 s.
- [244] LION, Jindřich. *Padělal jsem dolary. Tajemství Hitlerovy padělatelské dílny.* Praha: nákladem vlastním, 1948, 88 s.
- [245] POKORNÝ, Ferdinand. *V městě Satanově. Vzpomínky z let 1941 - 1945.* Olomouc: Velehrad, 1948, 327 s.
- [246] NESNÍDAL, A. Václav. *Dr. Aug. Schubert, dachauský vězeň č. 27.127.* Praha: Středočeská orelská župa Pospíšilova, 1948, 74 s.
- [247] *Památce obětem náletu na Plzeň 17. dubna 1945 a mučedníkům nacistické perzekuce v letech 1939 - 1945.* Plzeň: ÚNV, 1948, 8 s.
- [248] KRAUS, Josef. *O nsvobodě, hladu a smrti.* Praha: Václav Petr, 1948, 33 s.
- [249] ŠLECHTA, Emanuel. *Úvahy o válce v Buchenwaldu.* Praha: Václav Petr, 1948, 30 s.
- [250] *Terezín, kalvarie českého národa.* Litoměřice: Spolek pro udržování Národního hřbitova u Malé pevnosti v Terezíně, 1948, 39 s.
- [251] TYL, H. Josef. *Dar z koncentračního tábora české dívky.* Plzeň: Grafika, 1948, 33 s.
- [252] BLÁHA, František. *Jací byli.* Vyd. 2. Praha: Svaz Bojovníků za Svobodu, 1948, 102 s.
- [253] KRAUS, Arno. *Údolí Josafat.* Kladno: Nakladatelství mladých, 1948, 303 s.

- [254] REICHEL, Karel. *Vězeň píše deník. Psáno v káznici*. Turnov: Jednota Bratrská, 1948, 215 s.
- [255] PICK, J. a POLÁK, R. a PACOVSKÝ, J. *Terezín očima hygienika. Zpráva z terezínského koncentračního tábora o boji proti hmyzu a skvrnitému tyfu*. Praha: Lékařské knihkupectví a nakladatelství, 1948, 173 s.
- [256] JARIŠ, Milan. *Oni přijdou*. Praha - Brno: Mír, 1948, 128 s.
- [257] SVITAVSKÝ, Jaroslav. *Padlí andělé*. Brno: Novela, 1948, 266 s.

Učebnice

- [258] JIRÁK, Antonín - REITLER, A. *Dějepis pro IV. Třídu měšťanských škol*. 6. vyd. Praha: Nová škola, 1945. 166 s.
- [259] NEMEŠKAL, Stanislav. *Stručný přehled českých dějin*. Brno: Ústřední učitelské nakladatelství a knihkupectví, 1946, 40 s.
- [260] ŠTORCH, Eduard. *Školní dějepis v teorii a v praxi*. Velké Meziříčí: Alois Šašek, 1946, 154 s.
- [261] SOCHOR, Jaroslav. *Učebnice dějepisu pro nižší třídy středních škol*. Praha: Česká grafická Unie, 1947, 71 s.
- [262] FIDRMUC, Oldřich. *Učebné texty pro všeobecný dějepis. Od osvícení po přítomnost*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 78 s.
- [263] OLIVA, Otto. *Dějepis. Učební text pro I. a II. ročník veřejných obchodních škol*. Praha: Státní nakladatelství, 1947, 81 s.
- [264] KALISTA, Zdeněk. *Stručné dějiny československé*. Praha: Václav Petr, 1947, 307 s.
- [265] ROUBÍK, František. *Přehled českých dějin*. Praha: Orbis, 1947, 242 s.
- [266] KLIK, Josef. *Učebnice dějepisu pro nižší třídy středních škol. Díl III. Novověk od osvícenství až po naše dny. Opakování československých dějin*. Praha: Historický klub, 1947, 194 s.
- [267] SOCHOR, Jaroslav. *Učebnice dějepisu pro nižší třídy středních škol*. Praha: Česká grafická Unie, 1947, 139 s.
- [268] BIDLO, Jaroslav. *Všeobecný dějepis pro vyšší třídy škol středních. Díl třetí. Dějiny nového věku od osvícenství*. Praha: Historický klub, 1947, 190 s.
- [269] *Stručný přehled českého dějepisu*. Jen pro školní účely SNB. Praha: b. n., 1948, 50 s.
- [270] FIDRMUC, Oldřich. *Dějepisné učební texty pro šestou třídu středních škol*. Praha: Státní nakladatelství, 1948, 270 s.

Obraz války, nacistů a Německa v politických projevech

- [271] BENEŠ, Edvard. *Do nového života republiky. Tři projevy prezidenta Dr. E. Beneše na osvobozené půdě vlasti*. Košice: ministerstvo informací, 1945, 19 s.
- [272] BENEŠ, Edvard. *Prezident k armádě*. Praha: Tiskové oddělení Hlavní Správy Výchovy a Osvěty při Ministerstvu Národní Obrany, 1945, 18 s.
- [273] BENEŠ, Edvard. *Prezident k letcům*. Praha: Tiskové oddělení Hlavní Správy Výchovy a Osvěty při Ministerstvu Národní Obrany, 1945, 30 s.
- [274] BENEŠ, Edvard. *Projev presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na Staroměstském náměstí v Praze 16. května 1945*. I. Vydání. Praha: ministerstvo informací, 1945, 17 s.
- [275] BENEŠ, Edvard. *Šest let exilu a druhé světové války. Řeči, projevy a dokumenty z r. 1938 - 45*. 2. vyd. Praha: Orbis, 1946, 319 s.
- [276] BENEŠ, Edvard. *Prezident republiky Dr. Edvard Beneš v Brně dne 12. května 1945*. Brno: Soukromý tisk, 1945, 12 s.
- [277] ARBES, Jakub. *Němci v Čechách. Historickopolitické rozpravy*. Praha: Melantrich, 1946, 386 s.
- [278] BENEŠ, Edvard. *E. B. národu (Z projevů presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše v letech 1945 - 1946)*. Praha: Zemská rada osvětová, 1946, 126 s.
- [279] BENEŠ, Edvard. *Patřím k vám*. Praha: Ústřední svaz osvobozených politických vězňů, 1946, 9 s.
- [280] BENEŠ, Edvard. *Projev pana presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše na sjezdu českých spisovatelů v červnu 1946 v Praze*. Praha: Syndikát českých spisovatelů, 1946, 30 s.
- [281] BENEŠ, Edvard. *První poselství presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše k lidu osvobozené československé republiky. Stenografický převod poselství, které pronesl prezident republiky dne 28. října 1945 v Prozatímním Národním shromáždění*. Praha: Státní ústav těsnopisný, 1946, 15 s.
- [282] FIERLINGER, Zdeněk. *K osudnému dni. Projev předsedy vlády k 15. březnu 1946*. Praha: propagační oddělení čs. sociální demokracie, 1946, 6 s.
- [283] FIERLINGER, Zdeněk. *Od Mnichova po Košice. Výbor z rozhlasových projevů Zdeňka Fierlingera, velvyslance ČSR v SSSR. Svědectví a dokumenty 1939 - 1945*. Praha: Práce, 1946, 427 s.
- [284] ZEMAN, Adolf. *Československá Golgota. Historicko-politická reportáž*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1947, 388 s.

[285] BENEŠ, Edvard. *Paměti. Od Mnichova k nové válce a k novému vítězství*. Praha: Orbis, 1947, 517 s.